

VOORUITZICHTEN

Regionale economische vooruitzichten 2024-2029

Juli 2024

Bijdragen

Deze publicatie werd verwezenlijkt door de volgende equipes:

FPB: Delphine Bassilière, Didier Baudewyns, Ingrid Bracke, Nicole Fasquelle, Vincent Frogneux, Gina Gentil, Koen Hendrickx, Peter Stockman, Delphine Van Hoolandt, Filip Vanhorebeek.

Vertaaldienst: Christelle Castelain.

Informaticacel: Adinda De Saeger.

BISA: Pierre-François Michiels.

IWEPS: Frédéric Caruso, Olivier Meunier.

Statistiek Vlaanderen: Dirk Hoorelbeke.

Contactadressen:

hermreg@plan.be

pfmichiels@perspective.brussels

f.caruso@iweps.be

dirk.hoorelbeke@vlaanderen.be

Federaal Planbureau

Belliardstraat 14-18, 1040 Brussel

<https://www.plan.be>

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, perspective.brussels

Naamsestraat 59, 1000 Brussel

<https://bisa.brussels>

Institut wallon de l'évaluation, de la prospective et de la statistique

Route de Louvain-la-Neuve 2, 5001 Belgrade (Namur)

<https://www.iweps.be>

Statistiek Vlaanderen

Havenlaan 88 bus 20, 1000 Brussel

<https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen>

Verantwoordelijke uitgever FPB: Baudouin Regout - Wettelijk depot: D/2024/7433/33

Inhoudstafel

Synthese	1
1. Inleiding	6
2. Nationale macro-economische en sectorale evoluties	7
2.1. Internationale omgeving	7
2.2. Voornaamste macro-economische resultaten	7
2.3. Voornaamste sectorale resultaten	12
3. Regionale macro-economische en sectorale evoluties	15
3.1. Macro-economische en sectorale resultaten	15
3.1.1. Economische activiteit en binnenlandse werkgelegenheid: recente evoluties	15
3.1.2. Vooruitzichten voor de economische activiteit	20
3.1.3. Vooruitzichten voor de binnenlandse werkgelegenheid	22
3.1.4. Productiviteit en lonen	25
3.1.5. Bruto-investeringen in vaste activa	27
3.2. Arbeidsmarkt	28
3.2.1. Demografie en arbeidsaanbod	29
3.2.2. Grens- en pendelarbeid, werkzame bevolking en werkgelegenheidsgraad	34
3.2.3. Werkloosheid en werkloosheidsgraad	39
4. Inkomensrekeningen van de huishoudens	44
4.1. Primaire inkomens	44
4.2. Sociale uitkeringen	46
4.3. Belastingen op inkomen	48
4.4. Beschikbaar inkomen	49
5. Overheidsfinanciën	53
5.1. Inleiding	53
5.2. Geheel van de gemeenschappen en gewesten	53
5.3. Vlaamse Gemeenschap	54
5.4. Franse Gemeenschap	55
5.5. Waals Gewest	56
5.6. Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	57
6. Broeikasgasemissies	59
6.1. Rijk	59
6.2. Brussels Hoofdstedelijk Gewest	60
6.3. Vlaams Gewest	60
6.4. Waals Gewest	60
7. Bijlage	63
7.1. Bijdrage van de bedrijfstakken tot de groei van de toegevoegde waarde en de binnenlandse werkgelegenheid	63
7.2. Verklarende woordenlijst	66

Lijst van tabellen

Tabel 1	Voornaamste macro-economische resultaten van de nationale projectie.....	11
Tabel 2	Voornaamste sectorale resultaten van de nationale projectie	13
Tabel 3	Voornaamste macro-economische resultaten van de regionale projectie.....	19
Tabel 4	Structuur en groei van de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	21
Tabel 5	Structuur en groei van de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen van het Vlaams Gewest ..	21
Tabel 6	Structuur en groei van de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen van het Waals Gewest ...	22
Tabel 7	Structuur en groei van de binnenlandse werkgelegenheid (werknemers en zelfstandigen) van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	24
Tabel 8	Structuur en groei van de binnenlandse werkgelegenheid (werknemers en zelfstandigen) van het Vlaams Gewest	24
Tabel 9	Structuur en groei van de binnenlandse werkgelegenheid (werknemers en zelfstandigen) van het Waals Gewest	25
Tabel 10	Scenario voor demografie en arbeidsaanbod	30
Tabel 11	Regionale arbeidsmarktooruitzichten	42
Tabel 12	Inkomensrekening van de huishoudens - België	51
Tabel 13	Inkomensrekening van de huishoudens - Brussels Hoofdstedelijk Gewest	51
Tabel 14	Inkomensrekening van de huishoudens - Vlaams Gewest	52
Tabel 15	Inkomensrekening van de huishoudens - Waals Gewest.....	52
Tabel 16	Rekening van de gemeenschappen en gewesten.....	54
Tabel 17	Rekening van de Vlaamse Gemeenschap	55
Tabel 18	Rekening van de Franse Gemeenschap	56
Tabel 19	Rekening van het Waals Gewest.....	57
Tabel 20	Geconsolideerde rekening van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.....	57
Tabel 21	Evolutie van de totale broeikasgasemissies per sector.....	61
Tabel 22	Bijdrage van de bedrijfstakken tot de groei van de toegevoegde waarde en van de binnenlandse werkgelegenheid - Brussels Hoofdstedelijk Gewest	63
Tabel 23	Bijdrage van de bedrijfstakken tot de groei van de toegevoegde waarde en van de binnenlandse werkgelegenheid - Vlaams Gewest.....	64
Tabel 24	Bijdrage van de bedrijfstakken tot de groei van de toegevoegde waarde en van de binnenlandse werkgelegenheid - Waals Gewest	65

Lijst van figuren

Figuur 1	Groei van het bbp in volume.....	15
Figuur 2	Groei van de binnenlandse werkgelegenheid.....	17
Figuur 3	Investerings van de markttakken: volumegroei (links) en investeringsquote tegen lopende prijzen	27
Figuur 4	Bijdragen tot groei van arbeidsaanbod - Brussels Hoofdstedelijk Gewest.....	32
Figuur 5	Bijdrage aanbodgedrag (in pp) naar leeftijd - Brussels Hoofdstedelijk Gewest	32
Figuur 6	Bijdragen tot groei van arbeidsaanbod - Vlaams Gewest	32
Figuur 7	Bijdrage aanbodgedrag (in pp) naar leeftijd - Vlaams Gewest.....	32
Figuur 8	Bijdragen tot groei van arbeidsaanbod - Waals Gewest	32
Figuur 9	Bijdrage aanbodgedrag (in pp) naar leeftijd - Waals Gewest	32
Figuur 10	Werkzame bevolking - Brussels Hoofdstedelijk Gewest.....	35
Figuur 11	Werkzame bevolking - Vlaams Gewest	36
Figuur 12	Werkzame bevolking - Waals Gewest.....	36
Figuur 13	Regionale werkgelegenheidsgraden volgens HERMREG-definitie	37
Figuur 14	Regionale werkgelegenheidsgraden volgens EU2020-definitie	37
Figuur 15	Regionale werkloosheidsgraden	39

Synthese

De economische activiteit zou vanaf 2025 een stabiele groei kennen in alle drie de gewesten, en het meest dynamisch blijven in Vlaanderen.

Ondanks de minder gunstige internationale context, die via de uitvoer op de industrie woog, hield de Belgische bbp-groei vorig jaar goed stand (1,4%), ondersteund door de consumptie van de gezinnen en door dynamische investeringen. Volgens onze ramingen, die gebaseerd zijn op gedeeltelijke observaties voor 2023, was de bbp-groei iets zwakker in Wallonië (1,3%) en iets sterker in Vlaanderen (1,6%). De groei in Brussel vertraagde opnieuw (0,7%), onder meer door de daling van de toegevoegde waarde in de tak 'krediet en verzekeringen', die relatief belangrijk is voor dat gewest. Ook dit jaar zou de Belgische bbp-groei uitkomen op 1,4%, nog steeds onder impuls van de particuliere consumptie en de bedrijfsinvesteringen, terwijl de uitvoer voor het tweede jaar op rij afneemt. De bbp-groei in Brussel zou sterk aantrekken tot 1,4%, terwijl de groei in Wallonië zich zou stabiliseren op 1,3% en de Vlaamse bbp-groei licht zou vertragen tot 1,4%.

In de periode 2025-2029 zou de Belgische economie blijven groeien met 1,3% tot 1,4% per jaar. De particuliere consumptie blijft de sterkhouders, terwijl het groeitempo van de bedrijfsinvesteringen wat wordt teruggeschroefd en de uitvoer profiteert van het herstel van de buitenlandse handel. Tegen die achtergrond zou de Vlaamse bbp-groei (gemiddeld 1,5% per jaar) hoger blijven dan die van Wallonië (1,3%) en Brussel (1,0%). Een groot deel van de extra groei in Vlaanderen is toe te schrijven aan een grotere bijdrage van de marktdiensten in vergelijking met Wallonië en Brussel, en aan een relatief sterke bijdrage van de verwerkende nijverheid en de bouw in vergelijking met Brussel.

Een sterkere productiviteitsgroei en een lagere werkgelegenheidsgroei dan in het recente verleden; de werkloosheidsgraden lopen aanvankelijk op en dalen pas vanaf 2027.

In de periode 2016-2022 groeide de werkgelegenheid uitermate sterk, wat gepaard ging met een bijzonder zwakke productiviteitsgroei per hoofd en een forse daling van de reële loonkosten per hoofd. Tijdens de jaren 2023-2024 verzwakt de groei van de binnenlandse werkgelegenheid echter gevoelig in de drie gewesten, pas in 2025 zou ze terug aantrekken. De tragere werkgelegenheidsgroei gaat in die jaren gepaard met toenemende productiviteitswinsten en een sterke groeiversnelling van de reële loonkosten, deels door de vertraagde indexering van de lonen na de inflatoire opstoot in 2022. Vanaf 2026 vertraagt de groei van de reële loonkosten, verzwakt de productiviteitsgroei enigszins en groeit de regionale werkgelegenheid in een stabiel tempo, weliswaar iets hoger dan gemiddeld in de jaren 2023-2025, maar gevoelig lager dan in de jaren 2016-2022.

In de periode 2024-2029 groeit de binnenlandse werkgelegenheid nog steeds beduidend sterker in Vlaanderen (+0,9% per jaar) dan in Wallonië (+0,6% per jaar) en in Brussel (+0,3% per jaar). Zowel de Brusselse als de Waalse pendel naar Vlaanderen blijft echter gevoelig toenemen, terwijl de pendel naar Brussel stagneert. Daardoor loopt het aandeel van de Brusselaars in de Brusselse binnenlandse werkgelegenheid verder op. De Brusselse werkzame bevolking blijft bijgevolg sterker groeien (met 1,0% per jaar) dan de Vlaamse en de Waalse (beide met 0,7% per jaar), maar die groei ligt in de drie gewesten lager dan in het recente verleden.

Ook de groei van de bevolking op arbeidsleeftijd vertraagt, fors in 2024 na het wegvallen van de tijdelijke demografische impuls door de komst van de Oekraïense vluchtelingen, en in beperktere mate nadien, telkens meer uitgesproken in Brussel dan in de beide andere gewesten. De regionale werkgelegenheidsgraden blijven dan ook behoorlijk toenemen. Volgens de EU2020-definitie zou die stijging iets minder uitgesproken zijn in Vlaanderen (van 76,8% in 2023 tot 78,7% in 2029 of +1,9 pp) dan in Wallonië (van 65,5% tot 67,7%; +2,3 pp) en in Brussel (van 66,5% tot 68,8%; +2,2 pp). Bij ongewijzigd beleid zou geen enkele van de nationale of regionale doelstellingen voor die indicator bereikt worden.

De gewestelijke werkloosheidsgraden stijgen gevoelig in de jaren 2023-2024 (van 14,6% in 2022 tot 15,0% in Brussel, van 4,9% tot 5,9% in Vlaanderen en van 12,0% tot 13,4% in Wallonië), niet enkel door de tragere groei van de werkzame bevolking, maar in belangrijke mate ook door de forse uitbreiding van de doelgroep die bij de gewestelijke diensten voor arbeidsbemiddeling in aanmerking komt voor toeleiding naar werk. Tijdens de jaren 2025-2026 blijven de werkloosheidsgraden vrijwel stabiel: de groei van de werkzame bevolking trekt dan wel aan, maar de groei van het arbeidsaanbod wordt in die periode ondersteund door de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd tot 66 jaar. Vanaf 2027 ligt de groei van de werkzame bevolking in de drie gewesten hoger dan die van het arbeidsaanbod en dalen de werkloosheidsgraden gestaag, tot 13,6% in Brussel in 2029, 4,8% in Vlaanderen en 12,6% in Wallonië.

Op middellange termijn zou de groei van de koopkracht van de huishoudens zich in elk gewest normaliseren na de daling van de inflatie.

In 2022 woog de inflatie, met vertraging gecompenseerd door de indexering van de lonen en de sociale uitkeringen, zwaar op de koopkracht van de gezinnen (gedefinieerd als het reëel beschikbaar inkomen per inwoner). Die situatie keerde om in 2023, toen de indexeringen hoger waren dan de inflatie, die begon te dalen. Bijgevolg zou de koopkracht van de gezinnen aanzienlijk zijn toegenomen in de drie gewesten (2,4% in Wallonië, 2,9% in Vlaanderen en 3,1% in Brussel). De inflatie zou in 2024 en 2025 verder afkoelen, maar de indexering van de lonen en de sociale uitkeringen zou nog steeds de inflatie overtreffen, wat de koopkracht ondersteunt, ondanks de verwachte groeivertraging van de loonmassa. De groei van de koopkracht van de gezinnen zou dan ook vertragen, maar toch relatief sterk blijven (gemiddeld 1,4% per jaar over de periode 2024-2025 in Vlaanderen, 1,6% in Wallonië en 1,8% in Brussel).

In de periode 2026-2029 zou de inflatie zich normaliseren en behouden de verschillende componenten van het beschikbaar inkomen hun specifieke regionale kenmerken. De vergrijzing van de bevolking, die meer uitgesproken is in Vlaanderen en Wallonië, zou de stijging van het totaalbedrag aan ontvangen pensioenen, veruit de grootste post binnen de sociale uitkeringen, verder versterken. Het Brussels Gewest van zijn kant onderscheidt zich door een sterkere groei van het saldo van het primair inkomen, dankzij de snelle groei van zijn werkende beroepsbevolking. Al bij al zou de koopkracht van de huishoudens nagenoeg even sterk stijgen in Vlaanderen (gemiddeld 1,0% per jaar over de periode 2026-2029) als in Wallonië (1,1%), en iets sneller toenemen in Brussel (1,4%).

Het tekort van de gemeenschappen en gewesten daalt op middellange termijn.

Deze vooruitzichten worden opgesteld bij ongewijzigd beleid. In die omstandigheden zou overheidstekort in 2024 uitkomen op 4,5% van het bbp en daarna geleidelijk oplopen tot 5,8% in 2029.

De verslechtering van het tekort is enkel te wijten aan Entiteit I door de stijging van de uitgaven voor pensioenen en gezondheidszorg, alsook van de interestlasten. Het tekort van de gemeenschappen en gewesten neemt op middellange termijn af, voornamelijk als gevolg van de geleidelijke terugloop van de uitgaven voor de relanceplannen van de Vlaamse Gemeenschap en het Waals Gewest. De saldi van de Franse Gemeenschap en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vertonen weinig verandering op middellange termijn.

De evolutie van de uitstoot van broeikasgassen wordt sterk bepaald door de samenstelling van het elektriciteitsaanbod.

De totale broeikasgasemissies daalden in 2022 en in 2023 als gevolg van de hoge energieprijzen, die de vraag naar energie temperden. De emissies zouden in Vlaanderen en Wallonië evenwel opnieuw toenemen in 2025 en vooral in 2026 als gevolg van de onderhoudswerken aan Doel 4 en Tihange 3 en de stillegging van de resterende kerncentrales, maar in 2028 terugvallen door de heropening van Doel 4 en Tihange 3. In Brussel zou de uitstoot een nagenoeg stabiel verloop kennen.

Kerncijfers van de regionale vooruitzichten

	2021	2022	2023	2024	2025	Gemiddelde 2026-2029
1. Bruto binnenlands product in volume (1)						
Rijk	6,9	3,0	1,4	1,4	1,4	1,4
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	4,6	1,4	0,7	1,4	1,1	1,0
Vlaams Gewest	8,4	3,4	1,6	1,4	1,6	1,5
Waals Gewest	4,8	3,3	1,3	1,3	1,3	1,2
2. Bruto-investeringen in volume (1) (2)						
Rijk	4,7	0,7	6,0	4,6	2,7	1,5
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	-3,2	0,3	4,8	5,5	1,4	1,5
Vlaams Gewest	5,7	1,0	7,3	3,6	3,5	1,7
Waals Gewest	8,7	-0,1	3,5	6,9	1,5	1,1
3. Reële productiviteit per hoofd (marktbedrijfstakken) (1)						
Rijk	5,4	0,8	0,7	0,9	0,8	0,5
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	4,1	-0,7	0,2	1,4	0,7	0,6
Vlaams Gewest	6,7	0,9	0,7	0,9	0,8	0,5
Waals Gewest	2,9	1,5	1,1	0,9	0,8	0,6
4. Reële loonkosten per hoofd (marktbedrijfstakken) (1) (3)						
Rijk	2,4	-1,6	2,3	1,8	1,6	0,6
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	3,0	-2,0	2,2	1,9	1,4	0,6
Vlaams Gewest	2,1	-1,6	2,4	1,9	1,7	0,7
Waals Gewest	2,8	-1,5	2,4	1,6	1,4	0,5
5. Binnenlandse werkgelegenheid (1)						
Rijk	1,9	2,1	0,8	0,5	0,7	0,8
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	1,0	1,6	0,4	0,1	0,4	0,4
Vlaams Gewest	2,0	2,4	1,0	0,7	0,8	1,0
Waals Gewest	2,1	1,6	0,6	0,4	0,6	0,7
6. Werkende beroepsbevolking (1)						
Rijk	1,9	2,0	0,8	0,5	0,7	0,8
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	1,6	3,1	1,7	1,0	1,0	1,1
Vlaams Gewest	1,8	2,0	0,8	0,4	0,7	0,8
Waals Gewest	2,1	1,7	0,6	0,5	0,7	0,7
7. Netto beschikbaar inkomen van de huishoudens (in reële termen) (1)						
Rijk	2,2	-1,9	3,5	2,1	1,7	1,4
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	0,9	-2,4	4,1	2,3	1,8	1,4
Vlaams Gewest	2,8	-1,3	3,8	2,1	1,7	1,5
Waals Gewest	1,3	-3,1	2,8	2,0	1,7	1,3
8. Netto beschikbaar inkomen van de huishoudens per inwoner (in reële termen) (1)						
Rijk	1,8	-2,7	2,8	1,6	1,4	1,1
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	0,7	-3,2	3,1	2,0	1,7	1,4
Vlaams Gewest	2,3	-2,2	2,9	1,5	1,2	1,0
Waals Gewest	1,1	-3,5	2,4	1,7	1,5	1,1

	2021	2022	2023	2024	2025	2029
9. Werkloosheidsgraad (FPB-concept) (4)						
Rijk	8,4	8,1	8,6	9,2	9,2	8,1
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	15,3	14,6	14,7	15,0	15,1	13,6
Vlaams Gewest	5,3	4,9	5,4	5,9	5,9	4,8
Waals Gewest	12,0	12,0	12,7	13,4	13,6	12,6
10. Werkgelegenheidsgraad (EU2020-concept)						
Rijk	70,6	71,9	72,1	72,3	72,5	74,1
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	62,2	65,2	66,5	66,7	67,0	68,8
Vlaams Gewest	75,3	76,7	76,8	76,9	77,1	78,7
Waals Gewest	65,2	65,7	65,5	65,8	66,1	67,7
11. Vorderingsaldo, gemeenschappen en gewesten (in miljoen euro)						
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	-1497	-1215	-1478	-1266	-1342	-1373
Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	114	-22	19	9	-1	9
Vlaamse Gemeenschap (5)	-3115	-2326	-2377	-4053	-3096	-461
Waals Gewest	-3306	-1163	-2139	-2381	-2085	-1106
Franse Gemeenschap	-834	-791	-800	-1285	-1335	-1496

(1) Groeivoet in %.

(2) Zonder investeringen in woongebouwen.

(3) Loonkosten na aftrek van loonsubsidies.

(4) Volgens de FPB-definitie omvat de werkloosheid (administratief concept) ook de oudere niet-werkzoekende werklozen.

(5) Inclusief het Vlaams Gewest.

1. Inleiding

Dit rapport presenteert de resultaten van de regionalisering van de nationale economische vooruitzichten van het Federaal Planbureau¹ voor de periode 2024-2029. Net als de vorige edities is dit rapport het resultaat van een samenwerking tussen het Federaal Planbureau en de studie- en statistiekdiensten van de drie Belgische gewesten (BISA, IWEPS en Statistiek Vlaanderen²). Het multiregionaal en multisectoraal HERMREG-model dat hiervoor wordt gebruikt is een macro-econometrisch model dat een top-downbenadering volgt. HERMREG³ wordt volledig afgestemd op het nationale HERMES-model van het Federaal Planbureau.

Zoals gebruikelijk worden deze vooruitzichten opgesteld bij ongewijzigd beleid. Ze houden rekening met de belangrijkste informatie inzake overheidsontvangsten en -uitgaven die op 6 juni beschikbaar was. Ze anticiperen niet op nieuwe maatregelen die de toekomstige regeringen kunnen nemen en de impact daarvan op de economische groei.

De projectie houdt rekening met de meest recente regionale rekeningen.⁴ Die bevatten observaties tot 2021 voor de rekeningen van de investeringen en tot 2022 voor de andere aggregaten die in het model zijn opgenomen. De periode waarvoor een projectie moet worden gemaakt, begint bijgevolg in 2022 voor de investeringen en in 2023 voor de andere aggregaten.

Het rapport is als volgt ingedeeld. Het tweede hoofdstuk beschrijft de internationale omgeving en de nationale economische context. Het derde hoofdstuk beschrijft de belangrijkste macro-economische en sectorale ontwikkelingen op regionaal vlak (met inbegrip van de arbeidsmarkt). In hoofdstuk 4 worden de geregionaliseerde inkomensrekeningen van de gezinnen voorgesteld. Hoofdstuk 5 is gewijd aan de resultaten voor de overheidsfinanciën. Tot slot komen de resultaten voor de broeikasgasemissies aan bod in hoofdstuk 6.

¹ Federaal Planbureau, Economische vooruitzichten 2024-2029, juni 2024.

² Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, Institut wallon de l'évaluation, de la prospective et de la statistique en Statistiek Vlaanderen.

³ De top-downversie van het HERMREG-model wordt beschreven in 'Uitwerking van een regionaal projectiemodel, een eerste toepassing van het HERMREG model op de nationale economische vooruitzichten 2007-2012', Federaal Planbureau, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, Institut wallon de l'évaluation, de la prospective et de la statistique en Studiedienst van de Vlaamse Regering, januari 2008.

⁴ Instituut voor de Nationale Rekeningen, 'Regionale rekeningen 2022', februari 2024.

2. Nationale macro-economische en sectorale evoluties

In dit hoofdstuk wordt de context geschetst van de regionale vooruitzichten aan de hand van de nationale projectie van juni 2024. De eerste afdeling behandelt de internationale omgeving. De tweede afdeling presenteert de voornaamste macro-economische resultaten voor de Belgische economie gepresenteerd, met inbegrip van de resultaten voor de overheidsfinanciën. De derde afdeling geeft een overzicht van de voornaamste sectorale resultaten op nationaal vlak.

2.1. Internationale omgeving

In de eurozone bleef de economische groei vorig jaar beperkt tot 0,4%. De particuliere consumptie stagneerde omdat de koopkracht van de gezinnen aangetast werd door de hoge inflatie. Ook het investeringsklimaat was – vooral voor de bouw en de energie-intensieve industrie – ongunstig. De oplopende rente zorgde immers voor hogere financieringskosten en aardgas bleef veel duurder dan in de VS en China. In het eerste kwartaal van 2024 trok de economische activiteit aan en verbeterden de voorlopende indicatoren. De bbp-groei zou licht hernemen tot 0,8% in 2024 en verder aantrekken tot 1,4% in 2025 onder impuls van de particuliere consumptie (dankzij de stijging van de lonen en de werkgelegenheid) en van de uitvoer. De diverse relanceprogramma's kunnen niet verhinderen dat de investeringsgroei nagenoeg zou stilvallen in 2024 en pas in 2025 een bescheiden herstel zou boeken. Op middellange termijn zou de economische groei in de eurozone licht vertragen tot 1,2% in 2029.

2.2. Voornaamste macro-economische resultaten

Economische activiteit

Terwijl de bbp-groei in de eurozone beperkt bleef tot 0,4% in 2023, hield de Belgische economie beter stand (1,4%) onder impuls van de consumptie van de gezinnen en de overheid en van opvallend dynamische bedrijfsinvesteringen. Ook dit jaar zou de Belgische bbp-groei op 1,4% uitkomen (tegenover 0,8% in de eurozone) en aangedreven worden door de particuliere consumptie en de bedrijfsinvesteringen, terwijl de uitvoer en de investeringen van de gezinnen in woningen voor het tweede jaar op rij terugvallen. Ondanks de gezondheids- en energiecrisissen zou het Belgisch bbp in 2024 7% hoger uitkomen dan in 2019, tegenover 4% voor de eurozone.

In de periode 2025-2029 zou de Belgische economie met 1,3% tot 1,4% per jaar blijven groeien, wat nauw aansluit bij het eurozone-gemiddelde. De particuliere consumptie blijft de sterkhouders, terwijl het tempo van de bedrijfsinvesteringen wat wordt teruggeschroefd en de uitvoer profiteert van het herstel van de buitenlandse handel.

Inflatie

Als gevolg van de torenhoge energieprijzen en een oplopende onderliggende inflatie bereikte de consumptieprijsinflatie, gemeten aan de hand van de index van de consumptieprijzen, in 2022 9,6%, het hoogste niveau sinds het midden van de jaren 70. Sindsdien zijn de aardgas- en elektriciteitsprijzen sterk teruggefallen en vanaf de tweede helft van 2023 laat ook de onderliggende inflatie een geleidelijke

daling optekenen. Daardoor zou de consumptieprijsinflatie terugvallen van 4,1% in 2023 tot 3,1% in 2024 en 2,0% in 2025. De deflator van de particuliere consumptie (concept nationale rekeningen) heeft een meer uitgesproken profiel, omdat die geen rekening houdt met de invloed van de kortingen op de energiefactuur die toegekend werden van november 2022 tot maart 2023 (het zogenaamde 'basispakket'). Daardoor nam de groei van de deflator van de particuliere consumptie nog sterker toe dan de consumptieprijsinflatie in 2022 en 2023, maar kent hij een meer uitgesproken terugval in 2024 (tot 1,9%). Tijdens de periode 2026-2029 houdt het scenario geen rekening met nieuwe prijsschokken en zou de inflatie zich stabiliseren op 1,8%.

Broeikasgasemissies

De totale broeikasgasemissies worden momenteel voor ongeveer driekwart veroorzaakt door energieverbruik. In 2025 en vooral in 2026 zouden die energiegebonden emissies toenemen als gevolg van de onderhoudswerken voor de verlenging van Doel 4 en Tihange 3 en de stillegging van de resterende kerncentrales. Ze zouden in 2028 relatief sterk terugvallen door de heropstart van Doel 4 en Tihange 3. De totale emissies zouden in 2029 95,6 miljoen ton CO₂-equivalenten bedragen.

Loonkosten

Rekening houdend met de loonnorm voor 2023-2024 (nulgroei), de koopkrachtpremies (in 2023), de GGMMI-stijging (2024) en de sociale akkoorden voor de zorgsector, zouden de brutolonen per uur vóór indexering in 2023 en 2024 met resp. 0,3% en 0,1% stijgen. In de periode 2025-2029 zouden de brutolonen per uur vóór indexering met gemiddeld 0,6% stijgen onder invloed van de productiviteit en de werkloosheidsgraad. Tijdelijke werkgeversbijdrageverminderingen zorgden er in 2023 voor dat de impact van de indexering (8,1%) op de arbeidskosten enigszins werd verzacht. De groei van de nominale arbeidskosten per uur zou vertragen tot 3,7% in 2024 en tot gemiddeld 2,5% per jaar in de periode 2025-2029, vooral dankzij de lagere indexering. De nominale arbeidskosten per eenheid product (loontrekkenden en zelfstandigen samen) zouden gemiddeld met 2,1% per jaar stijgen.

Arbeidsmarkt

De groei van de marktwerkgelegenheid was bijzonder fors in de nasleep van de coronacrisis, maar viel in de loop van 2023 geleidelijk stil doordat de activiteit op een lager groeipad kwam te liggen en de productiviteit per hoofd zich verder herstelde van de corona-gerelateerde inzinking. In de loop van dit jaar zou hij terug aantrekken. Door een ongunstig overloopeffect valt de groei van de marktwerkgelegenheid in 2024 echter lager uit dan in 2023 (+0,5% tegenover +0,7%).

Vanaf 2025 groeit de activiteit in de marktsector gemiddeld met 1,5% per jaar. De productiviteitsgroei per uur bedraagt in die periode 0,45% per jaar, wat iets hoger is dan gemiddeld tijdens de jaren 2017-2022, maar laag blijft vanuit een langetermijnperspectief. De groei van het arbeidsvolume (1,05% per jaar) wordt in die periode gedeeltelijk geabsorbeerd door de toename van de gemiddelde arbeidsduur (0,1% per jaar). Die was in 2023 al hersteld van de coronagebonden inzinking, maar zijn groei wordt in de periode 2024-2026 ondersteund door de uitbreiding van het toepassingsgebied van de flexi-jobs en – gedurende de gehele projectieperiode – door de geleidelijke afbouw van het tijdskrediet eindeloopbaan in de leeftijdsklasse 55-59 jaar.

De marktwerkgelegenheid groeit dan met 0,95% per jaar, wat minder sterk is dan tijdens de jaren 2017-2022 (1,5% per jaar), toen de groei van de activiteit hoger lag (1,85% per jaar) en bovendien arbeidsintensiever was.

De werkgelegenheid bij de overheid nam toe met 9 300 personen in 2023 (+1,0%) en zou dit jaar nog stijgen met 5 800 personen (+0,6%), voornamelijk doordat meer personen aan de slag gaan in het Vlaamse onderwijs en in de administraties op alle overheidsniveaus. Vanaf 2025 zou de werkgelegenheid bij de overheid gemiddeld nog slechts met 1 600 personen per jaar toenemen. Over de gehele projectieperiode 2024-2029 stijgt de overheidswerkgelegenheid met 14 000 personen, wat aanzienlijk minder is dan tijdens de afgelopen zes jaar (+59 000 personen).

Onder invloed van de tragere werkgelegenheidsgroei in zowel markt als niet-markttakken⁵, verzwakt de toename van de werkzame bevolking tot +41 000 personen in 2023 en +27 000 in 2024. Nadien trekt hij – uitsluitend dankzij de ontwikkeling in de marktsector – terug aan tot +36 000 personen in 2025 en gemiddeld +44 000 personen per jaar tijdens de periode 2026-2029. In de periode 2024-2029 zou de werkende bevolking in totaal met 240 000 personen toenemen, wat aanzienlijk minder sterk is dan in de periode 2018-2023 (+389 000 personen). De werkgelegenheidsgraad volgens definitie ‘EU2020’ (observaties uit de enquête naar de arbeidskrachten, leeftijdscategorie 20-64 jaar) stijgt van 72,1% in 2023 tot 74,1% in 2029.

De administratieve werkloosheidsgraad steeg vorig jaar fors (van 8,1% tot 8,6%), en zou in 2024 verder toenemen (tot 9,2%). Die stijging wordt deels verklaard door een tragere werkgelegenheidsgroei, maar is vooral het gevolg van de uitbreiding van de beroepsbevolking naar een breder publiek van niet-uitkeringsgerechtigde kandidaat-werkzoekenden. Tijdens de jaren 2025-2026 trekt de groei van de werkzame bevolking aan, maar wordt het arbeidsaanbod ondersteund door de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd tot 66 jaar. De administratieve werkloosheidsgraad stabiliseert zich in die periode. Tijdens de tweede helft van de projectieperiode verzwakt de toename van het arbeidsaanbod en daalt de werkloosheidsgraad stelselmatig, van 9,2% in 2026 tot 8,1% in 2029. De geharmoniseerde Eurostat-werkloosheidsgraad bedroeg 5,5% in 2023 en zou uitkomen op 5,2% in 2029.

Overheidsfinanciën

De projectie gaat uit van ongewijzigd beleid en houdt dus geen rekening met budgettaire consolidatiemaatregelen waarover nog geen beslissing is genomen, bijvoorbeeld maatregelen die zullen voortvloeien uit de reactivering van het Europese begrotingstoezicht.

Met de budgettaire gevolgen van de volgende elementen is geen rekening gehouden omdat er onvoldoende informatie beschikbaar is of omdat er nog over wordt onderhandeld:

- De implicaties van Europese akkoorden over een afzonderlijk bewaarmechanisme voor de buitengewone inkomsten in verband met de bevrozing van Russische activa. In de projectie wordt tot 2024 rekening gehouden met buitengewone ontvangsten uit de vennootschapsbelasting, waarna wordt aangenomen dat deze vanaf 2025 nihil zijn. Aan de uitgavenzijde voorziet de projectie geen

⁵ En met een stabiel grensarbeidsaldo voor België als geheel.

verlenging van de budgettaire provisie voor Oekraïne na 2024, afgezien van de financiering van het leefloon voor Oekraïense vluchtelingen.

- De financiële modaliteiten van het akkoord met Engie over de verlenging van twee kerncentrales en de overdracht aan de overheid van de verantwoordelijkheid voor het beheer van kernafval. De projectie houdt echter rekening met de geplande uitgaven in de begrotingen 2023 en 2024 voor studies voorafgaand aan de verlenging.
- De Europese akkoorden over het nieuwe emissiehandelssysteem (ETS 2) en het Mechanisme voor koolstofgrenscorrectie (CBAM).
- De bijdrage van België vanaf 2028 aan de terugbetaling van Europese leningen in het kader van het NextGenerationEU-plan.

Volgens de projectiehypothesen neemt het overheidstekort na de stijging in 2023 slechts licht toe in 2024. In de daaropvolgende vijf jaar neemt de verslechtering van het tekort toe, vooral in Entiteit I, terwijl het tekort in Entiteit II een neerwaartse trend vertoont. Het primair saldo van de gezamenlijke overheid verbetert in 2024, maar verslechtert in 2025 en 2026 door een combinatie van teruglopende ontvangsten en stijgende primaire uitgaven in procent van het bbp. De aanhoudende stijging van de rentelasten vanaf 2023 draagt in grote mate bij aan de toename van het tekort. Berekend volgens de conventionele methode van de Europese Commissie verslechtert het structureel primair saldo vanaf 2025 elk jaar.

De schuldgraad is in 2023 licht gestegen door de omvang van het overheidstekort, de kredietverleningen en participaties, en de toename van de kasreserves als gevolg van de uitgifte van de staatsbon in september 2023. Deze stijging werd echter getemperd door een sterke groei van het nominale bbp (de noemer van de ratio). De stijging van de schuldgraad blijft gematigd in 2024 door de vrij hoge nominale economische groei en de vermindering van de kasreserves. Vanaf 2025 zal de stijging van de schuldgraad echter verder toenemen door de verslechtering van het primair saldo en de stijging van de gemiddelde rente die op de overheidsschuld wordt betaald. Deze laatste blijft echter lager dan de nominale economische groei, wat een opwaartse spiraal van de schuldgraad door de rentelasten (sneeuwbal effect) vermijdt.

Tabel 1 Voornaamste macro-economische resultaten van de nationale projectie

	2021	2022	2023	2024	2025	Gemiddelde 2026- 2029
Economische groei en zijn componenten (in volume, tenzij anders vermeld)(*)						
- Consumptieve bestedingen van de particulieren	6,3	3,2	1,4	1,4	1,7	1,5
- Consumptieve bestedingen van de overheid	5,2	4,2	1,6	1,1	1,1	1,3
- Bruto-investeringen	5,0	-0,2	3,6	3,1	2,6	1,5
. Ondernemingen	4,7	1,1	6,0	3,2	3,8	1,8
. Overheid	4,7	-1,6	6,2	13,0	-2,9	-0,4
. Woongebouwen	6,0	-3,2	-5,7	-3,1	1,9	1,4
- Voorraadwijziging (bijdrage tot de bbp-groei)	0,4	0,4	0,0	-0,7	0,0	0,0
- Totale binnenlandse vraag	6,1	3,0	2,0	1,1	1,8	1,5
- Uitvoer van goederen en diensten	13,9	4,9	-3,3	-1,1	2,3	2,9
- Invoer van goederen en diensten	13,0	4,9	-2,6	-1,5	2,7	3,0
- Netto-uitvoer (bijdrage tot de bbp-groei)	0,9	0,1	-0,6	0,3	-0,3	-0,1
- Bbp	6,9	3,0	1,4	1,4	1,4	1,4
- Bbp tegen lopende prijzen	10,2	9,1	5,5	4,0	3,5	3,2
Prijzen en rentevoeten (*)						
- Nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	2,4	9,6	4,1	3,1	2,0	1,8
- Gezondheidsindex	2,0	9,3	4,3	3,1	2,0	1,8
- Ruilvoet	-1,3	-3,7	1,3	0,7	0,1	-0,2
- Bbp-deflator	3,2	5,9	4,1	2,6	2,0	1,8
- Nominale langetermijnrente (**) (10 jaar, niveau)	-0,1	1,7	3,1	2,9	2,8	3,1
- Nominale kortetermijnrente (**) (3 maanden, niveau)	-0,7	0,1	3,3	3,5	2,8	2,0
Werkgelegenheid, werkloosheid en productiviteit						
- Beroepsbevolking, definitie FPB						
. in duizendtallen (**)	5539,5	5632,4	5708,5	5773,7	5819,2	5941,3
. wijziging in duizendtallen	60,7	92,9	76,0	65,3	45,5	30,5
. wijziging in %	1,1	1,7	1,3	1,1	0,8	0,5
- Totale werkgelegenheid						
. in duizendtallen (**)	4992,3	5095,9	5136,6	5163,4	5199,6	5376,6
. wijziging in duizendtallen	93,9	103,7	40,7	26,8	36,2	44,3
. wijziging in %	1,9	2,1	0,8	0,5	0,7	0,8
- Werkgelegenheidsgraad, concept EU2020 (a) (**)	70,6	71,9	72,1	72,3	72,5	74,1
- Werkloosheid, definitie FPB						
. in duizendtallen (**)	465,4	454,6	489,8	528,3	537,6	482,7
. wijziging in duizendtallen	-32,6	-10,8	35,2	38,5	9,3	-13,7
- Werkloosheidsgraad, definitie FPB (**)	8,4	8,1	8,6	9,2	9,2	8,1
- Productiviteit per uur (marktbedrijfstakken) (*)	-1,4	-1,7	0,0	0,8	0,6	0,4

	2021	2022	2023	2024	2025	Gemiddelde 2026- 2029
Inkomens						
- Reëel uurloon (marktbedrijfstakken) (*)	-1,6	-4,5	2,7	1,1	1,4	0,5
- Loonkosten per eenheid product (marktbedrijfstakken) (b) (*)	-0,2	6,5	7,1	2,7	2,7	1,9
- Loonquote (marktbedrijfstakken) (c) (**)	56,7	57,0	58,9	59,3	59,9	60,5
- Rendabiliteitsgraad van de ondernemingen (d)(**)	46,1	45,6	43,3	43,5	43,2	43,1
- Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren (*)	2,3	-1,9	3,2	2,0	1,6	1,4
- Spaarquote van de particulieren (**)	17,1	12,9	14,3	14,8	14,8	14,3
Overheidsfinanciën						
- Vorderingsaldo						
. in miljard euro (**)	-27,3	-19,6	-25,7	-27,2	-30,9	-41,3
. in % van het bbp (**)	-5,4	-3,5	-4,4	-4,5	-4,9	-5,8
waarvan (beleidsniveaus):						
- Federale overheid (**)	-4,0	-2,6	-3,5	-2,7	-3,5	-4,4
- Sociale zekerheid (**)	0,3	-0,0	0,3	-0,1	-0,0	-0,7
- Gemeenschappen en gewesten (**)	-1,7	-0,9	-1,2	-1,5	-1,3	-0,6
- Lagere overheid (**)	0,0	-0,1	-0,0	-0,2	-0,1	-0,1
- Schuld						
. in % van het bbp (**)	108,0	104,3	105,2	105,7	107,4	117,3
Verrichtingen met het buitenland						
- Saldo van de lopende verrichtingen met het buitenland						
. in miljard euro (**)	6,6	-5,6	-1,2	5,1	2,4	-4,0
. in % van het bbp (**)	1,3	-1,0	-0,2	0,8	0,4	-0,6
Energieverbruik en broeikasgasemissies						
Energie-eindverbruik (*)	7,2	-8,4	-2,1	-0,9	-0,6	-0,0
Broeikasgasemissies (e) (**)	110,2	103,6	99,7	98,3	98,9	95,6

(*) Groeivoeten in %.

(**) Einde periode (2029) in de kolom voor 2026-2029.

(a) Volgens concept EU2020 (bron: enquête naar de arbeidskrachten, leeftijdscategorie 20-64 jaar).

(b) Loonkosten in de marktbedrijfstakken vóór aftrek van de loonsubsidies.

(c) Aandeel arbeidskosten incl. zelfstandigen in % van de toegevoegde waarde.

(d) Bruto-exploitatieoverschot van de ondernemingen in % van hun toegevoegde waarde.

(e) In miljoen ton CO₂-equivalenten.

2.3. Voornaamste sectorale resultaten

De werkgelegenheid in de verwerkende nijverheid⁶ presteerde opvallend sterk tijdens de jaren 2017-2022, maar wordt momenteel relatief hard getroffen. De toegevoegde waarde in volume krimpt in die tak tijdens de jaren 2023-2024, waardoor 5 000 banen verloren gaan. Vanaf 2025 herneemt de groei van de toegevoegde waarde en is ze vergelijkbaar met die tijdens de jaren 2017-2022. Bij relatief sterkere

⁶ De definities van de bedrijfstakken die onderscheiden worden in het HERMES- en het HERMREG-model zijn terug te vinden in bijlage.

productiviteitswinsten, zou die groei nochtans gepaard gaan met verder werkgelegenheidsverlies, dat zou oplopen tot 10 000 personen tegen 2029.

Tabel 2 Voornaamste sectorale resultaten van de nationale projectie
Groeivoeten in procent

	2021	2022	2023	2024	2025	Gemiddelde 2026- 2029
1. Bruto toegevoegde waarde (basisprijzen, in volume)						
- Landbouw	2,3	-14,2	0,9	10,7	0,8	0,5
- Energie	8,7	-4,0	-4,5	-1,2	0,7	0,8
- Verwerkende nijverheid	1,2	1,8	-1,0	-0,4	1,1	0,9
- Bouw	6,9	-2,4	1,8	1,1	1,9	1,5
- Verhandelbare diensten	8,8	4,3	2,3	1,8	1,7	1,6
. Vervoer en communicatie	3,5	7,1	-2,9	-1,6	1,6	1,7
. Handel en horeca	13,9	4,6	5,0	1,6	0,9	0,9
. Krediet en verzekeringen	1,4	-4,8	-1,7	3,6	1,5	1,2
. Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	14,3	7,1	2,5	1,6	1,3	1,4
. Overige marktdiensten	8,3	4,9	3,0	2,3	2,2	2,1
- Niet-verhandelbare diensten	1,3	3,4	1,0	1,0	0,9	0,8
Totaal	6,5	3,1	1,4	1,4	1,5	1,4
<i>waarvan marktsector</i>	7,4	3,0	1,5	1,4	1,6	1,5
2. Werkgelegenheid						
- Landbouw	1,1	-0,2	-2,9	0,7	-0,7	0,1
- Energie	0,4	-0,0	1,0	1,7	-0,1	0,1
- Verwerkende nijverheid	0,4	1,4	-0,1	-0,8	-0,5	-0,4
- Bouw	3,4	1,7	1,0	0,1	0,8	1,0
- Verhandelbare diensten	2,1	2,5	0,9	0,7	1,0	1,2
. Vervoer en communicatie	1,4	2,2	1,1	-0,3	0,4	0,5
. Handel en horeca	0,6	2,8	0,1	-0,1	0,1	0,2
. Krediet en verzekeringen	-1,3	-1,4	-0,5	0,2	-0,4	-0,6
. Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	1,1	1,4	1,6	1,4	1,7	1,8
. Overige marktdiensten	3,9	3,2	1,1	1,1	1,5	1,7
- Niet-verhandelbare diensten	1,9	1,4	1,0	0,7	0,3	0,2
Totaal	1,9	2,1	0,8	0,5	0,7	0,8
<i>waarvan marktsector</i>	1,9	2,2	0,7	0,5	0,8	1,0

Ook in de bouwnijverheid verzwakt de groei van de werkgelegenheid aanzienlijk in de jaren 2023-2024 (slechts +3 000 banen op twee jaar). Dat is niet zozeer als gevolg van een groeivertraging van de activiteit, maar door een forse herneming van de productiviteitsgroei, die net zoals in de verwerkende nijverheid atypisch laag lag in de jaren 2017-2022. In vergelijking met die laatste periode groeit de toegevoegde waarde in de bouwnijverheid vanaf 2025 aanzienlijk sterker, maar blijft ze ook dan beduidend minder arbeidsintensief, zodat de toename van de werkgelegenheid beperkt blijft tot +15 000 personen. De verzelfstandiging van de werkgelegenheid zet zich verder door in die tak: het aandeel van zelfstandigen (inclusief beheerders van vennootschappen) in de werkgelegenheid stijgt tot 39% in 2029.

Bij de marktdiensten halveert de werkgelegenheidsgroei in de jaren 2023-2024 in vergelijking met het recente verleden (+53 000 banen op twee jaar). De forse inzinking van de interimarbeid speelt daarin een belangrijke rol, terwijl ook in de takken 'handel en horeca' en 'vervoer en communicatie' de werkgelegenheidsgroei stilvalt. Ten slotte is ook in verscheidene takken van de persoonlijke en zakelijke dienstverlening sprake van een zekere vertraging in de jobaanwas.

Vanaf 2025 trekt de werkgelegenheidsgroei aan bij de marktdiensten (+1,2% per jaar, 197 000 personen bijkomend tegen 2029), maar toch ligt hij ook dan lager dan in het recente verleden (+1,6% per jaar tijdens de jaren 2017-2022), toen de toegevoegde waarde in die takken forser groeide. Die relatief beperktere jobcreatie geldt voor alle takken van de marktdiensten, behalve voor 'gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening', waar de groei even dynamisch blijft en voor 'krediet en verzekeringen', waar het banenverlies beperkter is dan voorheen.

3. Regionale macro-economische en sectorale evoluties

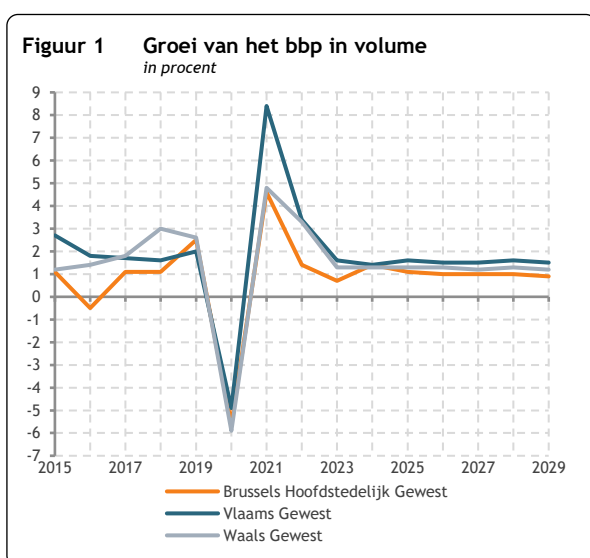
Dit hoofdstuk beschrijft de belangrijkste macro-economische resultaten van de regionale vooruitzichten, die volledig coherent zijn met de in hoofdstuk 2 besproken nationale projectie. In afdeling 3.1 worden de ontwikkelingen van de voornaamste geregionaliseerde aggregaten gepresenteerd: bbp en toegevoegde waarde, binnenlandse werkgelegenheid, productiviteit en loonkosten en ten slotte de bruto-investeringen in vaste activa. De meest opvallende sectorale ontwikkelingen komen eveneens aan bod. De arbeidsmarkresultaten worden besproken in afdeling 3.2.

3.1. Macro-economische en sectorale resultaten

3.1.1. Economische activiteit en binnenlandse werkgelegenheid: recente evoluties

a. Economische activiteit

In 2020 veroorzaakte de gezondheidscrisis een ongekende krimp van de economische activiteit in de drie gewesten (-5,6% in Brussel, -4,9% in Vlaanderen en -5,9% in Wallonië). In de twee daaropvolgende jaren vond een duidelijke inhaalbeweging plaats. In 2021 werd die ondersteund door een sterke groei van de investeringen, vooral in Wallonië en Vlaanderen, en van de uitvoer, vooral van vaccins, wat de industriële en commerciële activiteit in Vlaanderen aanzienlijk heeft gestimuleerd. Volgens de meest recente regionale rekeningen, die nu zijn opgesteld volgens de zogenaamde ‘definitieve’ methode voor 2021, boekte Vlaanderen in dat jaar een uitzonderlijk sterke bbp-groei van 8,4%, die de krimp als gevolg van de gezondheidscrisis overtrof. In Wallonië en Brussel bleef het herstel beperkt tot resp. 4,8% en 4,6% (zie tabellen 3 en 4 tot 6). In Wallonië remde de sterke krimp van de industriële toegevoegde waarde (in het bijzonder de farmaceutische sector) het herstel van het bbp af, terwijl de Brusselse economie te lijden had onder het uitblijven van een herstel van de handelsactiviteit.

Het herstel van de particuliere consumptie was in 2021 minder uitgesproken dan de daling het jaar voordien. De inhaalbeweging zette zich echter voort in 2022, dankzij de opheffing van de inperkingsmaatregelen en het tijdens de crisis opgebouwde spaaroverschot. Dat gaf een impuls aan de diensten, waaronder vervoer en vooral horeca, die beide een belangrijke bijdrage leverden aan de opleving van de activiteit in Brussel. De aanzienlijke stijging van de inflatie in de loop van 2022 beperkte echter de groei van de handelsactiviteit (buiten de horeca), die alleen in Vlaanderen positief bleef, en van de bouwsector, die slechts licht positief was in Wallonië. De stijging

van de rentevoeten woog ook zwaar op de toegevoegde waarde van de tak ‘krediet en verzekeringen’,

waardoor de Brusselse economie 1,3 procentpunt (pp) aan groei verloor en het bbp uiteindelijk met slechts 1,4% steeg in 2022, volgens voorlopige ramingen van het Instituut voor de Nationale Rekeningen. Het Waalse en Vlaamse bbp boekten daarentegen een hogere groei van respectievelijk 3,4% en 3,3%, een vergelijkbaar tempo maar met een verschillende oorsprong. Tegen de achtergrond van een vertraging van de wereldhandel en na de sterke groei van het jaar voordien, daalde de activiteit van de verwerkende nijverheid in Vlaanderen (negatieve groeibijdrage van -0,3 pp tot de totale toegevoegde waarde), terwijl ze sterk steeg in Wallonië (bijdrage van 1,7 pp tot de totale groei), waar de farmaceutische sector zijn terugval van het jaar voordien goedmaakte. Anderzijds leverden de marktdiensten als geheel een veel grotere bijdrage (+3,5 pp) in Vlaanderen dan in Wallonië (+1,9 pp) en Brussel (+1,2 pp) dankzij de handel en, in mindere mate, 'overige marktdiensten' (zie tabellen 22 tot 24 in bijlage 7.1). Bovendien heeft de Waalse energiesector, in tegenstelling tot de twee andere gewesten, niet geprofiteerd van de volumetoename van de toegevoegde waarde die verband houdt met olieraffinage, aangezien er in het gewest nauwelijks activiteit van dit type wordt geregistreerd, maar werd ze, net als in Brussel en Vlaanderen, getroffen door een daling van de activiteit in de productie en distributie van gas en elektriciteit. De energiesector leverde dan ook een negatieve bijdrage van -0,6 pp tot de groei van de totale toegevoegde waarde in Wallonië, terwijl die bijdrage nagenoeg nul bedroeg in de andere gewesten.

Door het uitdoven van de post-covid inhaalbeweging, groeide de economische activiteit in 2023 in een 'normaler' tempo. Ondanks het minder gunstige internationale klimaat, dat via de uitvoer zwaar woog op de industrie, kon de Belgische bbp-groei zich handhaven door de inkomens en de consumptie van de huishoudens (zie hoofdstukken 2 en 4) en door de dynamiek van de investeringen (zie hoofdstuk 2 en paragraaf 3.1.5). Tegen die achtergrond was de activiteit het sterkst in de marktdiensten in het algemeen, vooral in de tak 'handel en horeca' en in mindere mate in de takken 'overige marktdiensten' en 'gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening', ondanks de terugval in de takken 'vervoer en communicatie' en 'krediet en verzekeringen'. De Belgische economische groei bedroeg daardoor 1,4% in 2023. Volgens onze ramingen, die deels gebaseerd zijn op observaties⁷, was de groei iets zwakker in Wallonië (1,3%) en iets sterker in Vlaanderen (1,6%), terwijl de Brusselse bbp-groei opnieuw achterbleef (0,7%).

Binnen de markt takken lijkt de dynamiek van de activiteit in de tak 'handel en horeca' in Brussel veel minder uitgesproken te zijn geweest dan in de andere gewesten, gegeven de daling van het aantal gewerkte uren in deze tak en de over het algemeen minder gunstige evolutie van de productiviteit. Deze tak zou slechts 0,2 pp hebben bijgedragen tot de totale groei in Brussel, tegenover 0,7 pp op nationaal niveau. Bovendien is de sectorale samenstelling van de economische activiteit in Brussel ongunstig, met name door het gewicht van 'vervoer en communicatie' en vooral van 'krediet en verzekeringen', twee takken waarvan de toegevoegde waarde in 2023 sterk is gedaald. Wallonië zou opnieuw meer veerkracht hebben vertoond in de verwerkende nijverheid, terwijl die activiteit in Vlaanderen verder zou zijn afgenomen. Het positieve groeiverschil in Vlaanderen ten opzichte van de andere twee

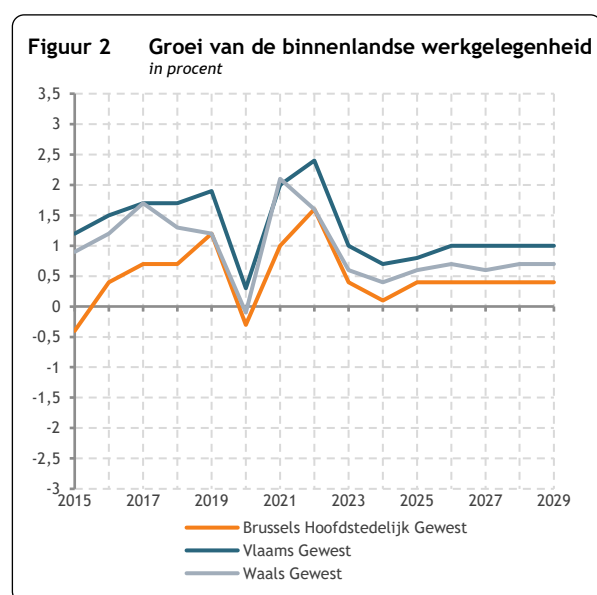
⁷ Net als in eerdere recente versies van de regionale vooruitzichten hanteren we voor het eerste jaar van de projectie een benadering 'buiten model'. Om de volumegroei van de toegevoegde waarde in de marktsectoren te bekomen, gebruiken we eerst de regionale observaties met betrekking tot het arbeidsvolume (op niveau A38 van de NACE-activiteitennomenclatuur) van de RSZ en combineren dat met een hypothese over de evolutie van de productiviteit, die rekening houdt met de gekende nationale trends en de regionale verschillen voor die laatste. In wezen wordt nog steeds de methode die wordt uitgelegd in Kader 1 van de Regionale economische vooruitzichten 2023-2028 van juli 2023 toegepast en is die alleen geactualiseerd.

gewesten zou zich dus opnieuw voorgedaan hebben in de marktdiensten, met name in 'handel en horeca' (vooral ten opzichte van Brussel) en in de 'overige marktdiensten', een tak die voor het derde jaar op rij een hogere groei en een grotere bijdrage zou opgetekend hebben dan in Wallonië en Brussel. Naast de marktactiviteit blijkt (op basis van de beschikbare loongegevens) dat de activiteit in de tak 'overheidsadministratie en onderwijs' aanzienlijk sneller zou zijn gegroeid in Brussel (+1,5%, met een bijdrage van 0,3 procentpunt tot de gewestelijke groei) en in Vlaanderen (+1,5%, met een beperktere bijdrage tot het totaal van 0,1 pp) dan in Wallonië (+0,2%, met een nulbijdrage). De niet-verhandelbare diensten zouden het verschil inzake bbp-groei tussen Brussel en Vlaanderen dus licht beperkt hebben.

b. Binnenlandse werkgelegenheid

In 2021 ging de sterke heropleving van de economische activiteit gepaard met een aanhoudende groei van de binnenlandse werkgelegenheid in Wallonië (+2,1%), Vlaanderen (+2,0%) en in mindere mate Brussel (+1,0%; zie tabellen 3 en 7 tot 9). Deze werkgelegenheidsdynamiek profiteerde van de bescherming die werd geboden door de uitgebreide maatregelen van tijdelijke werkloosheid en overbruggingsrecht. In 2022 vielen die mechanismen weg, maar trok de werkgelegenheidsgroei verder aan in Brussel (+1,6%) en Vlaanderen (+2,4%), terwijl ze vertraagde maar sterk bleef in Wallonië (+1,6%). In alle drie de gewesten is die groei in de jaren 2021 en 2022 (gelijk aan bijna 9 300 personen per jaar in Brussel, 24 500 in Wallonië en 65 000 in Vlaanderen) groter dan de groei in de pre-covidjaren 2016-2019, een periode waarin de werkgelegenheidsgroei al de neiging had om te versnellen.

In Vlaanderen, en in mindere mate in Wallonië, levert de werkgelegenheid in de industrie een positieve bijdrage tot de totale werkgelegenheidsgroei in 2021 en 2022, net als in de pre-covidjaren 2016-2019. Met uitzondering van 2020 is de neerwaartse trend in de industriële werkgelegenheid van 2016 tot 2022 dus doorbroken. Daarnaast levert met name de bouwsector in Vlaanderen een aanzienlijk positieve bijdrage tot de werkgelegenheidsgroei in 2021 (0,3 pp; zie tabellen 22 tot 24 in bijlage 7.1) en 2022 (0,1 pp), net als in voorgaande jaren, o.m. door een bijzonder sterke groei van de zelfstandige werkgelegenheid in deze tak.

Het grootste deel van de recente netto-werkgelegenheidscreatie in de drie gewesten situeerde zich echter in de marktdiensten, en dan vooral in de tak 'overige marktdiensten'. Net als voor de toegevoegde waarde was de bijdrage van die tak tot de totale werkgelegenheidsgroei in 2021-2022 meer in het voordeel van Vlaanderen (gemiddeld 1,0 pp per jaar, tegenover 0,9 pp in Wallonië en 0,8 pp in Brussel). In dat verband moet ook worden opgemerkt dat de groeiversnelling van de zelfstandige arbeid die sinds 2017 wordt waargenomen – vooral in Vlaanderen – in 2022 lijkt af te zwakken, maar de groei van de totale werkgelegenheid in Vlaanderen blijft ondersteunen, vooral in de tak 'overige marktdiensten'.

Er moet ook worden opgemerkt dat de heropleving van de werkgelegenheid in de tak 'handel en horeca' in 2022 (van dezelfde grootteorde in de drie gewesten met ongeveer 2,8%), niet volstaat om het banenverlies in deze tak in 2020 en 2021 in Brussel te compenseren. Deze tak is verantwoordelijk voor het grootste deel van de groeivertraging van de werkgelegenheid in Brussel in de laatste twee jaren van de regionale rekeningen. Het overige deel is te wijten aan de minder sterke groei in de tak 'overige marktdiensten' en in de bouwsector, alsook aan het ontbreken van een significante bijdrage van de industrie.

Op basis van de administratieve cijfers waarover we momenteel beschikken (RSZ, RSVZ, natuurlijke personen onderworpen aan btw), lijkt de duidelijke vertraging van de werkgelegenheidsgroei in 2023 zich in alle drie de gewesten te situeren. De binnenlandse werkgelegenheidsgroei zou nog 1,0% bedragen in Vlaanderen (ongeveer 29 700 personen), 0,6% in Wallonië (7 700 personen) en 0,4% in Brussel (3 200 personen). Die groeivoeten liggen nu meer in lijn met de groeivertraging van de activiteit dan in recente jaren. De beperktere jobcreatie situeert zich vooral in de tak 'overige marktdiensten', die de belangrijkste motor is van de werkgelegenheidsgroei, en waarvan de bijdrage nu is gedaald tot 0,2 pp in Wallonië en Brussel en 0,4 pp in Vlaanderen (tegenover 0,9 pp in 2022 in Vlaanderen en Brussel en 0,7 pp in Wallonië). Die vertraging lijkt vrij algemeen over alle markttakken, met uitzondering van 'gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening'. De groei van de industriële werkgelegenheid zou vertraagd zijn, maar positief zijn gebleven in Wallonië, waar de activiteit beter stand zou hebben gehouden (zie hierboven). In Brussel zou de werkgelegenheid in de tak 'handel en horeca' verder zijn afgenomen.

Bij de niet-verhandelbare diensten was de werkgelegenheidsgroei in 2023 veerkrachtiger. De werkgelegenheidsgroei vertraagde in Vlaanderen, maar bleef net als het jaar voordien hoger dan in de andere gewesten en leverde een grotere bijdrage dan in Wallonië (0,2 pp t.o.v. 0,1 pp). Door hun grotere initiële gewicht zou de bijdrage van de niet-verhandelbare diensten de werkgelegenheid in Brussel blijven ondersteunen (0,3 pp). Gezien de sterke daling van de bijdrage van de tak 'handel en horeca', zou dat ook de tak zijn die het grootste deel van de groei van de binnenlandse werkgelegenheid in Brussel verklaart.

Tabel 3 Voornaamste macro-economische resultaten van de regionale projectie
Groeivoeten in procent

	2021	2022	2023	2024	2025	Gemiddelden		
						2026- 2029	2016- 2022	2023- 2029
1. Bruto binnenlands product in volume								
Het Rijk	6,9	3,0	1,4	1,4	1,4	1,4	1,6	1,4
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	4,6	1,4	0,7	1,4	1,1	1,0	0,7	1,0
Vlaams Gewest	8,4	3,4	1,6	1,4	1,6	1,5	2,0	1,5
Waals Gewest	4,8	3,3	1,3	1,3	1,3	1,2	1,6	1,3
2. Bruto toegevoegde waarde in volume								
Het Rijk	6,5	3,1	1,4	1,4	1,5	1,4	1,6	1,4
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	4,3	1,5	0,6	1,3	1,1	1,0	0,7	1,0
Vlaams Gewest	8,0	3,4	1,6	1,4	1,6	1,5	2,0	1,6
Waals Gewest	4,4	3,3	1,4	1,3	1,4	1,3	1,5	1,3
3. Bruto-investeringen in volume (1)								
Het Rijk	4,7	0,7	6,0	4,6	2,7	1,5	2,2	2,8
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	-3,2	0,3	4,8	5,5	1,4	1,5	1,9	2,5
Vlaams Gewest	5,7	1,0	7,3	3,6	3,5	1,7	3,2	3,0
Waals Gewest	8,7	-0,1	3,5	6,9	1,5	1,1	0,3	2,3
4. Totale binnenlandse werkgelegenheid								
Het Rijk	1,9	2,1	0,8	0,5	0,7	0,8	1,4	0,8
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	1,0	1,6	0,4	0,1	0,4	0,4	0,8	0,4
Vlaams Gewest	2,0	2,4	1,0	0,7	0,8	1,0	1,7	0,9
Waals Gewest	2,1	1,6	0,6	0,4	0,6	0,7	1,3	0,6
4 a. Loontrekkenden								
Het Rijk	1,7	2,1	0,7	0,5	0,6	0,8	1,3	0,7
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	0,9	1,6	0,5	0,1	0,2	0,3	0,6	0,3
Vlaams Gewest	1,7	2,4	0,9	0,5	0,8	0,9	1,5	0,8
Waals Gewest	2,1	1,6	0,6	0,5	0,5	0,6	1,3	0,6
4 b. Zelfstandigen								
Het Rijk	3,1	2,1	1,1	0,8	1,1	1,3	2,0	1,1
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	2,1	1,4	-0,2	-0,1	1,4	1,4	1,8	0,9
Vlaams Gewest	3,6	2,4	1,5	1,2	1,2	1,4	2,3	1,4
Waals Gewest	2,2	1,6	0,5	0,3	0,7	0,8	1,2	0,7
5. Reële productiviteit per hoofd (marktbedrijfstakken)								
Het Rijk	5,4	0,8	0,7	0,9	0,8	0,5	0,2	0,6
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	4,1	-0,7	0,2	1,4	0,7	0,6	-0,1	0,6
Vlaams Gewest	6,7	0,9	0,7	0,9	0,8	0,5	0,3	0,6
Waals Gewest	2,9	1,5	1,1	0,9	0,8	0,6	0,3	0,7
6. Reële loonkosten per hoofd (marktbedrijfstakken) (2)								
Het Rijk	2,4	-1,6	2,3	1,8	1,6	0,6	-0,7	1,2
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	3,0	-2,0	2,2	1,9	1,4	0,6	-0,8	1,1
Vlaams Gewest	2,1	-1,6	2,4	1,9	1,7	0,7	-0,5	1,3
Waals Gewest	2,8	-1,5	2,4	1,6	1,4	0,5	-0,8	1,1

(1) Excl. investeringen in woongebouwen.

(2) De hier getoonde loonkosten zijn de loonkosten na aftrek van loonsubsidies (in tegenstelling tot de loonkosten op nationaal niveau zoals weergegeven in tabel 1).

3.1.2. Vooruitzichten voor de economische activiteit

Net als vorig jaar zou de Belgische bbp-groei in 2024 en in 2025 uitkomen op 1,4%. Die stabiele volumegroei op nationaal niveau gaat echter gepaard met licht uiteenlopende groeiprestaties op regionaal vlak. In Brussel zou de bbp-groei in 2024 versnellen tot 1,4% en in 2025 licht vertragen tot 1,1% (zie tabel 3).⁸ In Wallonië zou de bbp-groei stabiliseren op 1,3% in 2024 en 2025. In Vlaanderen zou de groei licht vertragen tot 1,4% in 2024, alvorens te versnellen tot 1,6% in 2025.

Door zijn relatieve specialisatie in financiële diensten, zou vooral de Brusselse activiteit moeten profiteren van de hernieuwde dynamiek van de tak 'krediet en verzekeringen'. De toegevoegde waarde van die tak, die de laatste tien jaar een dalende trend vertoonde in Brussel, zou met 3,2% stijgen in 2024 en met 1,4% in 2025 (zie tabel 4). Rekening houdend met zijn aandeel van bijna 20% in het Brusselse bbp, zou de tak 'kredieten en verzekeringen' een gemiddelde bijdrage van 0,4 pp leveren tot de groei van de totale toegevoegde waarde in de jaren 2024-2025, wat bijna even veel is als de tak 'overige marktdiensten' (0,5 pp; zie tabellen 22 tot 24 in bijlage 7.1). De toegevoegde waarde van die laatste tak zou in Brussel gemiddeld met 1,6% toenemen in 2024 en 2025. De groei van de Brusselse economie wordt evenwel afgeremd door de groeivertraging van 'handel en horeca' en – in 2025 – van de niet-marktdiensten.

In Vlaanderen en Wallonië zou de volumegroei van de totale bruto toegevoegde waarde licht aantrekken in 2025, wanneer de uitvoer herneemt en de verwerkende nijverheid een positieve bijdrage levert tot de economische groei (+0,2 pp in Vlaanderen en +0,1 pp in Wallonië). De bouwsector zou, na een tijdelijke groeivertraging in 2024, aan dynamiek winnen in 2025. De groei van de toegevoegde waarde van de marktdiensten zou in de jaren 2024-2025 iets dynamischer zijn in Vlaanderen dan in Wallonië. Dat groeiverschil is traditioneel toe te schrijven aan een grotere bijdrage van de tak 'overige marktdiensten' in Vlaanderen, door een sterkere groei (2,6% in 2024 en 2,4% in 2025) dan in Wallonië (2,1% in beide jaren) en een groter aandeel in de totale Vlaamse toegevoegde waarde. De niet-verhandelbare diensten zouden daarentegen in Wallonië een grotere bijdrage leveren tot de groei van de toegevoegde waarde.

Globaal genomen zou de volumegroei van het Vlaamse bbp in de periode 2026-2029 met gemiddeld 1,5% per jaar hoger blijven dan die van Wallonië (1,2%) en Brussel (1,0%). In die periode zou de toegevoegde waarde van de marktdiensten gemiddeld met 1,2% per jaar toenemen in Brussel, met 1,8% in Vlaanderen en met 1,6% in Wallonië, grotendeels ondersteund door de tak 'overige marktdiensten'. In Vlaanderen en Wallonië is dat de meest dynamische tak. In Brussel zou alleen de tak 'vervoer en communicatie' nog iets sneller groeien (2,0%). Door zijn grote gewicht is het echter de tak 'overige marktdiensten' die grootste bijdrage levert tot de regionale bbp-groei (gemiddeld 0,8 pp per jaar in Vlaanderen, 0,6 pp in Wallonië en 0,5 pp in Brussel), en een groot deel van het verschil in bbp-groei tussen Vlaanderen en de twee andere gewesten verklaart.

De bouwsector zou in de jaren 2026-2029 een identieke bijdrage leveren tot de groei van de gewestelijke toegevoegde waarde in Vlaanderen en Wallonië (0,1 pp per jaar, tegen 0 in Brussel). Vlaanderen en

⁸ De tabellen 4, 5 en 6 bevatten vooruitzichten voor de totale toegevoegde waarde. Die kunnen enigszins afwijken van de vooruitzichten voor het bbp in tabel 3.

Wallonië kunnen, in tegenstelling tot Brussel, ook rekenen op een positieve bijdrage van de verwerkende nijverheid (gemiddeld 0,1 pp). Tot slot zou de toegevoegde waarde van de niet-verhandelbare diensten sterker groeien in Vlaanderen dan in de andere twee gewesten. Gezien het lagere gewicht van die tak in de totale Vlaamse toegevoegde waarde, zou dat resulteren in een groeibijdrage die gelijk is aan die van de andere twee gewesten (+0,1 pp).

Tabel 4 Structuur en groei van de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
in procent

	Structuur in lopende prijzen		Gemiddelde jaarlijkse groei in volume							
	2022	2029	2021	2022	2023	2024	2025	2026-2029	2016-2022	2023-2029
1. Landbouw	0,0	0,0	-29,5	-13,5	-3,6	10,4	0,6	0,3	-9,5	1,1
2. Energie	3,8	2,3	13,3	2,6	-6,9	-4,9	0,1	0,8	-5,5	-1,3
3. Verwerkende nijverheid	2,2	1,8	-0,8	0,9	2,6	-3,2	-0,9	-0,9	-3,6	-0,7
4. Bouw	2,2	2,1	9,3	-9,3	0,6	0,3	1,0	0,6	-1,3	0,6
5. Marktdiensten	71,8	73,3	4,5	1,6	0,7	1,6	1,3	1,2	0,9	1,2
a. Vervoer en communicatie	9,0	8,9	3,0	7,5	-1,8	-0,5	1,2	2,0	1,7	1,0
b. Handel en horeca	8,7	8,0	2,7	4,7	1,8	0,4	-0,1	-0,3	-2,7	0,1
c. Krediet en verzekeringen	18,5	19,7	-0,1	-6,5	-2,1	3,2	1,4	0,9	-0,5	0,9
d. Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	4,7	4,7	12,5	6,4	1,8	1,5	1,2	1,2	1,1	1,3
e. Overige marktdiensten	30,9	32,0	7,3	3,6	2,5	1,5	1,6	1,6	2,7	1,7
6. Niet-verhandelbare diensten	20,0	20,5	2,6	2,3	1,5	1,6	0,6	0,5	1,4	0,8
7. Totaal	100,0	100,0	4,3	1,5	0,6	1,3	1,1	1,0	0,6	1,0

Tabel 5 Structuur en groei van de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen van het Vlaams Gewest
in procent

	Structuur in lopende prijzen		Gemiddelde jaarlijkse groei in volume							
	2022	2029	2021	2022	2023	2024	2025	2026-2029	2016-2022	2023-2029
1. Landbouw	0,9	1,1	1,5	-14,3	0,6	11,2	0,9	0,5	-3,6	2,0
2. Energie	3,6	2,3	11,9	0,4	-2,7	0,1	0,8	0,8	0,4	0,2
3. Verwerkende nijverheid	16,0	13,5	4,0	-1,7	-2,3	-0,3	1,1	0,9	0,6	0,3
4. Bouw	6,0	6,0	5,6	-2,7	1,9	1,2	2,2	1,7	1,0	1,7
5. Marktdiensten	62,2	65,4	10,5	5,6	2,9	1,9	1,8	1,8	2,6	2,0
a. Vervoer en communicatie	6,3	6,1	3,7	8,2	-2,8	-2,1	1,9	1,7	1,0	0,5
b. Handel en horeca	15,5	15,9	17,2	6,6	5,7	1,7	0,9	1,0	1,6	1,7
c. Krediet en verzekeringen	3,3	3,7	4,3	-3,5	-1,1	4,2	1,8	1,7	1,9	1,6
d. Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	6,6	6,7	15,1	7,1	2,8	1,7	1,3	1,4	2,4	1,6
e. Overige marktdiensten	30,5	33,0	8,8	5,3	3,2	2,6	2,4	2,3	3,6	2,5
6. Niet-verhandelbare diensten	11,3	11,7	1,0	4,4	1,2	0,6	1,2	1,0	1,1	1,0
7. Totaal	100,0	100,0	8,0	3,4	1,6	1,4	1,6	1,5	1,9	1,6

Tabel 6 Structuur en groei van de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen van het Waals Gewest in procent

	Structuur in lopende prijzen		Gemiddelde jaarlijkse groei in volume							
	2022	2029	2021	2022	2023	2024	2025	2026-2029	2016-2022	2023-2029
1. Landbouw	0,8	1,0	5,2	-13,7	1,9	9,1	0,5	0,7	-2,7	2,0
2. Energie	3,6	2,3	-1,0	-18,2	-7,2	-1,7	0,6	0,9	-2,8	-0,7
3. Verwerkende nijverheid	15,5	13,5	-6,1	12,1	2,0	-0,5	1,0	0,9	1,9	0,9
4. Bouw	5,6	5,5	10,1	0,5	1,7	0,9	1,5	1,1	1,2	1,2
5. Marktdiensten	55,7	58,4	8,3	3,2	2,2	1,8	1,7	1,6	1,8	1,7
a. Vervoer en communicatie	5,3	5,0	3,3	3,2	-4,7	-1,6	1,3	1,4	0,8	0,1
b. Handel en horeca	11,6	12,1	10,3	-1,9	4,5	2,0	1,2	1,1	0,1	1,7
c. Krediet en verzekeringen	3,2	3,5	0,5	-0,6	-2,0	3,8	0,7	1,2	-0,2	1,1
d. Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	8,5	8,7	13,3	7,4	2,3	1,5	1,3	1,3	1,5	1,5
e. Overige marktdiensten	27,1	29,2	7,8	4,7	2,9	2,1	2,1	2,0	3,1	2,1
6. Niet-verhandelbare diensten	18,7	19,2	0,9	2,5	0,2	1,2	0,8	0,6	1,2	0,7
7. Totaal	100,0	100,0	4,4	3,3	1,4	1,3	1,4	1,3	1,5	1,3

3.1.3. Vooruitzichten voor de binnenlandse werkgelegenheid

De groei van de totale binnenlandse werkgelegenheid (loontrekkenden en zelfstandigen) zou in 2024 in de drie gewesten vertragen, nl. tot 0,7% in Vlaanderen, 0,4% in Wallonië en slechts 0,1% in Brussel (zie tabellen 3 en 7 tot 9). De bescheiden groei van de binnenlandse werkgelegenheid in Brussel zou vooral te wijten zijn aan het jobverlies in de marktdiensten (-0,2%), meer bepaald in de takken 'overige marktdiensten' (-0,6%) en 'handel en horeca' (-1,1%). Het grootste deel van de werkgelegenheidscreatie in Brussel zou zich situeren in de niet-verhandelbare diensten (0,8%).

De meer dynamische groei van de Vlaamse binnenlandse werkgelegenheid in vergelijking met die van de andere twee gewesten is vooral te danken aan de tak 'overige marktdiensten', waar de werkgelegenheid in Vlaanderen met 1,5% zou toenemen, tegenover 1,0% in Wallonië en -0,6% in Brussel. Er is ook een verschil in het voordeel van Vlaanderen in de tak 'handel en horeca', in lichte mate in de 'gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening', en – enkel ten opzichte van Wallonië – in de niet-verhandelbare diensten. De werkgelegenheid in de verwerkende nijverheid zou daarentegen het sterkst dalen in Vlaanderen (-1,0%, tegenover -0,4% in Wallonië en -0,5% in Brussel).

In 2025 zou de groei van de binnenlandse werkgelegenheid in de drie gewesten licht versnellen tot 0,8% in Vlaanderen, 0,6% in Wallonië en 0,4% in Brussel. De meer uitgesproken groeiversnelling in Brussel is toe te schrijven aan een duidelijke opleving van de werkgelegenheidscreatie in de marktdiensten, terwijl de bijdrage van de tak 'overheidsadministratie en onderwijs' aanzienlijk zou afnemen (zie tabellen 22 tot 24 in bijlage 7.1). In Vlaanderen zou de werkgelegenheidsgroei in de tak 'overige marktdiensten' sterker blijven dan in de andere twee gewesten.

In de periode 2026-2029 zou, gezien de algemene stabiliteit van de groei van de toegevoegde waarde, ook de groei van de binnenlandse werkgelegenheid zich in elk gewest stabiliseren. Hij zou gemiddeld 1,0% per jaar bedragen in Vlaanderen, 0,7% in Wallonië en 0,4% in Brussel.

De werkgelegenheid in de verwerkende nijverheid zou op middellange termijn in alle drie de gewesten verder afbrokkelen, meer uitgesproken in Brussel (gemiddeld -1,2% per jaar over de periode 2026-2029) dan in Vlaanderen en Wallonië (-0,3% in beide gevallen). Gezien het veel kleinere gewicht van deze tak in de Brusselse werkgelegenheid, zou de negatieve bijdrage van deze tak tot de binnenlandse werkgelegenheidsgroei echter identiek zijn in de drie gewesten. De werkgelegenheid in de bouwsector zou op middellange termijn minder sterk groeien in Vlaanderen en Wallonië dan in het recente verleden (periode 2016-2022), terwijl die groei in Brussel zou aantrekken. De groei van de werkgelegenheid in de marktdiensten als geheel zou het sterkst blijven in Vlaanderen (gemiddeld 1,4% per jaar in de periode 2026-2029), gevolgd door Wallonië (1,1%) en Brussel (0,6%). Het verschil tussen Vlaanderen en de andere twee gewesten op het vlak van werkgelegenheidsgroei blijft vooral toe te schrijven aan de tak 'overige marktdiensten' en – enkel in vergelijking met Brussel – de tak 'handel en horeca'. In de niet-verhandelbare diensten ten slotte zou de groei van de werkgelegenheid op middellange termijn in alle drie de gewesten aanzienlijk vertragen. De groei zou hoger zijn in Vlaanderen (gemiddeld 0,4% per jaar in de periode 2026-2029) dan in Wallonië (0,1%) en Brussel (0,0%), vooral door de verdere stijging van de werkgelegenheid in het onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap. Dat wordt verklaard door het feit dat de groei van de Vlaamse schoolbevolking licht positief zou blijven, terwijl de Brusselse en Waalse schoolbevolking vanaf 2024 afneemt.

Binnen de binnenlandse werkgelegenheid zou ook de groei van de zelfstandige werkgelegenheid afnemen in 2023 en 2024 – relatief meer in Brussel dan in Vlaanderen en Wallonië – om zich daarna licht te herstellen (zie tabel 3). In vergelijking met de bijzonder sterke groei van de zelfstandige werkgelegenheid in de periode 2016-2022 (gemiddeld 1,8% per jaar in Brussel, 2,4% in Vlaanderen en 1,2% in Wallonië), zou dat groeitempo in de periode 2026-2029 niettemin lager liggen (1,4% in Brussel en Vlaanderen, 0,8% in Wallonië).

De totale groei van de zelfstandige werkgelegenheid wordt in de periode 2026-2029 nog steeds in zeer grote mate bepaald door de tak 'overige marktdiensten', met een gemiddelde bijdrage van 1,1 pp in Vlaanderen, 1,0 pp in Brussel en 0,6 pp in Wallonië. In vergelijking met de periode 2016-2022 daalt de bijdrage van deze tak in alle drie de gewesten. De bijdrage van de bouwsector zou duidelijk afnemen in Vlaanderen, maar blijft er, net als in Brussel, de tweede groeimotor van het aantal zelfstandigen en de tak waar de groei van het aantal zelfstandigen het sterkst zou zijn. Het aantal zelfstandigen in de tak 'gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening' zou op middellange termijn in de drie gewesten relatief stabiel en gelijk blijven groeien. De neerwaartse trend in de zelfstandige werkgelegenheid in de tak 'handel en horeca' zet zich verder in alle drie de gewesten. Op middellange termijn is die daling, net als in het verleden, het meest uitgesproken in Brussel. Ook in de landbouw zou de daling van de zelfstandige werkgelegenheid aanhouden.

Tabel 7 Structuur en groei van de binnenlandse werkgelegenheid (werknemers en zelfstandigen) van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
in procent

	Structuur		(Gemiddelde) jaarlijkse groei							
	2022	2029	2021	2022	2023	2024	2025	2026-2029	2016-2022	2023-2029
1. Landbouw	0,0	0,0	32,2	11,3	-11,0	2,8	0,5	1,1	2,9	-0,6
2. Energie	1,3	1,3	1,0	0,4	0,1	1,5	-0,1	-0,1	0,5	0,2
3. Verwerkende nijverheid	2,3	2,1	-0,4	-0,6	0,2	-0,5	-1,2	-1,2	-2,5	-0,9
4. Bouw	2,9	2,9	0,0	-0,4	1,2	-0,6	0,6	0,7	-0,2	0,6
5. Marktdiensten	66,6	67,0	0,7	2,2	0,2	-0,2	0,6	0,6	0,8	0,4
a. Vervoer en communicatie	7,0	6,9	2,2	1,8	0,2	0,4	-0,2	0,2	1,1	0,2
b. Handel en horeca	11,8	10,7	-4,5	2,7	-2,1	-1,1	-0,9	-0,8	-1,2	-1,0
c. Krediet en verzekeringen	6,7	6,4	-0,3	-1,0	0,2	0,7	-0,3	-0,7	-1,8	-0,3
d. Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	10,5	11,3	1,8	1,6	1,5	1,2	1,5	1,6	1,8	1,5
e. Overige marktdiensten	30,7	31,7	2,3	3,1	0,6	-0,6	1,2	1,2	1,9	0,8
6. Niet-verhandelbare diensten	26,8	26,6	2,0	0,5	1,1	0,8	0,0	0,0	1,2	0,3
7. Totaal	100,0	100,0	1,0	1,6	0,4	0,1	0,4	0,4	0,8	0,4

Tabel 8 Structuur en groei van de binnenlandse werkgelegenheid (werknemers en zelfstandigen) van het Vlaams Gewest
in procent

	Structuur		(Gemiddelde) jaarlijkse groei							
	2022	2029	2021	2022	2023	2024	2025	2026-2029	2016-2022	2023-2029
1. Landbouw	1,4	1,3	1,5	0,0	-3,2	1,0	-0,6	0,3	0,2	-0,2
2. Energie	1,1	1,0	0,4	-0,3	0,8	1,7	-0,1	0,2	0,9	0,5
3. Verwerkende nijverheid	12,0	10,9	0,6	1,8	-0,3	-1,0	-0,6	-0,3	0,6	-0,5
4. Bouw	6,5	6,6	3,9	1,8	1,2	0,4	1,1	1,2	2,3	1,1
5. Marktdiensten	63,9	65,5	2,2	2,6	1,2	1,0	1,2	1,4	1,9	1,3
a. Vervoer en communicatie	5,8	5,7	0,9	2,9	1,9	-0,5	0,7	0,6	1,5	0,7
b. Handel en horeca	15,4	14,9	1,2	2,8	0,7	0,1	0,2	0,4	0,6	0,4
c. Krediet en verzekeringen	1,5	1,3	-2,5	-2,0	-0,9	-0,2	-0,5	-0,5	-1,5	-0,5
d. Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	13,1	13,9	0,9	1,3	1,7	1,5	1,8	1,8	1,9	1,8
e. Overige marktdiensten	28,1	29,7	3,9	3,4	1,3	1,5	1,7	2,0	3,0	1,8
6. Niet-verhandelbare diensten	15,1	14,7	2,0	2,6	1,3	0,7	0,5	0,4	1,3	0,6
7. Totaal	100,0	100,0	2,0	2,4	1,0	0,7	0,8	1,0	1,7	0,9

Tabel 9 **Structuur en groei van de binnenlandse werkgelegenheid (werknemers en zelfstandigen) van het Waals Gewest**
in procent

	Structuur		(Gemiddelde) jaarlijkse groei							
	2022	2029	2021	2022	2023	2024	2025	2026-2029	2016-2022	2023-2029
1. Landbouw	1,3	1,2	0,1	-0,7	-2,3	-0,1	-0,9	-0,5	-0,4	-0,8
2. Energie	1,2	1,2	-0,1	0,3	2,0	1,6	-0,2	0,2	0,5	0,6
3. Verwerkende nijverheid	9,9	9,3	0,1	0,8	0,3	-0,4	-0,4	-0,3	0,4	-0,2
4. Bouw	6,6	6,5	3,1	2,1	0,5	-0,3	0,2	0,5	1,1	0,3
5. Marktdiensten	60,3	61,6	2,7	2,2	0,6	0,6	0,9	1,1	1,6	0,9
a. Vervoer en communicatie	5,2	5,0	2,0	0,9	-0,1	-0,2	-0,1	0,2	0,7	0,1
b. Handel en horeca	15,7	15,2	1,3	2,8	-0,1	-0,4	0,2	0,3	0,8	0,1
c. Krediet en verzekeringen	1,3	1,2	-1,3	-1,1	-1,1	-0,3	-0,4	-0,5	-1,8	-0,6
d. Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	15,0	16,1	1,3	1,5	1,5	1,4	1,6	1,8	2,0	1,7
e. Overige marktdiensten	23,0	24,0	4,9	2,9	0,8	1,0	1,2	1,3	2,3	1,2
6. Niet-verhandelbare diensten	20,7	20,3	1,6	0,2	0,7	0,6	0,2	0,1	1,1	0,3
7. Totaal	100,0	100,0	2,1	1,6	0,6	0,4	0,6	0,7	1,3	0,6

3.1.4. Productiviteit en lonen

In de periode 2023-2029 zou de reële productiviteitsgroei⁹ per hoofd in de markttakken gemiddeld 0,6% per jaar bedragen in Brussel en Vlaanderen, en 0,7% in Wallonië (zie tabel 3). Dat is in elk gewest een versnelling ten opzichte van de periode 2016-2022, waarin de reële productiviteit per hoofd gemiddeld met slechts 0,3% per jaar steeg in Vlaanderen en Wallonië, en zelfs licht afnam in Brussel (-0,1%). Die ontwikkeling moet worden gezien in de context van de verwachte stijging van de reële loonkosten.¹ Over de hele periode 2023-2029 zouden de reële loonkosten per hoofd in de markttakken in vergelijkbare mate stijgen in de drie gewesten, nl. met 1,1% in Brussel en Wallonië en 1,3% in Vlaanderen. Dat is in elk gewest een duidelijke versnelling ten opzichte van de periode 2016-2022, die werd gekenmerkt door een aanzienlijke loonmatiging en waarin de reële nettoloonkosten per hoofd daalden, iets meer uitgesproken in Brussel en Wallonië (gemiddeld -0,8% per jaar) dan in Vlaanderen (-0,5%).

Het is interessant om de ontwikkeling van deze twee aggregaten over twee deelperioden van de projectie te bekijken, nl. de jaren 2023-2025, waarin de stijging van de reële loonkosten per hoofd duidelijk hoger is dan die van de reële productiviteit per hoofd in de drie gewesten, en de periode 2026-2029, waarin deze twee aggregaten in de drie gewesten in een vergelijkbaar tempo stijgen.

In vergelijking met het recente verleden (2016-2022) zou de reële productiviteitsgroei in de drie gewesten in de periode 2023-2025 relatief sterk blijven (gemiddeld ongeveer 0,7% per jaar in Brussel, 0,8% in Vlaanderen en 0,9% in Wallonië), hoewel de groei van de economische activiteit enigszins zou vertragen in Vlaanderen en Wallonië, en slechts licht zou versnellen in Brussel. De groeivertraging van de werkgelegenheid zou echter nog meer uitgesproken zijn in alle drie de gewesten. Dat komt na zeven jaar (2016-2022, met uitzondering van 2020) van historisch hoge werkgelegenheidsgroei waarin, parallel

⁹ De omzetting in reële termen van zowel de productiviteit als de lonen wordt hier (net als in tabel 3) gemaakt met behulp van de deflator van de particuliere consumptie.

met een zeer lage groei van de reële productiviteit per hoofd, de reële loonkosten per hoofd gemiddeld daalden.

De herneming van de productiviteitsgroei kan ook een reactie zijn op de duidelijke groeiversnelling van de reële loonkosten per hoofd. Terwijl de reële loonkosten per hoofd in alle drie de gewesten aanzienlijk zijn gedaald in 2022, volgt nadien een inhaalbeweging. De sterke stijging van de inflatie in 2022 werd in dat jaar slechts gedeeltelijk gecompenseerd door de loonindexering, die met enige vertraging gebeurt. In de jaren 2023 en (in minder uitgesproken mate) in 2024-2025 zou de indexering van de lonen in de privésector de stijging van de deflator van de particuliere consumptie overtreffen. Bovendien zou de groei van de bruto-uurlonen vóór indexering aantrekken in 2025. Over de periode 2023-2025 zou de groei van de reële loonkosten per hoofd gemiddeld 1,8% per jaar bedragen in Brussel en Wallonië en 2,0% in Vlaanderen, wat in elk gewest beduidend sneller is dan de groei van de reële productiviteit per hoofd.

In de periode 2026-2029 zou de groei van deze twee aggregaten veel meer in overeenstemming zijn. De groei van de economische activiteit in de marktsector zou zich handhaven (gemiddeld 1,5% per jaar voor België), maar iets intensiever worden in termen van werkgelegenheid (+1,0%), wat een tragere productiviteitsgroei impliceert. Dat laatste zou meer uitgesproken zijn in Vlaanderen (gemiddeld 0,5% over de periode 2026-2029, tegenover 0,8% in 2023-2025) en Wallonië (0,6% tegenover 0,9%) dan in Brussel (0,6% tegenover 0,7%). Tegelijkertijd zou de groei van de reële loonkosten per hoofd ook minder sterk zijn in de periode 2026-2029 dan in de periode 2023-2025. Vanaf 2026 volgen indexering en inflatie hetzelfde groeipad. De bruto-uurlonen vóór indexering zouden daarentegen gemiddeld iets sneller stijgen, nl. met 0,6% per jaar (voor België), tegenover 0,3% over de periode 2023-2025. Op gewestelijk niveau zouden de reële loonkosten per hoofd stijgen met 0,6% in Brussel, met 0,7% in Vlaanderen en met 0,5% in Wallonië, waardoor de groeicijfers in de periode 2026-2029 opnieuw vergelijkbaar zijn met die van de productiviteit in de drie gewesten (iets lager in Wallonië en iets hoger in Vlaanderen).

Wat de bedrijfstakken betreft, is de groei van de productiviteit doorgaans sterker in de verwerkende nijverheid dan in de marktdiensten. Dat was in het recente verleden echter veel minder het geval. Zo was de reële productiviteitsgroei per hoofd in de periode 2016-2022 ongewoon laag in de verwerkende nijverheid, vooral in Vlaanderen (gemiddeld een nulgroei) en in Brussel (-1,1%). In Wallonië bedroeg die groei nog 1,6% per jaar (aangedreven door de farmaceutische industrie). In de marktdiensten daarentegen hield de productiviteitsgroei goed stand in Vlaanderen (0,7% per jaar), terwijl hij slechts licht positief was in Wallonië (0,2%) en Brussel (0,1%). In de periode 2023-2029 zou de productiviteitsgroei in de verwerkende nijverheid opnieuw iets hoger komen te liggen in Vlaanderen en Wallonië (respectievelijk 0,8% per jaar en 1,1%) dan in de marktdiensten (respectievelijk 0,7% en 0,8%). In Brussel, waar de verwerkende nijverheid slechts een klein aandeel heeft in de economische activiteit, is dat omgekeerd (0,2% in de verwerkende nijverheid tegenover 0,7% in de marktdiensten).

Een dergelijke convergentie tussen de industrie en de marktdiensten zou ook het geval zijn voor de loonkosten. In de periode 2023-2029 zouden de reële loonkosten per hoofd in Vlaanderen met 1,3% per jaar stijgen in de verwerkende nijverheid en met 1,4% in de marktdiensten. In Wallonië zouden deze percentages respectievelijk 1,2% en 1,2% bedragen, en in Brussel 0,9% en 1,1%.

3.1.5. Bruto-investeringen in vaste activa

De bruto-investeringen in vaste activa zijn van nature veel volatieler dan de andere macro-economische aggregaten. We beschrijven eerst de ontwikkeling van de investeringen in de bedrijfstakken van de marktsector (paragraaf a), die duidelijk verschilt van die in de tak 'overheidsadministratie en onderwijs' (paragraaf b). De investeringen van de gezinnen worden buiten beschouwing gelaten.

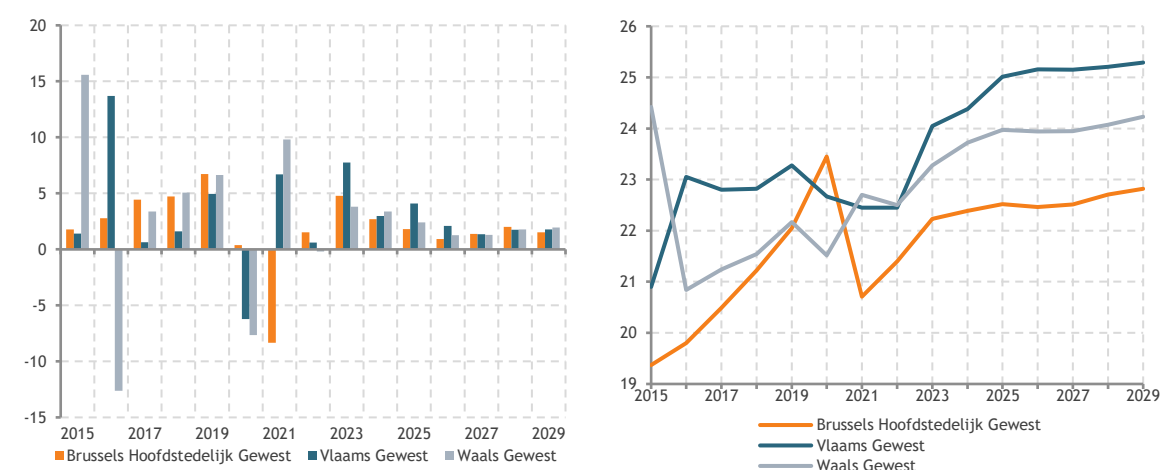
In de afgelopen jaren waren er ook uitzonderlijke operaties in bepaalde bedrijfstakken die voor bijkomende fluctuaties hebben geleid, wat de analyse per jaar op regionaal niveau vaak bemoeilijkt.

a. De marktbedrijfstakken

Na een zwakke volumegroei in 2022 (+0,6% op nationaal niveau) zouden de bruto-investeringen in vaste activa van de marktsector vorig jaar in alle drie de gewesten zijn opgeveerd, ondanks gestegen rentevoeten en een relatief lage industriële capaciteitsbezettingsgraad. De winstmarges van de bedrijven bereikten – macro-economisch gezien – evenwel een historisch hoog niveau in 2021-2022, waardoor bedrijven ruimte hebben voor zelffinanciering, onder meer voor de noodzakelijke investeringen in vergroening en digitalisering. Bovendien is er steun vanuit de verschillende relanceplannen. De investeringen zouden in 2023 het sterkst zijn toegenomen in Vlaanderen (+7,8%, tegenover +4,8% in Brussel en +3,8% in Wallonië).

Ook in de periode 2024-2025 zouden de investeringen van de markttakken vrij dynamisch blijven, met een gemiddelde groei van 2,3% in Brussel, 2,9% in Wallonië en 3,5% in Vlaanderen (zie ook figuur 3). De winstgevendheid van de ondernemingen valt weliswaar terug, maar blijft historisch gezien hoog. Voor de periode 2026-2029 wordt – rekening houdend met het geleidelijk aflopen van de relanceplannen – een beperktere investeringsgroei verwacht van gemiddeld 1,5% per jaar in Brussel, 1,6% in Wallonië en 1,7% per jaar in Vlaanderen.

Figuur 3 Investeringen van de markttakken: volumegroei (links) en investeringsquote tegen lopende prijzen (1) in procent

(1) in procent van de nominale toegevoegde waarde van de markttakken.

Over de hele projectieperiode 2023-2029 beschouwd, zou het investeringsvolume in de markttakken met 2,2% per jaar toenemen in Brussel, met 2,3% in Wallonië, en met 3,1% in Vlaanderen. Voor de eerste

twee gewesten is dat een sterkere groei dan in de periode 2016-2022; voor Vlaanderen is het een vergelijkbare groeiprestatie. In Vlaanderen en Wallonië zouden de ‘overige marktdiensten’ en de verwerkende nijverheid het meest bijdragen tot de investeringsgroei van de marktsector. In Brussel zijn dat de ‘overige marktdiensten’ en ‘vervoer en communicatie’.

Tot slot zou de investeringsquote van de marktsector (de investeringen in procent van de toegevoegde waarde) in Vlaanderen stijgen van 22,4% in 2022 tot 25,3% in 2029, in Wallonië van 22,5% tot 24,2% in 2029 en in Brussel van 21,4% tot 22,8% (zie figuur 3).

b. De tak ‘overheidsadministratie en onderwijs’

De periode 2022-2024 wordt gekenmerkt door een aanzienlijke groei van de investeringen van de tak ‘overheidsadministratie en onderwijs’ in de drie gewesten (gemiddelde jaarlijkse volumegroei van 6,7% in Brussel, 6,2% in Vlaanderen en 13,5% in Wallonië). Meerdere factoren dragen daartoe bij, zoals de uitvoering van een groot deel van de verschillende relanceplannen¹⁰ en de sterke toename van de investeringen van de lagere overheid in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 2024. Daarnaast zouden de investeringen van de federale overheid fors toenemen, vooral de investeringen van Defensie (uitvoering van de strategische visie, waaronder het STAR-plan). Tot slot zouden ook de investeringen van de gewesten en gemeenschappen aanzienlijk stijgen (in de Vlaamse Gemeenschap in 2022 en 2023, in het Waals Gewest in 2024).

In de periode 2025-2029 zouden de investeringen van ‘overheidsadministratie en onderwijs’ een overwegend dalende trend vertonen, vooral door de terugval van de investeringen van de lagere overheid na de gemeenteraadsverkiezingen van 2024 (al hernemen ze in 2029 in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van 2030). Afgezien van de toename van de investeringen van de Franse Gemeenschap in schoolgebouwen, krijgen de investeringen door de gewesten en gemeenschappen geen belangrijke nieuwe impulsen meer en dalen ze in 2027 als gevolg van het einde van de relanceplannen. Alleen de investeringen van Defensie (federale overheid) zouden aanzienlijk stijgen in 2026 en 2028. Op gewestelijk niveau vertalen deze verschillende trends zich in de periode 2025-2029 in een gemiddelde jaarlijkse volumegroei van de investeringen van ‘overheidsadministratie en onderwijs’ van 1,1% in Brussel, 0,0% in Vlaanderen en -2,6% in Wallonië. Dat laatste gewest kent de terugslag van het zeer hoge groeicijfer in 2024.

3.2. Arbeidsmarkt

De resultaten voor de regionale binnenlandse werkgelegenheid werden in afdeling 3.1 besproken als onderdeel van de regionale productie-optiek. De overige elementen in verband met de arbeidsmarkt – demografie en arbeidsaanbod, pendel- en grensarbeid, werkende beroepsbevolking en werkgelegenheidsgraad, werkloosheid en werkloosheidsgraad – komen in deze afdeling aan bod.¹¹

¹⁰ Federaal relanceplan en relanceplannen van de gewesten en gemeenschappen (Plan Vlaamse Veerkracht voor de Vlaamse Gemeenschap en Plan de relance de la Wallonie voor het Waals Gewest), gefinancierd door de Europese faciliteit voor herstel en veerkrachtfaciliteit (RRF) of met eigen middelen.

¹¹ Merk op dat in deze afdeling 3.2 het gemiddelde voor de periode 2024-2029 wordt gebruikt in de tabellen en de tekst (en niet 2023-2029). De arbeidsmarktgegevens voor het jaar 2023 zijn al grotendeels observaties dankzij administratieve bronnen.

3.2.1. Demografie en arbeidsaanbod

Bevolking op arbeidsleeftijd

De groei van de bevolking op arbeidsleeftijd versnelde de afgelopen twee jaar, het meest uitgesproken in Brussel (van 0,57% in 2021 tot gemiddeld 1,42% per jaar in 2022-2023), maar ook fors in Vlaanderen (van 0,26% tot 0,68% per jaar) en in mindere mate in Wallonië (van 0,12% tot 0,22% per jaar). Dat was in belangrijke mate het gevolg van de sterke instroom van Oekraïense vluchtelingen, die de afgelopen twee jaar een bijdrage leverden tot de groei van de bevolking op arbeidsleeftijd van 0,46 pp per jaar in Brussel, 0,28 pp per jaar in Vlaanderen en 0,17 pp per jaar in Wallonië. In Brussel en in Vlaanderen steeg het internationale migratiesaldo op arbeidsleeftijd echter ook exclusief Oekraïense vluchtelingen.

De bevolkingsvooruitzichten¹² gaan uit van een gedeeltelijke terugkeer van de Oekraïense vluchtelingen, maar veronderstellen ook dat wie er voor kiest om in België te blijven, opteert voor gezinshereniging. Netto zorgt dat voor een licht negatieve bijdrage van de vluchtelingen tot de groei van de bevolking op arbeidsleeftijd, die het sterkst voelbaar zou zijn in de jaren 2025-2026.

In de projectieperiode wordt de groei van de bevolking op arbeidsleeftijd dan ook grotendeels bepaald door de meer structurele determinanten in de bevolkingsvooruitzichten. Zo is het natuurlijk verloop¹³ van de bevolking op arbeidsleeftijd al sinds geruime tijd negatief in Vlaanderen en in Wallonië, een tendens die nog aan kracht wint tijdens de periode 2024-2029 en een groeibijdrage van respectievelijk -0,44 pp en -0,35 pp per jaar levert. Daar staat tegenover dat het natuurlijk verloop de groei van de Brusselse bevolking op arbeidsleeftijd blijft ondersteunen (met 0,27 pp per jaar), hoewel die bijdrage enigszins verzwakt in de loop van de projectieperiode.

De internationale migratie blijft een veel grotere bijdrage leveren tot de groei van de bevolking op arbeidsleeftijd in Brussel (1,39 pp per jaar tijdens de periode 2024-2029) dan in Vlaanderen en Wallonië (respectievelijk 0,29 pp en 0,16 pp per jaar), maar die bijdrage verzwakt geleidelijk. Even gebruikelijk remt binnenlandse migratie de groei van de Brusselse bevolking op arbeidsleeftijd af (met gemiddeld -1,34 pp per jaar), terwijl die de groei van de Vlaamse en Waalse bevolking op arbeidsleeftijd ondersteunt (met respectievelijk 0,23 pp en 0,07 pp per jaar). De groeibijdrage van het geheel van de migratiebewegingen ligt dan ook hoger in Vlaanderen (0,52 pp per jaar) dan in Wallonië (0,23 pp) en in Brussel (0,05 pp).

¹² Zie Federaal Planbureau en Statbel, Demografische vooruitzichten 2023-2070, februari 2024.

¹³ De toename in afwezigheid van migratie: de instroom op arbeidsleeftijd (cohort die 15 jaar bereikt) min de uitstroom uit arbeidsleeftijd (cohort die 65 jaar wordt) en de sterfgevallen op arbeidsleeftijd. Naast die natuurlijke verandering is er de netto migratie (op arbeidsleeftijd), die bestaat uit de netto internationale migratie en de netto interne migratie (binnen België), d.w.z. tussen de gewesten.

Tabel 10 Scenario voor demografie en arbeidsaanbod
jaargemiddelden

	2021	2022	2023	2024	2025	Gemiddelden		
						2026- 2029	2018- 2023	2024- 2029
1. Totale bevolking								
<i>1a. Wijziging in duizendtallen</i>								
Het Rijk	45,7	88,2	86,7	54,7	37,3	37,9	63,1	40,6
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	2,2	10,6	12,0	4,5	0,8	0,3	8,1	1,1
Vlaams Gewest	34,9	60,9	59,7	40,2	29,7	30,7	43,7	32,1
Waals Gewest	8,6	16,7	14,9	10,0	6,8	6,9	11,3	7,4
<i>1b. Wijziging in procent</i>								
Het Rijk	0,4	0,8	0,7	0,5	0,3	0,3	0,5	0,3
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	0,2	0,9	1,0	0,4	0,1	0,0	0,7	0,1
Vlaams Gewest	0,5	0,9	0,9	0,6	0,4	0,4	0,7	0,5
Waals Gewest	0,2	0,5	0,4	0,3	0,2	0,2	0,3	0,2
2. Bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar)								
<i>2a. Wijziging in duizendtallen</i>								
Het Rijk	18,5	45,8	45,4	18,8	5,7	-0,6	25,9	3,7
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	4,7	11,0	12,6	6,5	3,4	1,7	8,3	2,8
Vlaams Gewest	11,1	28,8	28,3	12,1	4,7	1,4	15,3	3,7
Waals Gewest	2,7	6,0	4,5	0,2	-2,5	-3,7	2,3	-2,8
<i>2b. Wijziging in procent</i>								
Het Rijk	0,3	0,6	0,6	0,3	0,1	0,0	0,4	0,0
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	0,6	1,3	1,5	0,8	0,4	0,2	1,0	0,3
Vlaams Gewest	0,3	0,7	0,7	0,3	0,1	0,0	0,4	0,1
Waals Gewest	0,1	0,3	0,2	0,0	-0,1	-0,2	0,1	-0,1
3. Activiteitsgraad, definitie FPB (1)(2)								
Het Rijk	75,1	75,9	76,4	77,1	77,7	78,8	75,0	79,3
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	70,1	70,6	70,9	71,3	71,8	72,7	70,3	73,1
Vlaams Gewest	77,8	78,4	78,9	79,5	80,0	81,0	77,7	81,6
Waals Gewest	72,0	73,1	73,9	74,9	75,6	76,9	72,0	77,5
4. Beroepsbevolking (15 jaar en meer), definitie FPB								
<i>4a. Wijziging in duizendtallen</i>								
Het Rijk	60,7	92,9	76,0	65,3	45,5	30,5	53,5	38,8
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	7,1	12,7	11,2	7,8	6,8	4,0	6,8	5,1
Vlaams Gewest	32,6	50,2	42,8	34,2	24,0	18,4	31,8	21,9
Waals Gewest	21,0	30,1	22,1	23,2	14,7	8,2	14,9	11,8
<i>4b. Wijziging in procent</i>								
Het Rijk	1,1	1,7	1,3	1,1	0,8	0,5	1,0	0,7
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	1,2	2,2	1,9	1,3	1,1	0,6	1,2	0,8
Vlaams Gewest	1,0	1,5	1,3	1,0	0,7	0,5	1,0	0,6
Waals Gewest	1,3	1,8	1,3	1,3	0,8	0,5	0,9	0,7

(1) Verhouding tussen beroepsbevolking (15 jaar en meer) en bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar).

(2) In de kolom 2023-2029 wordt de waarde op het einde van de periode (2029) weergegeven.

Enkel dankzij een gunstiger natuurlijk verloop zou de Brusselse bevolking op arbeidsleeftijd ook tijdens de jaren 2024-2029 sterker blijven groeien (+0,32% per jaar) dan de Vlaamse (+0,09% per jaar), terwijl de Waalse krimpt (-0,12% per jaar). Het groeiverschil tussen Brussel en de andere gewesten vermindert echter stelselmatig, zowel omdat het internationale migratiesaldo afneemt als omdat het Brusselse interne migratiesaldo negatiever wordt. Daardoor valt de groei van de bevolking op arbeidsleeftijd sterker terug in Brussel (van 0,76% in 2024 tot 0,09% in 2029) dan in Vlaanderen (van 0,28% tot -0,04%) en in Wallonië (van 0,01% tot -0,23%).

Arbeidsaanbod: periode 2021-2023

De beroepsbevolking groeide bijzonder sterk tijdens de jaren 2021-2023: met 1,77% per jaar in Brussel, 1,28% per jaar in Vlaanderen en 1,44% per jaar in Wallonië. Meerdere factoren droegen daartoe bij. Hierboven werd reeds vermeld dat de vluchtelingenpopulatie voor een sterke demografische impuls zorgde tijdens de jaren 2022-2023. Gezien haar relatief lage arbeidsmarktparticipatie, bleef haar bijdrage tot de groei van het arbeidsaanbod tijdens die twee jaar echter beperkt tot 0,25 pp per jaar in Brussel, 0,16 pp in Vlaanderen en 0,10 pp in Wallonië.

Ook exclusief vluchtelingen, bleef de demografische bijdrage¹⁴ aan de groei van het arbeidsaanbod positief in Brussel en in Vlaanderen (respectievelijk 0,62 pp per jaar en 0,15 pp per jaar in de periode 2021-2023, zie figuur 4 en 6), terwijl hij licht negatief was in Wallonië (-0,03 pp per jaar, zie figuur 8). In de drie gewesten werd die bijdrage afgeremd door het toenemend gewicht van leeftijdsklassen met lagere activiteitsgraden. Zo bleef het bevolkingsaandeel van 60-64-jarigen verder stijgen. Daarnaast nam ook het aandeel van 15-19-jarigen toe, naarmate de sterk bevolkte cohorten van de jaren 2004-2011 die leeftijden bereikten. Negatieve structuureffecten liepen op tot -0,23 pp per jaar in Brussel en in Vlaanderen en bedroegen -0,12 pp per jaar in Wallonië.

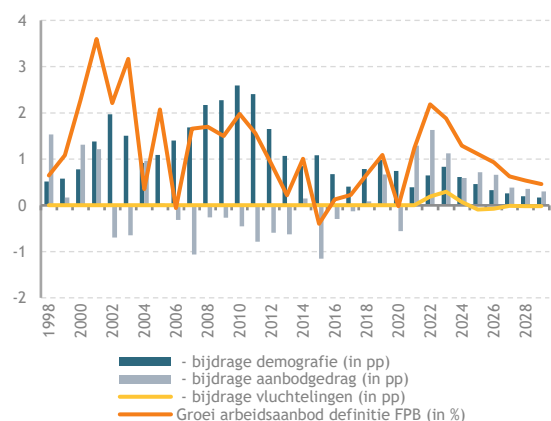
Wijzigingen in de activiteitsgraden leverden tijdens de jongste drie jaar veruit de belangrijkste verklaring voor de forse groei van het arbeidsaanbod. Zo bleef de participatie van personen van 50 jaar en meer aanzienlijk toenemen (zie figuren 5, 7 en 9). Hun bijdrage tot de groei van de beroepsbevolking bedroeg respectievelijk 0,57 pp en 0,53 pp per jaar in Vlaanderen en in Wallonië, en 0,23 pp in Brussel. Opvallend daarbij is de steeds grotere bijdrage van personen van 65 jaar of ouder, die ondersteund wordt door het stijgende gemiddelde opleidingsniveau van opeenvolgende bevolkingscohorten en – vooral in Vlaanderen – door de hoge vlucht die de flexijobs nemen in die leeftijdsklasse.

In de jongste leeftijdsklassen (15-24 jaar) maakten de activiteitsgraden een sterke inhaalbeweging na de corona-gerelateerde inzinking en werd hun toename ondersteund door de verdere uitbreiding van de

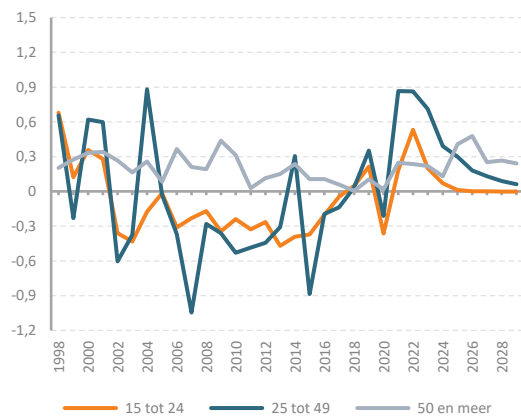
¹⁴ De groei van het arbeidsaanbod wordt in dit hoofdstuk opgesplitst in een bijdrage van veranderingen in het aanbodgedrag en een demografische bijdrage. De bijdrage van gedragsveranderingen is het resultaat van wijzigingen in de activiteitsgraden bij constante bevolking per leeftijd, geslacht en regio van woonplaats. De demografische bijdrage is het resultaat van wijzigingen in de bevolking per leeftijd, geslacht en regio van woonplaats bij constante activiteitsgraden. De demografische bijdrage tot de groei van het arbeidsaanbod kan (soms aanzienlijk) afwijken van de groei van de bevolking op arbeidsleeftijd. Er moet immers ook rekening gehouden worden met verschuivingen in de leeftijdsstructuur. Een positief (negatief) verschil tussen beide grootheden is het resultaat van een verschuiving naar (van) bevolkingsgroepen met activiteitsgraden boven (onder) de gemiddelde activiteitsgraad en zorgt voor een positief (negatief) effect op de evolutie van de macro-economische activiteitsgraad, zelfs wanneer het participatiegedrag op elke leeftijd niet verandert. Ten slotte wordt de opsplitsing naar demografische- en gedragscomponenten hier voorgesteld exclusief de impact van de Oekraïense vluchtelingen op het arbeidsaanbod; die wordt apart weergegeven in de grafieken.

studentenarbeid. Hun bijdrage tot de groei van het arbeidsaanbod was de jongste drie jaar gemiddeld hoger in Brussel en in Wallonië (respectievelijk 0,30 pp en 0,35 pp per jaar) dan in Vlaanderen (0,16 pp per jaar), maar viel vorig jaar in de drie gewesten aanzienlijk terug.

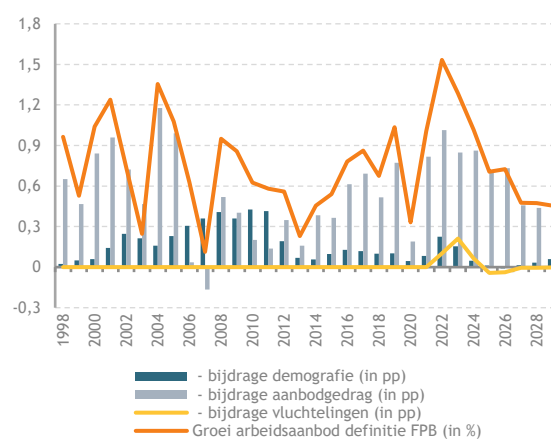
Figuur 4 Bijdragen tot groei van arbeidsaanbod - Brussels Hoofdstedelijk Gewest

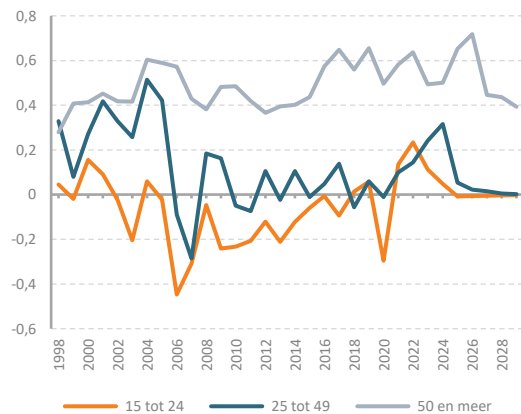
Figuur 5 Bijdrage aanbodgedrag (in pp) naar leeftijd - Brussels Hoofdstedelijk Gewest

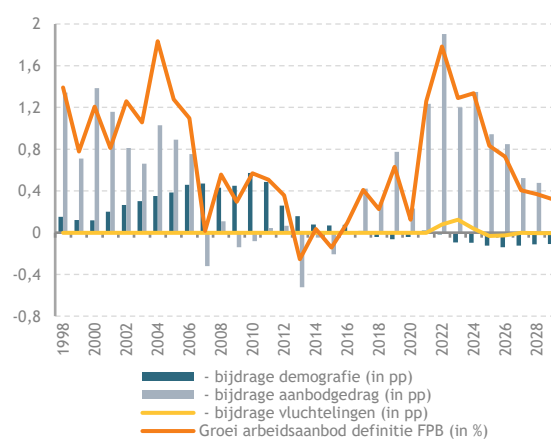
Figuur 6 Bijdragen tot groei van arbeidsaanbod - Vlaams Gewest

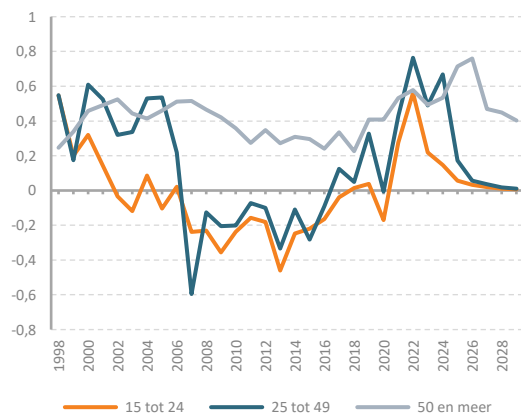
Figuur 7 Bijdrage aanbodgedrag (in pp) naar leeftijd - Vlaams Gewest

Figuur 8 Bijdragen tot groei van arbeidsaanbod - Waals Gewest

Figuur 9 Bijdrage aanbodgedrag (in pp) naar leeftijd - Waals Gewest

Het verschil tussen de gewesten was nog meer uitgesproken in de leeftijdsklasse 25-49 jaar, waar de groeibijdrage in de afgelopen drie jaar opvallend hoger lag in Brussel (0,81 pp per jaar) en in Wallonië (0,56 pp per jaar) dan in Vlaanderen (0,16 pp per jaar).¹⁵ De evolutie in de eerste twee gewesten komt overeen met een trend die zich al vóór corona leek af te tekenen en vormt een breuk met de evolutie tijdens de jaren 2005-2016.

De sterke stijging van de activiteitsgraden kan gedeeltelijk verklaard worden door het feit dat de gewestelijke diensten van arbeidsbemiddeling hun dienstverlening uitbreiden naar een bredere groep van niet-uitkeringsgerechtigde werkzoekenden. In Wallonië begon die beweging al in 2022, terwijl ze in de andere gewesten pas vorig jaar werd ingezet. De globale impact daarvan op de groei van het Waals arbeidsaanbod ramen we op 0,44 pp in 2022 en 0,63 pp in 2023, op die van het Vlaams en Brussels arbeidsaanbod respectievelijk op 0,32 pp en 0,21 pp in 2023. Ze betreft vooral de leeftijdsklasse 25-49 jaar, hoewel ze in Wallonië ook in de oudere leeftijdsklassen een significante bijdrage levert.

De evolutie van de macro-economische regionale activiteitsgraden werd enigszins gedrukt door de komst van de vluchtelingen en door de hierboven vermelde negatieve structuureffecten. Desondanks lagen de activiteitsgraden vorig jaar aanzienlijk boven hun pre-coronaniveau (Brussel: 70,9% in 2023 tegen 70,2% in 2019; Vlaanderen: 78,9% tegen 77,1%; Wallonië: 73,9% tegen 71,2%).

Arbeidsaanbod: vooruitzichten 2024-2029

De demografische bijdrage tot de groei van het arbeidsaanbod zou in de periode 2024-2029 gemiddeld 0,34 pp per jaar bedragen in Brussel, 0,03 pp per jaar in Vlaanderen en -0,12 pp per jaar in Wallonië. Structuureffecten binnen de leeftijdsklasse 15-64 jaar blijven gemiddeld negatief bijdragen (Brussel: -0,07 pp per jaar ; Vlaanderen: -0,13 pp per jaar; Wallonië: -0,04 pp per jaar). Zij verliezen echter geleidelijk aan kracht en bereiken in 2029 zelfs een omslagpunt, naarmate zowel het bevolkingsaandeel van de klasse 60-64 jaar afneemt als de omvangrijke bevolkingscohorten uit de jaren 2004-2011 beginnen door te stromen naar leeftijden met een sterkere arbeidsmarktdeelname.

In Vlaanderen en in Wallonië compenseert die evolutie voor het aflopend groeiprofiel van de bevolking op arbeidsleeftijd, zodat in beide gewesten de demografische bijdrage aan de groei van het arbeidsaanbod een relatief vlak verloop kent (of licht toeneemt in de tweede helft van de projectieperiode). In Brussel is die evolutie echter ruimschoots onvoldoende om de groeivertraging van de bevolking op arbeidsleeftijd op te vangen, zodat de demografische bijdrage tot de groei van het Brusselse arbeidsaanbod afneemt van 0,62 pp in 2024 tot 0,17 pp in 2029, maar wel hoger blijft dan in Vlaanderen en Wallonië.

¹⁵ Voor de gewesten kan tijdens de observatieperiode de som van alle groeibijdragen afwijken van de groei van de beroepsbevolking. Er is immers een verschil tussen de regionale beroepsbevolking volgens HERMREG-definitie en de regionale beroepsbevolking zoals geraamd in de socio-demografische module die gebruikt wordt voor de projectie van het arbeidsaanbod (en voor de opsplitsing in groeibijdragen). De HERMREG gewestelijke werkende beroepsbevolking wordt berekend als een identiteit: binnenlandse werkgelegenheid volgens gewest van werkplaats uit de Regionale Rekeningen (INR) plus ramingen van het gewestelijke saldo van de grensarbeid en het gewestelijke pendelsaldo. In de socio-demografische module wordt de regionale werkende beroepsbevolking onmiddellijk geraamd naar woonplaats op basis van data van de instellingen van sociale zekerheid. Voor de periode 2021-2023 liggen de groei van de Brusselse en de Waalse beroepsbevolking gemiddeld respectievelijk 0,39 pp en 0,06 pp per jaar lager volgens de HERMREG-definitie, die van de Vlaamse beroepsbevolking 0,10 pp per jaar hoger.

In Vlaanderen verzwakt de groei van de beroepsbevolking van 1,29% in 2023 tot 1,02% dit jaar, als gevolg van de beperktere bijdrage van de vluchtelingen en de iets zwakkere ondersteuning vanuit de demografie. In Brussel zwakt hij sterker af (van 1,88% tot 1,29%): de bijdrage van zowel vluchtelingen als demografie lopen er immers sterker terug (zie hierboven) en de uitzonderlijke dynamiek van de activiteitsgraden in de klasse 15-49 jaar die na covid optrad, boet aan kracht in. De groei van de Waalse beroepsbevolking daarentegen versnelt nog licht (1,29% tot 1,34%) omdat de uitbreiding van de doelgroep voor arbeidsbemiddeling er dit jaar een sterkere groeibijdrage levert dan in Vlaanderen en in Brussel (0,78 pp tegenover respectievelijk 0,36 pp en 0,32 pp).

Vanaf 2025 valt dat laatste effect grotendeels weg, zodat de groeibijdrage in de klasse 25-49 sterk afneemt, in Wallonië nog meer uitgesproken dan in de beide andere gewesten. In de jaren 2025-2026 wordt dat gedeeltelijk gecompenseerd door de sterkere groeibijdrage op oudere leeftijd die volgt uit het optrekken van de wettelijke pensioenleeftijd naar 66 jaar. De groei van de Vlaamse en de Brusselse beroepsbevolking valt in die periode terug tot gemiddeld 0,72% en 1,02% per jaar, die van de Waalse beroepsbevolking tot 0,78% per jaar. In de jaren 2027-2029 keert de bijdrage op oudere leeftijd terug naar een lager niveau en zwakt de groei van de Vlaamse en de Waalse beroepsbevolking af tot respectievelijk 0,47% en 0,37% per jaar. In Brussel is die verzwakking (tot 0,54% per jaar) nog meer uitgesproken, omdat de demografische bijdrage er slinkt en de toename van de activiteitsgraden in de klasse 15-49 jaar er geleidelijk uitdooft.

Hoewel de groei van de Brusselse beroepsbevolking in de periode 2024-2029 een sterker aflopend profiel vertoont, blijft ze gemiddeld hoger dan in Vlaanderen en in Wallonië (0,83% per jaar tegen respectievelijk 0,64% en 0,67%). De sterkere demografische ondersteuning en de sterkere toename van de activiteitsgraden in de klasse 15-49 jaar compenseren er ruimschoots de beperktere toename van de activiteitsgraden op oudere leeftijd. De Vlaamse en de Waalse beroepsbevolking groeien vrijwel even sterk, omdat de negatieve demografische bijdrage in Wallonië grotendeels gecompenseerd wordt door een positievere bijdrage van de activiteitsgraden. De macro-economische activiteitsgraad stijgt dan ook sterker in Wallonië (+3,6 pp, tot 77,5% in 2029) dan in Vlaanderen (+2,7 pp, tot 81,6%) en in Brussel (+2,2 pp, tot 73,1%).

3.2.2. Grens- en pendelarbeid, werkzame bevolking en werkgelegenheidsgraad

De regionale binnenlandse werkgelegenheid kwam aan bod in afdeling 3.1. Hier gaan we na in welke mate die regionale vraag naar arbeidskrachten ingevuld wordt door ingezeten personen of door inkomende grens- of pendelarbeid. Rekening houdend met alle inkomende en uitgaande stromen, kan voor elk gewest het pendel- en grensarbeidsaldo berekend worden. Dat laat toe om, gegeven de regionale binnenlandse werkgelegenheid, de evolutie te bepalen van de regionale werkzame bevolking en van de werkgelegenheidsgraad.

Grens- en pendelarbeid en werkzame bevolking

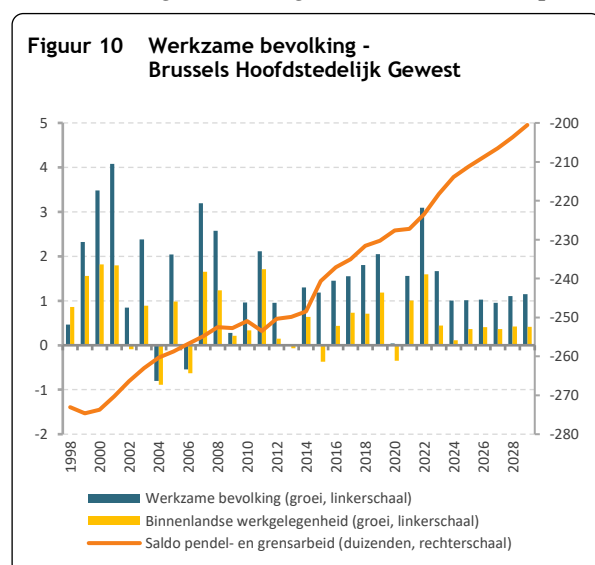
Een groot deel van de Brusselse arbeidsplaatsen wordt ingevuld door Vlaamse en Waalse pendelaars. Nochtans slinkt het aandeel van de inkomende pendel op de Brusselse arbeidsmarkt stelselmatig. Dat was bij uitstek zo in 2023 en zou ook dit jaar het geval zijn. Tijdens die twee jaar daalt de pendel naar

Brussel zelfs in absolute termen (gemiddeld -700 personen per jaar vanuit Vlaanderen; -800 personen per jaar vanuit Wallonië). Tijdens het vervolg van de projectieperiode zou de pendel vanuit Vlaanderen stagneren en die uit Wallonië nauwelijks toenemen (+100 personen per jaar). Zelfs bij een eerder matige groei van de Brusselse binnenlandse werkgelegenheid impliceert dat een verdere forse afname van de pendelaandelen (voor de pendel vanuit Vlaanderen: van 28,1% in 2023 tot 27,4% in 2029; voor die uit Wallonië: van 16,4% tot 16,1%).

De Vlaamse arbeidsmarkt geeft een omgekeerd beeld. Daar is het aandeel van de inkomende pendel eerder bescheiden, maar wint hij al een decennium aanzienlijk aan belang. De pendel vanuit Brussel werd nog relatief hard getroffen tijdens de coronaperiode, maakte sindsdien een inhaalbeweging en nam vorig jaar nog bijzonder fors toe (+3 200 personen), maar die toename lijkt aan dynamiek te verliezen tijdens de jongste kwartalen. Hij zou dit jaar en volgend jaar afzwakken tot gemiddeld +1 700 personen per jaar, maar daarna terug aantrekken tot gemiddeld +2 300 personen per jaar. De toename van de Waalse pendel naar Vlaanderen verzwakte dan weer enigszins het afgelopen jaar (+1 300 personen), maar zou dit jaar en volgend jaar hernemen (respectievelijk +2 000 en +2 600 personen) om vanaf 2026 een licht aflopend profiel te kennen (tot +1 900 personen in 2029). Dat het aantal pendelaars naar Vlaanderen aanzienlijk verder stijgt, is gedeeltelijk het gevolg van de relatief robuuste groei van de Vlaamse binnenlandse werkgelegenheid. Van groter belang is echter dat de pendelaandelen blijven stijgen, van 1,89% in 2023 tot 2,19% in 2029 voor de pendel uit Brussel en van 1,56% tot 1,88% voor de pendel vanuit Wallonië. Die evolutie oogt weinig spectaculair, maar draagt wel aanzienlijk bij tot de groei van de Waalse en – vooral – de Brusselse werkzame bevolking.

Op de Waalse arbeidsmarkt ten slotte kende vooral de pendel vanuit Brussel de jongste twee jaar een vrij dynamisch verloop (+700 personen per jaar). Hij zou vanaf dit jaar toenemen met gemiddeld 450 personen per jaar. De pendel vanuit Vlaanderen maakte nog een post-covid inhaalbeweging in 2021, maar stagneerde sindsdien. Hij zou vanaf dit jaar licht hernemen en tijdens de projectieperiode gemiddeld met 250 personen per jaar stijgen. Het aandeel van Vlaamse pendelaars in de Waalse binnenlandse werkgelegenheid neemt licht toe (van 1,64% in 2023 tot 1,68% in 2029), terwijl dat van Brusselse pendelaars beduidend sterker stijgt (van 1,53% tot 1,67%).

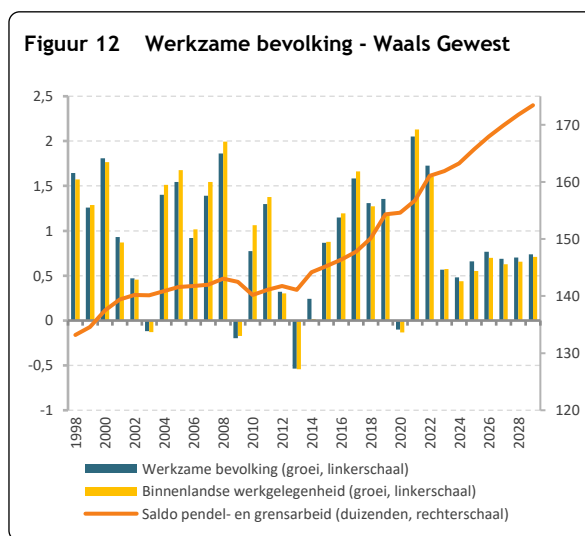
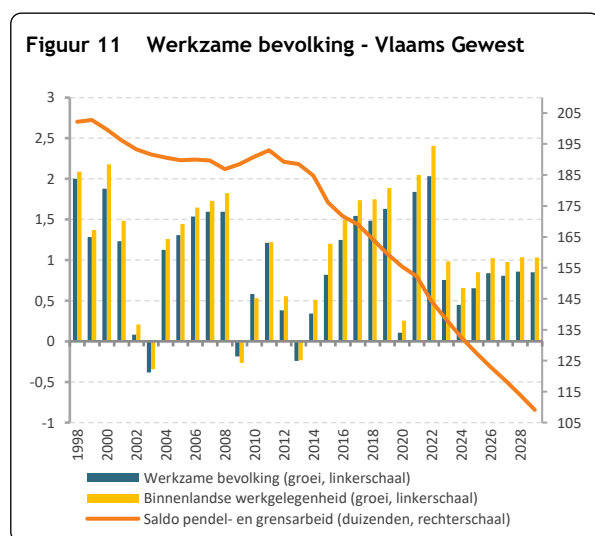
Uit het voorgaande volgt dat het Brusselse pendel- en grensarbeidsaldo zowel vorig jaar als dit jaar

gevoelig klimt (met respectievelijk +5 200 en +4 400 personen), maar dat vanaf 2025 geleidelijker doet (met +2 700 personen per jaar), tot -200 500 personen in 2029 (figuur 10). De groei van de Brusselse werkzame bevolking blijft daardoor structureel hoger dan die van de Brusselse binnenlandse werkgelegenheid. Vorig jaar en dit jaar liep dat groeiverschil op tot respectievelijk 1,22 pp en 0,90 pp, vanaf 2025 bedraagt het gemiddeld 0,66 pp per jaar. In vergelijking met de pre-coronaperiode 2015-2019 verkleint het verschil wel enigszins (toen: 1,07 pp per jaar). De stijgende aanwezigheid van Brusselaars op de eigen

arbeidsmarkt draagt nu immers relatief minder bij tot de groei van de Brusselse werkzame bevolking dan toen (0,25 pp per jaar tegen 0,62 pp per jaar), terwijl Brusselaars vrijwel even sterk marktaandeel blijven winnen op de Vlaamse arbeidsmarkt (groebijdrage van 0,29 pp per jaar, tegen 0,31 pp per jaar pre-corona) en hun aanwezigheid op de Waalse arbeidsmarkt relatief sterker toeneemt (groebijdrage van 0,06 pp per jaar, tegen 0,02 pp per jaar pre-corona). Over de gehele projectieperiode 2024-2029 groeit de Brusselse werkzame bevolking gemiddeld met 1,04% per jaar, terwijl de Brusselse binnenlandse werkgelegenheid slechts toeneemt met 0,35% per jaar.

Ook het Waalse pendel- en grensarbeitsaldo neemt structureel toe (figuur 12). Die toename was vorig jaar eerder bescheiden (+800 personen), omdat zowel de pendel naar Vlaanderen een groeivertraging kende als de pendel naar Brussel kromp. Hij herneemt dit jaar (+1 400 personen) en volgend jaar (+2 500 personen), waarna hij terug afzwakt (tot +1 700 personen in 2029) als gevolg van een zeker verlies aan dynamiek in de pendel naar Vlaanderen. De stijging van het Waalse pendel- en grensarbeitsaldo wordt voornamelijk verklaard door een oplopend positief pendelsaldo met Vlaanderen (+11 700 personen gecumuleerd over de projectieperiode) en in mindere mate door de verdere toename van het grensarbeitsaldo (+2 400 personen), terwijl het pendelsaldo met Brussel daarentegen licht slinkt (-2 500 personen). De Waalse werkzame bevolking groeide vorig jaar even sterk als de Waalse binnenlandse werkgelegenheid, maar dit en volgend jaar ontstaat een positief groeidifferentieel (oplopend tot 0,11 pp in 2025), dat nadien geleidelijk terug verzwakt (tot 0,03 pp in 2029). Gemiddeld bedraagt de groei van de Waalse werkzame bevolking 0,67% per jaar, terwijl de Waalse binnenlandse werkgelegenheid groeit met 0,61% per jaar.

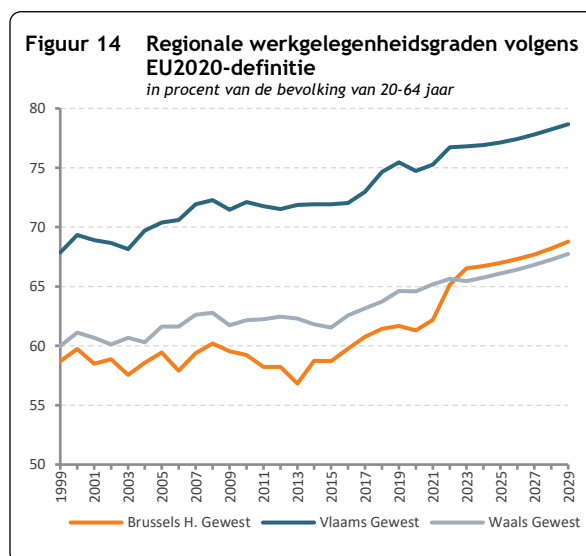
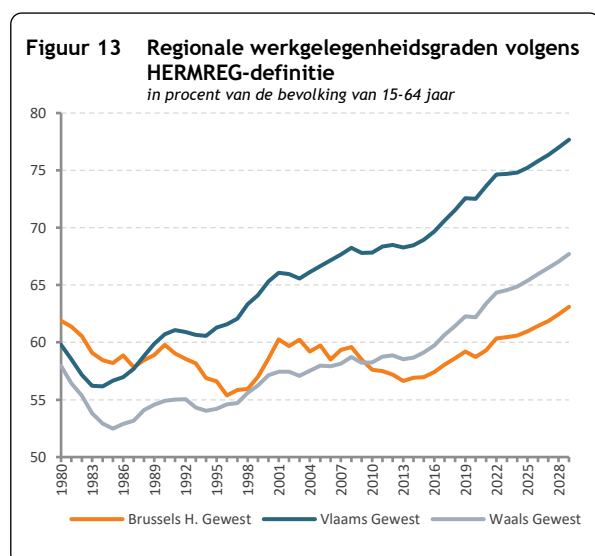

Het Vlaamse pendel- en grensarbeitsaldo, ten slotte, blijft gevoelig afnemen (figuur 11). Die afname was vorig jaar (-5 900 personen) en dit jaar (-5 700 personen) bijzonder uitgesproken, en zou maar licht verzwakken in de rest van de projectieperiode (tot gemiddeld -4 700 personen per jaar). Hij wordt vooral verklaard door een slinkend positief pendelsaldo met Brussel (-14 000 personen gecumuleerd over de projectieperiode) en een oplopend negatief pendelsaldo met Wallonië (-11 700 personen), terwijl ook het saldo van de grensarbeits verder blijft afnemen (-3 600 personen). Die evolutie resulteerde vorig jaar in een negatief groeiverschil met de Vlaamse binnenlandse werkgelegenheid van -0,23 pp, dat op middellange termijn slechts licht terugloopt (tot -0,18 pp in 2029). Gemiddeld groeit de Vlaamse

werkzame bevolking met 0,74% per jaar, terwijl de Vlaamse binnenlandse werkgelegenheid toeneemt met 0,93% per jaar.

Werkgelegenheidsgraad

De werkgelegenheidsgraad (of werkzaamheidsgraad) geeft aan welk percentage van de ingezeten bevolking op arbeidsleeftijd (minstens deeltijds) werkt. In figuur 13 wordt de werkgelegenheidsgraad volgens de HERMREG-definitie weergegeven: de verhouding tussen de totale werkzame bevolking (15 jaar en meer) volgens de HERMREG-definitie¹⁶ en de bevolking van 15 tot 64 jaar. Figuur 14 toont de werkgelegenheidsgraad die oorspronkelijk werd gebruikt in het kader van de EU2020-strategie, die nog steeds wordt gehanteerd bij internationale vergelijkingen en waarvoor doelstellingen bestaan op Europees niveau (78% tegen 2030), op nationaal niveau (80% tegen 2030) en zelfs op regionaal niveau.¹⁷ Hij wordt gedefinieerd als de verhouding tussen de werkende bevolking en de bevolking, beide beperkt tot de leeftijdsklasse 20-64 jaar, gemeten op basis van cijfers uit de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK).

Tijdens de periode 2016-2021 namen de Vlaamse en de Waalse werkgelegenheidsgraad (volgens definitie HERMREG) vrijwel even sterk toe, respectievelijk met 4,7 pp en 4,3 pp. Die toename werd tijdelijk onderbroken in 2020, bij het uitbreken van de coronacrisis. De werkzame bevolking groeide aanzienlijk tijdens die jaren (iets sterker in Vlaanderen), terwijl de bevolking op arbeidsleeftijd nauwelijks (Wallonië) of matig (Vlaanderen) groeide. De toename van de Brusselse werkgelegenheidsgraad (+2,3 pp) lag echter aanzienlijk lager. Tijdens de jaren 2016-2019 groeide de werkzame bevolking er nochtans sterker dan in de beide andere gewesten, maar dat was in nog grotere mate het geval voor de bevolking op arbeidsleeftijd. Bovendien had de coronacrisis een grotere impact

¹⁶ Regionale binnenlandse werkgelegenheid volgens de regionale rekeningen plus de HERMREG-raming van het regionaal pendel- en grensarbeidsaldo.

¹⁷ Op Europees niveau werd de doelstelling vastgelegd op de top van Porto in mei 2021. Op Belgisch niveau gebeurde dat in het federaal regeerakkoord van 30 september 2020. De doelstelling van 80% werd eveneens geformuleerd voor Vlaanderen, in de verklaring over het 'Plan Vlaamse veerkracht'. De vorige Waalse regering had zichzelf een streefdoel gesteld van 68,7% tegen 2025 (in de Regionale Beleidsverklaring 2019-2024 van de regering) en van 75% tegen 2030 (in het kader van het 'Plan de relance de la Wallonie'). Die doelstellingen en timings worden echter niet bevestigd in de regionale beleidsverklaring van de nieuwe regering.

in Brussel, zodat de Brusselse werkzame bevolking tijdens de jaren 2020-2021 gemiddeld minder sterk groeide dan de Vlaams en de Waalse, terwijl de groei van de bevolking op arbeidsleeftijd er beduidend hoger bleef dan in de andere gewesten.

In 2022 hield de toename van de Brusselse werkgelegenheidsgraad (+1,0 pp) echter gelijke tred met die in Vlaanderen (eveneens +1,0 pp) en in Wallonië (+0,9 pp). De komst van de Oekraïense vluchtelingen gaf nochtans een sterkere impuls aan de groei van de Brusselse bevolking op arbeidsleeftijd. Dat werd gecompenseerd door een stijgend positief groeiverschil met de andere gewesten voor de werkzame bevolking, die op zijn beurt het gevolg was van een gevoelige toename van het Brusselse pendelsaldo. In Wallonië werd de groei van de bevolking op arbeidsleeftijd minder sterk beïnvloed door de komst van de vluchtelingen en nam het pendelsaldo aanzienlijk toe, maar – in tegenstelling tot de andere gewesten – vertraagde de groei van de binnenlandse werkgelegenheid.

Vorig jaar steeg de werkgelegenheidsgraad nauwelijks in de drie gewesten (Brussel en Vlaanderen: +0,1 pp; Wallonië: +0,2 pp), omdat de groei van de werkzame bevolking aanzienlijk vertraagde, terwijl de demografische ondersteuning vrijwel even robuust bleef. Het feit dat de toename licht hoger lag in Wallonië, is vooral het gevolg van een relatief beperktere verzwakking van de groei van de Waalse binnenlandse werkgelegenheid.

De EU2020-graden liggen hoger dan de HERMREG-graden, omdat de leeftijdsklasse 15-19 jaar (waar de werkgelegenheidsgraden ver onder het gemiddelde liggen) uitgesloten wordt van de meting. Qua evolutie over de periode 2016-2021 schetst de EU2020-indicator een relatief gunstiger beeld voor de Brusselse werkgelegenheidsgraad, waarvan de toename (+3,5 pp) vergelijkbaar is met die voor Vlaanderen (+3,4 pp) en Wallonië (+3,7 pp). Voor de jongste twee jaar geeft de EAK-meting zelfs een veel grotere stijging van de Brusselse werkgelegenheidsgraad (+4,4 pp) dan de Vlaamse (+1,5 pp) en de Waalse (+0,3 pp), wat sterk contrasteert met de ramingen op basis van administratieve gegevens.

In 2024 vertraagt de groei van de werkzame bevolking verder, terwijl de impuls wegvalt die de vluchtelingen in 2022 en 2023 nog gaven aan de groei van de bevolking op arbeidsleeftijd. Dat laatste effect speelt sterker in Brussel dan in Vlaanderen en – vooral – Wallonië. Dat de toename van de HERMREG-werkgelegenheidsgraad desondanks hoger blijft in Wallonië (+0,3 pp) dan in Vlaanderen en in Brussel (+0,1 pp), moet opnieuw grotendeels worden toegeschreven aan de relatief minder sterke groeivertraging van de Waalse binnenlandse werkgelegenheid.

Tijdens de jaren 2025-2026 trekt de groei van de werkzame bevolking aan, zodat de toename van de werkgelegenheidsgraden versnelt, tot respectievelijk +0,5 pp en +0,6 pp in Wallonië, +0,4 pp en +0,6 pp in Vlaanderen en +0,4 pp en +0,5 pp in Brussel. De stijgingen in Vlaanderen en Wallonië zijn dus van dezelfde grootteorde en de verschillen in de werkgelegenheidsgraad tussen de twee gewesten stabiliseren zich. In die periode is de groeiversnelling van de Waalse binnenlandse werkgelegenheid (die een grote impact heeft op de werkgelegenheid van zijn inwoners) minder uitgesproken en vertraagt de groei van de bevolking op arbeidsleeftijd iets sterker in Vlaanderen. De toename in Brussel blijft licht achter bij die in de beide andere gewesten, omdat vanaf 2025 de verhoging van het Brussels pendelsaldo op een lager niveau ligt en in 2026 de groei van de Brusselse binnenlandse werkgelegenheid nauwelijks versnelt.

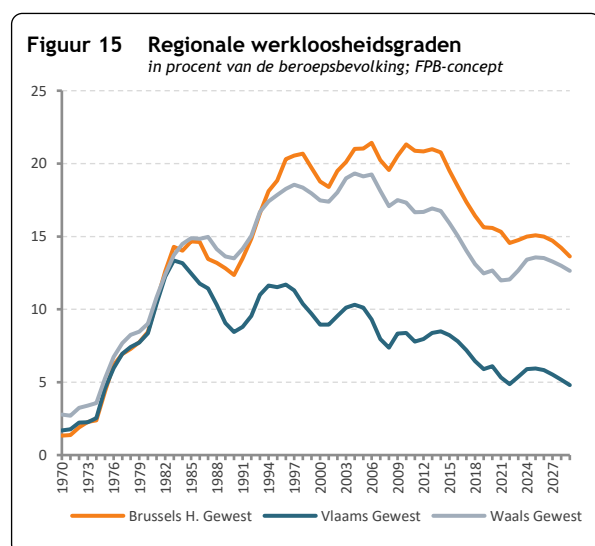
In de periode 2026-2029 nemen de werkgelegenheidsgraden gelijkmatiger toe, in een tempo dat niet of nauwelijks moet onderdoen voor dat van de afgelopen zes jaar. De werkzame bevolking groeit nochtans beduidend minder sterk dan in het recente verleden, maar dat geldt eveneens voor de bevolking op arbeidsleeftijd. De gecumuleerde toename loopt ook in die periode sterker op in Vlaanderen (+1,9 pp, tot 77,7% in 2029) dan in Brussel (+1,7 pp, tot 63,1%), maar ligt nu ook hoger dan in Wallonië (+1,7 pp, tot 67,7%), voornamelijk omdat de toename van het Waalse pendelsaldo enigszins verzwakt.

Over de gehele projectieperiode 2024-2029 stijgt de Waalse graad (+3,1 pp) echter iets sterker dan de Vlaamse graad (+3,0 pp), terwijl de Brusselse graad het minst toeneemt (+2,7 pp).

In projectie (vanaf 2024) volgen de EU2020-graden hetzelfde pad als de HERMREG-graden, gecorrigeerd voor de regionale groei van de werkzame bevolking in de leeftijdsklassen 15-19 jaar en 65 jaar en meer. Verschillen in evolutie tussen beide indicatoren worden dan enkel nog verklaard door compositie-effecten. Vooral vanaf 2025 is de toename van de EU2020-graden minder uitgesproken dan die van de administratieve graden, omdat de werkgelegenheid op 65 jaar en meer fors stijgt na de verhoging van de pensioenleeftijd. Die factor weegt zwaarder door in Vlaanderen, zodat de toename van de Vlaamse EU2020-graad over de periode 2024-2029 (+1,9 pp, van 76,8% in 2023 tot 78,7% in 2029) lager ligt dan de toename van de Waalse graad (+2,3 pp, van 65,5% tot 67,7%) en van de Brusselse graad (+2,2 pp, van 66,5% tot 68,8%). Bijgevolg zou geen enkele van de hierboven geformuleerde doelstellingen voor de werkgelegenheidsgraad bereikt worden.

3.2.3. Werkloosheid en werkloosheidsgraad

In de periode 2015-2021 daalde de werkloosheid¹⁸ aanzienlijk in elk gewest. De werkloosheidsgraad nam af van 20,8% tot 15,3% in Brussel, van 8,5% tot 5,3% in Vlaanderen en van 16,8% tot 12,0% in Wallonië. De coronacrisis zorgde in 2020 uiteindelijk maar voor een tijdelijke en beperkte onderbreking

in die evolutie. In Brussel en in Vlaanderen bleef de werkloosheidsgraad ook in 2022 sterk dalen (tot respectievelijk 14,6% en 4,9%). In beide gewesten versnelde de groei van de werkzame bevolking. Dat was bij uitstek het geval in Brussel, waar het pendelsaldo fors verbeterde. Ook de groei van het arbeidsaanbod trok sterker aan in Brussel, onder invloed van een aanzienlijke verdere toename in de activiteitsgraden en door de positieve groei-bijdrage van de Oekraïense vluchtelingenpopulatie. In Wallonië stabiliseerde de werkloosheidsgraad zich op 12,0%. Dat is deels toe te schrijven aan de uitbreiding van de populatie werkzoekenden die

voor Forem in aanmerking komt voor toeleiding naar werk (zie ook paragraaf 3.2.1). Zonder die

¹⁸ Volgens FPB-definitie: niet-werkende werkzoekenden volgens administratieve cijfers plus oudere werklozen. Omdat het stelsel van oudere werkloosheid vrijwel uitgedoofd is sinds 2023, zijn er vanaf dan nog nauwelijks verschillen tussen de werkloosheid definitie FPB en het aantal niet-werkende werkzoekenden.

verruiming zou de Waalse werkloosheidsgraad echter ook minder sterk gedaald zijn dan in de andere twee gewesten (naar raming met 0,3 pp), gezien de groeivertraging van de Waalse werkzame bevolking.

Vluchtelingen die zich inschrijven als werkzoekende ontvangen geen werkloosheidsuitkering. Ook de uitbreiding van de doelgroep die in aanmerking wordt genomen voor toeleiding naar werk, heeft louter betrekking op niet-uitkeringsgerechtigde werkzoekenden. Als gevolg daarvan wijzigde de samenstelling van de administratieve werkloosheid. Zo daalde de werkloosheid in Brussel in 2022 globaal met 2 500 personen en in Vlaanderen met 12 800 personen, terwijl het aantal uitkeringsgerechtigde werklozen veel sterker daalde (respectievelijk met 4 500 personen en 16 700 personen). In Wallonië waren die verschillen – gezien de gewijzigde regelgeving – nog groter: daar steeg het aantal werklozen globaal met 4 500 personen, maar daalde het aantal uitkeringsgerechtigde werklozen met 6 900 personen.

Naast Forem, namen ook de VDAB en Actiris vorig jaar initiatieven om de populatie die in aanmerking komt voor toeleiding naar werk uit te breiden. Dat de werkloosheidsgraad steeg in de drie gewesten (tot 14,7% in Brussel, 5,4% in Vlaanderen en 12,7% in Wallonië) was dan ook niet enkel het gevolg van de verzwakking van de werkgelegenheidsgroei, maar ook dáárvan. Zonder die factor zou de werkloosheidsgraad stabiel zijn gebleven in Brussel en slechts met respectievelijk 0,1 pp en 0,2 pp zijn gestegen in Wallonië en Vlaanderen. In absolute cijfers nam de werkloosheid in 2023 toe met 2 700 personen in Brussel, met 18 900 personen in Vlaanderen en met 13 600 personen in Wallonië. Het aantal uitkeringsgerechtigde werklozen bleef daarentegen dalen (respectievelijk met 1 900 personen, 3 800 personen en 2 600 personen).

Ook in 2024 blijven de werkloosheidsgraden stijgen, forser in Wallonië (+0,74 pp, tot 13,4%) en in Vlaanderen (+0,53 pp, tot 5,9%) dan in Brussel (+0,24 pp, tot 15,0%). Opnieuw speelt de uitbreiding van de populatie werkzoekenden daarin een belangrijke rol. Zonder dat effect zou de stijging van de werkloosheidsgraad in Wallonië en Vlaanderen beperkt blijven tot respectievelijk +0,06 pp en +0,20 pp, en zou de Brusselse werkloosheidsgraad zelfs licht afnemen (-0,03 pp). De groeivertraging van de werkzame bevolking – die minder uitgesproken is in Wallonië – duwt de werkloosheidsgraden omhoog. Die impact wordt getemperd doordat de groei van de beroepsbevolking eveneens verzwakt. Dat laatste weegt dan weer sterker door in Brussel, waar het wegvallen van de extra demografische impulsen uit de jaren 2022-2023 van groter belang is en de sterke toename van de activiteitsgraden die zich na covid voordeed, in kracht afneemt (zie paragraaf 3.2.1).

Tijdens de jaren 2025-2026 trekt de groei van de werkzame bevolking aan in de drie gewesten. Bovendien gaan we ervan uit dat de effecten van de veranderingen in de regelgeving voor werkzoekenden dan op kruissnelheid zijn (op een klein overloopeffect in 2025 na). De groei van de beroepsbevolking wordt in die periode echter sterk ondersteund door de toename van de activiteitsgraden in de hogere leeftijdsklassen, zodat de regionale werkloosheidsgraden vrijwel stabiel blijven en in 2026 uitkomen op respectievelijk 15,0% in Brussel, 5,8% in Vlaanderen en 13,5% in Wallonië.

Vanaf 2027 valt die bijkomende impuls in de oudere leeftijdsklassen weg en ligt de groei van de werkzame bevolking in de drie gewesten structureel hoger dan de groei van het arbeidsaanbod. De werkloosheidsgraden dalen gestaag in die periode, tot 13,6% in Brussel in 2029, 4,8% in Vlaanderen en

12,6% in Wallonië. De daling tijdens die drie jaar is van vergelijkbare grootte in Vlaanderen en in Wallonië. De groei van de Vlaamse beroepsbevolking ligt – voornamelijk om demografische redenen – weliswaar iets hoger dan in Wallonië, maar ook het groeiverschil voor de werkzame bevolking tussen Vlaanderen en Wallonië loopt terug op in die periode. De daling van de Brusselse werkloosheidsgraad is meer uitgesproken. De groei van het arbeidsaanbod zwakt er sterker af om demografische redenen en door een verder verlies aan dynamiek in de toename van de activiteitsgraden, terwijl de groei van de werkzame bevolking er ondersteund blijft door een gunstig evoluerend pendelsaldo.

Ook over de gehele projectieperiode 2024-2029 is de daling van de werkloosheidsgraad sterker in Brussel (-1,1 pp) dan in Vlaanderen (-0,6 pp) en in Wallonië (-0,0 pp). Als we corrigeren voor de uitbreiding van de doelgroep werkzoekenden in het begin van de periode, dan zijn de regionale verschillen minder uitgesproken (periode 2024-2029: Brussel: -1,4 pp, Vlaanderen: -0,9 pp; Wallonië: -0,8 pp). Het globale aantal werklozen daalt op middellange termijn met 2 500 personen (-2,8%) in Brussel en met 13 000 personen (-7,2%) in Vlaanderen, maar stijgt met 8 300 personen (+3,8%) in Wallonië. Dat het aantal uitkeringsgerechtigde werklozen sterker daalt, zowel in Brussel (-2 900 personen of -5,7%) als in Vlaanderen (-12 900 personen of -13,5%) en eveneens afneemt in Wallonië (-8 900 personen of -7,5%), moet ook toegeschreven worden aan de uitbreiding van de doelgroep (niet-uitkeringsgerechtigde) werkzoekenden in het begin van de projectieperiode.

Tabel 11 Regionale arbeidsmarktvoruitzichten

	2021	2022	2023	2024	2025	Gemiddelden		
						2026- 2029	2018- 2023	2024- 2029
1. Binnenlandse werkgelegenheid								
1.1. Totale binnenlandse werkgelegenheid, in duizendtallen (1)								
Het Rijk	4992,3	5095,9	5136,6	5163,4	5199,6	5309,3	4972,7	5376,6
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	718,5	729,9	733,2	734,0	736,7	744,0	718,7	748,5
Vlaams Gewest	2946,8	3017,7	3047,4	3067,4	3093,5	3172,6	2934,4	3221,3
Waals Gewest	1327,0	1348,3	1356,0	1362,0	1369,5	1392,6	1319,6	1406,8
1.2. Wijziging in duizendtallen								
Het Rijk	93,9	103,7	40,7	26,8	36,2	44,3	64,7	40,0
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	7,1	11,4	3,2	0,8	2,7	3,0	5,4	2,6
Vlaams Gewest	59,1	70,9	29,7	20,0	26,0	32,0	44,9	29,0
Waals Gewest	27,7	21,3	7,7	5,9	7,5	9,3	14,4	8,5
1.3. Wijziging in procent								
Het Rijk	1,9	2,1	0,8	0,5	0,7	0,8	1,3	0,8
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	1,0	1,6	0,4	0,1	0,4	0,4	0,8	0,3
Vlaams Gewest	2,0	2,4	1,0	0,7	0,8	1,0	1,6	0,9
Waals Gewest	2,1	1,6	0,6	0,4	0,6	0,7	1,1	0,6
2. Saldo van de grensarbeid (1)								
Het Rijk	81,8	81,9	82,0	82,0	82,0	82,0	82,4	82,0
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	29,4	29,9	30,0	30,2	30,4	30,9	29,2	31,2
Vlaams Gewest	17,6	16,2	15,1	14,5	13,9	12,4	18,9	11,5
Waals Gewest	34,8	35,8	36,9	37,3	37,7	38,7	34,3	39,3
3. Saldo van de pendelarbeid (1)								
Het Rijk	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	-256,5	-253,3	-248,3	-244,1	-241,7	-235,8	-255,6	-231,8
Vlaams Gewest	134,6	128,0	123,3	118,2	113,7	103,8	133,5	97,6
Waals Gewest	122,0	125,3	125,0	125,9	128,0	132,1	122,1	134,1
4. Werkende beroepsbevolking (15 jaar en ouder)								
4.1. Werkende beroepsbevolking, in duizendtallen (1)								
Het Rijk	5074,1	5177,8	5218,6	5245,4	5281,6	5391,3	5055,1	5458,6
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	491,3	506,5	514,9	520,1	525,4	539,1	492,3	548,0
Vlaams Gewest	3099,0	3162,0	3185,8	3200,1	3221,0	3288,8	3086,8	3330,4
Waals Gewest	1483,8	1509,4	1517,9	1525,2	1535,2	1563,4	1476,0	1580,2
4.2. Wijziging in duizendtallen								
Het Rijk	93,3	103,8	40,8	26,8	36,2	44,3	64,8	40,0
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	7,6	15,2	8,4	5,2	5,3	5,7	8,2	5,5
Vlaams Gewest	55,9	63,0	23,8	14,3	20,9	27,3	39,7	24,1
Waals Gewest	29,8	25,6	8,5	7,3	10,0	11,2	16,8	10,4
4.3. Wijziging in procent								
Het Rijk	1,9	2,0	0,8	0,5	0,7	0,8	1,3	0,8
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	1,6	3,1	1,7	1,0	1,0	1,1	1,7	1,0
Vlaams Gewest	1,8	2,0	0,8	0,4	0,7	0,8	1,3	0,7
Waals Gewest	2,1	1,7	0,6	0,5	0,7	0,7	1,2	0,7

	2021	2022	2023	2024	2025	Gemiddelden		
						2026- 2029	2018- 2023	2024- 2029
5. Werkgelegenheidsgraad (1)								
5.1. Werkgelegenheidsgraad, HERMREG-definitie (2)								
Het Rijk	68,8	69,8	69,9	70,1	70,5	71,9	68,5	72,9
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	59,3	60,4	60,5	60,6	61,0	62,2	59,4	63,1
Vlaams Gewest	73,6	74,6	74,7	74,8	75,2	76,7	73,3	77,7
Waals Gewest	63,4	64,3	64,6	64,9	65,4	66,8	63,0	67,7
5.2. Werkgelegenheidsgraad, EU2020 (3)								
Het Rijk	70,6	71,9	72,1	72,3	72,5	73,5	70,8	74,1
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	62,2	65,2	66,5	66,7	67,0	68,0	63,1	68,8
Vlaams Gewest	75,3	76,7	76,8	76,9	77,1	78,0	75,6	78,7
Waals Gewest	65,2	65,7	65,5	65,8	66,1	67,1	64,9	67,7
6. Werkloosheid								
6.1. Werkloosheid, FPB-definitie, in duizendtallen (1)								
Het Rijk	465,4	454,6	489,8	528,3	537,6	511,5	485,2	482,7
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	88,9	86,3	89,1	91,7	93,2	90,6	89,4	86,5
Vlaams Gewest	174,5	161,7	180,6	200,6	203,6	185,1	185,2	167,7
Waals Gewest	202,1	206,6	220,2	236,1	240,8	235,8	210,6	228,4
6.2. Wijziging in duizendtallen								
Het Rijk	-32,6	-10,8	35,2	38,5	9,3	-13,7	-11,3	-1,2
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	-0,4	-2,5	2,7	2,6	1,5	-1,7	-1,5	-0,4
Vlaams Gewest	-23,3	-12,8	18,9	19,9	3,1	-9,0	-7,9	-2,2
Waals Gewest	-8,9	4,5	13,6	15,9	4,7	-3,1	-1,9	1,4
6.3. Wijziging in procent								
Het Rijk	-6,5	-2,3	7,7	7,9	1,8	-2,6	-2,0	-0,2
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	-0,5	-2,9	3,2	3,0	1,7	-1,8	-1,5	-0,4
Vlaams Gewest	-11,8	-7,3	11,7	11,0	1,5	-4,7	-3,5	-1,0
Waals Gewest	-4,2	2,2	6,6	7,2	2,0	-1,3	-0,7	0,7
6.4. Werkloosheidsgraad, FPB-definitie (1)								
Het Rijk	8,4	8,1	8,6	9,2	9,2	8,7	8,8	8,1
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	15,3	14,6	14,7	15,0	15,1	14,4	15,4	13,6
Vlaams Gewest	5,3	4,9	5,4	5,9	5,9	5,3	5,7	4,8
Waals Gewest	12,0	12,0	12,7	13,4	13,6	13,1	12,5	12,6
6.5. Werkloosheidsgraad, excl. oudere werklozen (1)								
Het Rijk	8,4	8,1	8,6	9,1	9,2	8,7	8,7	8,1
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	15,3	14,6	14,7	15,0	15,1	14,4	15,3	13,6
Vlaams Gewest	5,3	4,9	5,4	5,9	5,9	5,3	5,6	4,8
Waals Gewest	12,0	12,0	12,7	13,4	13,6	13,1	12,4	12,6

(1) In de kolom 2024-2029 wordt de waarde op het einde van de periode (2029) weergegeven.

(2) Verhouding tussen de totale werkzame bevolking (15 jaar en meer) volgens HERMREG-definitie (regionale binnenlandse werkgelegenheid volgens de regionale rekeningen plus de HERMREG-raming van het regionaal pendel- en grensarbeidsaldo) en de bevolking van 15 tot 64 jaar.

(3) Gemeten op basis van de Enquête naar de arbeidskrachten; leeftijdscategorie 20-64 jaar.

4. Inkomensrekeningen van de huishoudens

Dit hoofdstuk beschrijft de projectieresultaten voor de voornaamste aggregaten van de inkomensrekeningen van de huishoudens volgens woonplaats. De tabellen 12 tot 15 geven de resultaten weer voor België en elk van de drie gewesten. Afdeling 4.1 betreft het primair inkomenssaldo en zijn componenten, terwijl afdelingen 4.2 en 4.3 ingaan op de sociale uitkeringen en de inkomensbelastingen. Tot slot analyseert afdeling 4.4 de evolutie van het beschikbaar inkomen van de huishoudens.

Die projecties zijn gebaseerd op de rekeningen die door het INR¹⁹ werden gepubliceerd voor de periode 1995-2022. De projectieperiode bestrijkt dus de jaren 2023 tot 2029. Tenzij anders vermeld, worden de resultaten hieronder uitgedrukt in reële termen door ze te defleren aan de hand van de deflator van de particuliere consumptie voor België. Die deflator piekte in 2022 op 9,8% en vertraagde in 2023 tot een nog steeds aanzienlijke 5,4%. Zijn groei zou zich verder normaliseren tot 1,9% in de jaren 2024-2025 en tot 1,8% in de periode 2026-2029.

4.1. Primaire inkomens

Het jaar 2022 werd gekenmerkt door een verder herstel van de economische activiteit in België na de gezondheidscrisis, wat gepaard ging met een aanzienlijke werkgelegenheidscreatie, maar vooral ook door een zeer hoge inflatie.

In die inflatoire context **daalde het saldo van de primaire inkomens van de Belgische huishoudens²⁰ zeer licht met 0,1% in 2022**. Vooral de inkomens uit arbeid werden aangetast. Ondanks de sterke groei van de werkgelegenheid in dat jaar (+2,1% voor zowel werknemers als zelfstandigen), woog de historisch hoge inflatie zwaar op de reële groei van de loonmassa (-0,2%) en nog meer op het gemengd inkomen van de zelfstandigen (-3,8%). Voor de loontrekkenden vindt de indexering met enige vertraging plaats, waardoor die de prijsstijgingen niet volledig kon compenseren in 2022 en de brutolonen per hoofd met 2,2% daalden. Bij de zelfstandigen was de daling van het gemengd inkomen per hoofd nog sterker (-5,8%). In tegenstelling tot de loontrekkenden genieten de zelfstandigen niet van een automatische indexering van hun beroepsinkomen. De verliezen die de Belgische huishoudens in termen van arbeidsinkomen boekten, werden op macro-economisch niveau gecompenseerd door de sterke groei van het netto-inkomen uit vermogen (+6,1%).

Op gewestelijk niveau zijn de evoluties in 2022 uiteenlopend. In Brussel en Vlaanderen bleek het saldo van de primaire inkomens beter bestand tegen de prijsstijgingen. Hoewel verzwakt, bleef de groei van het saldo van de primaire inkomens van de Brusselse en de Vlaamse huishoudens positief (respectievelijk +0,6% en +0,5%), terwijl de Waalse huishoudens een daling van hun totale primaire inkomens kenden (-1,5%). Het Brussels Gewest onderscheidde zich door betere resultaten op het vlak van de loonmassa, gekoppeld aan de opmerkelijke dynamiek van de loontrekkende werkgelegenheid.

¹⁹ Instituut voor de Nationale Rekeningen, 'Regionale rekeningen 2022', februari 2024. Voor meer details over de gegevens en de methodologie met betrekking tot de inkomensrekeningen van de huishoudens, zie het rapport over de regionale economische vooruitzichten 2019-2024, FPB – BISA – IWEPS – Statistiek Vlaanderen (2019).

²⁰ In dit hoofdstuk worden de cijfers met betrekking tot het saldo van de primaire inkomens berekend exclusief sociale premies ten laste van de werkgevers (D.12)

Het aantal Brusselaars met verloond werk steeg in 2022 met 3,5%, tegenover ongeveer 2% in de andere twee gewesten. Ondanks de hoge groei van de loontrekkende werkgelegenheid en nog meer van de zelfstandige werkgelegenheid kende Vlaanderen een lichte daling van de loonmassa en een veel sterkere daling van het gemengd inkomen. Zowel in Vlaanderen als in Brussel compenseerde de zeer sterke groei van het netto-inkomen uit vermogen (tussen 10% en 12%) de ongunstige ontwikkeling van de inkomsten uit arbeid. Aan Waalse kant was dat niet het geval. Wallonië werd niet alleen benadeeld door een minder gunstige werkgelegenheidsdynamiek (zowel van loontrekkenden als van zelfstandigen), maar ook en vooral door een daling van het netto-inkomen uit vermogen (-6,7%).

Het jaar 2023 werd op nationaal niveau gekenmerkt door een duidelijke groeivertraging van de economische activiteit en de werkgelegenheid (respectievelijk 1,4% en 0,8%). Niettemin **zou het primair inkomenssaldo in België in reële termen met 3,6% zijn gestegen**. De inflatie daalde aanzienlijk in 2023, zodat – in tegenstelling tot het jaar voordien – de loonindexering de inflatie overtrof. De reële groei van de loonmassa zou daardoor aangetrokken zijn tot 3,1%. Het gemengd inkomen van de zelfstandigen trok ook sterk aan in 2023, terwijl de groei van het netto-inkomen uit vermogen verder versnelde, gestimuleerd door hogere rentevoeten.

Het Brussels Gewest valt opnieuw op door een bijzonder snelle groei van zijn loonmassa in 2023 (+4,7%, tegenover bijna 3% in de andere twee gewesten). Ondanks de beperktere werkgelegenheidscreatie op Belgisch niveau, zou Brussel nog steeds een groei van de loontrekkende werkgelegenheid (naar woonplaats) hebben gekend die ruim drie keer hoger lag dan in de andere gewesten. Vlaanderen onderscheidt zich door zijn hoge groei van het gemengd inkomen, ondersteund door de veel dynamischere ontwikkeling van de zelfstandige werkgelegenheid in vergelijking met de andere gewesten. In Wallonië zou het herstel van de inkomens uit arbeid in 2023 minder uitgesproken zijn geweest dan in Vlaanderen, vooral door een beperktere stijging van het aantal zelfstandigen. Onder invloed van de hogere rentevoeten, zou het netto-inkomen uit vermogen in de drie gewesten sterk zijn gestegen (+11% in Brussel en +8% in de andere gewesten).

In 2024 en 2025 zou de jobcreatie iets beperkter blijven (zie hoofdstuk 3), terwijl de inflatie verder afkoelt. **De groei van het primair inkomenssaldo van de Belgische huishoudens zou vertragen tot 2,0% in 2024 en tot 1,9% in 2025**. Die vertraging na het herstel in 2023 weerspiegelt een lagere groei van de drie belangrijkste componenten van het primair inkomen. Voor het inkomen uit arbeid als geheel, zou de iets minder gunstige werkgelegenheidsdynamiek, zowel voor werknemers als voor zelfstandigen, een negatieve impact hebben. Ook de verwachte lagere indexering van de lonen in de privésector in 2024 en 2025 verklaart de beperktere groei van de loonmassa tijdens deze twee jaren. Niettemin zou die indexering nog steeds de groei van de deflator van de particuliere consumptie overtreffen, wat de reële groei van de loonmassa ondersteunt. In 2025 zou die laatste ook bevorderd worden door een grotere stijging van de bruto-uurlonen vóór indexering.

Op gewestelijk niveau zou de ontwikkeling van het primair inkomenssaldo in Brussel dynamischer blijven dan in de andere twee gewesten in 2024 en 2025. Dat groeitempo zou in Brussel echter afnemen in 2025, terwijl het elders stabiel zou blijven. Dat wordt grotendeels verklaard door de beperktere toename van de Brusselse loonmassa in 2025, in lijn met de groeivertraging van het aantal loontrekkenden dat in Brussel woont. Het netto-inkomen uit vermogen zou in 2024 en 2025 verder

toenemen in de drie gewesten (maar nog steeds minder in Wallonië), maar minder uitgesproken dan in 2023.

Op middellange termijn zou de Belgische bbp-groei op peil blijven en zouden er iets meer banen worden gecreëerd. De inflatie kent dan een meer trendmatig verloop, waardoor ook de loonindexering op een stabiel pad terechtkomt. **De groei van het primair inkomenssaldo in België zou zich in de periode 2026-2029 stabiliseren op gemiddeld 1,3% per jaar.** De bijdrage van het gemengd inkomen van de zelfstandigen en van het netto-inkomen uit vermogen zou positief zijn, met een gemiddelde groei van bijna 1% per jaar voor beide componenten. De belangrijkste bijdrage tot de groei van het primair inkomen op nationaal niveau komt echter van de loonmassa, die tussen 2026 en 2029 gemiddeld met 1,3% per jaar zou stijgen. Die groei wordt geschaagd door de stijging van de bruto-uurlonen vóór indexering in de marktsector en door de toename van de loontrekkende werkgelegenheid.

Op gewestelijk niveau zou het primair inkomenssaldo in de periode 2026-2029 jaarlijks gemiddeld met 1,1% groeien in Wallonië, met 1,3% in Vlaanderen en met 1,5% in Brussel. Net als de voorbije jaren zou dat laatste gewest profiteren van een sterkere stijging van de loonmassa (+1,7% per jaar), gekoppeld aan de meer dynamische ontwikkeling van de loontrekkende werkgelegenheid bij de Brusselaars. Hun aantal zou met 1,0% per jaar toenemen, vergeleken met 0,7% in de andere gewesten. De evolutie van het gemiddelde loon per hoofd zou dicht bij elkaar liggen in de drie gewesten, met 0,5% tot 0,7% per jaar. Vlaanderen zou in de periode 2026-2029 duidelijk een voorsprong houden op de andere gewesten voor wat betreft de groei van het gemengd inkomen (+1,2% per jaar). In Wallonië zou de groei van het gemengd inkomen de komende jaren nog steeds worden afgeremd door een zwakkere groei van de zelfstandige werkgelegenheid. Wat ten slotte het netto-inkomen uit vermogen betreft, zou de evolutie in de drie gewesten vergelijkbaar zijn, met een geleidelijke groeivertraging in de loop van de jaren. Gemiddeld over de periode 2026-2029 zou de stijging van het netto-inkomen uit vermogen het sterkst zijn in Vlaanderen (+1,0% per jaar), gevolgd door Brussel (+0,9%) en Wallonië (+0,7%).

4.2. Sociale uitkeringen

In 2022 kon de nominale groei van de sociale uitkeringen van de Belgische huishoudens de piekende inflatie²¹ niet volledig compenseren. Na de daling die het jaar voordien al werd opgetekend, is het **totaalbedrag aan sociale uitkeringen in 2022 verder – en in nog sterkere mate – gedaald in reële termen (-4,4%).** Die terugval is grotendeels toe te schrijven aan het wegvallen van de maatregelen in verband met tijdelijke werkloosheid en het overbruggingsrecht die waren ingevoerd om de gevolgen van de gezondheidscrisis op te vangen.²² De uitgaven voor werkloosheidsuitkeringen daalden eveneens (-11,9%), als gevolg van een lager aantal uitkeringsgerechtigde werklozen in België. Meerdere categorieën van sociale uitkeringen zijn daarentegen sneller gegroeid in 2022. Die versnelling weerspiegelt vooral de geleidelijke verhoging (in de periode 2021-2024) van het minimumpensioen en

²¹ De indexeringsmechanismen werken met een zekere vertraging, waardoor de indexering van de sociale uitkeringen in 2022 aanzienlijk lager was dan de groei van de deflator van de particuliere consumptie (7,9% vergeleken met 9,8%). Die laatste wordt in dit hoofdstuk gebruikt om de ontwikkelingen in reële termen te berekenen.

²² De covid-gerelateerde uitgaven voor tijdelijke werkloosheid en overbruggingsrecht worden in de nationale rekeningen geregistreerd als 'uitkeringen sociale voorziening in geld' (D.623).

van de minimumbedragen voor het (equivalent) leefloon, de tegemoetkomingen voor personen met een handicap en de inkomensgarantie voor ouderen.

De daling van de sociale uitkeringen in reële termen in 2022 deed zich voor in alle drie de Belgische gewesten, maar in verschillende mate. De daling was groter in Brussel (-7,8%) dan in Vlaanderen en Wallonië (-4,0% in beide gevallen). De sterkere daling in Brussel kan met name worden verklaard door een groter aandeel van de covid-maatregelen (die in 2022 sterk terugvielen) in de totale sociale uitkeringen dan in de andere twee gewesten.

Na twee opeenvolgende jaren van daling, gaan de projecties uit van **een sterk herstel van de reële groei van de sociale uitkeringen op nationaal niveau in 2023 (2,5%)**. In tegenstelling tot het jaar voordien overtrof de indexering van de sociale uitkeringen in 2023 de groei van de deflator van de particuliere consumptie (6,1% vergeleken met 5,4%).

Naast die prijseffecten hebben ook andere factoren bijgedragen tot de groei van de sociale uitkeringen in 2023. De pensioenen leverden de belangrijkste bijdrage (door de geleidelijke verhoging van het minimumbedrag en de vergrijzing van de bevolking), maar ook andere kleinere uitgavencategorieën namen toe, onder meer de ziekte- en invaliditeitsuitkeringen, het leefloon (geleidelijke verhoging van de minimumbedragen en het aantal uitkeringsgerechtigden) en de werkloosheidsuitkeringen (door de geleidelijke verhoging van de minimumbedragen, al werd de impact afgezwakt door een lager aantal uitkeringsgerechtigde werklozen). Ten slotte stegen de uitgaven voor het equivalent leefloon aanzienlijk als gevolg van de komst van Oekraïense vluchtelingen.

Op gewestelijk niveau zou de groei van de sociale uitkeringen als geheel in 2023 vergelijkbaar zijn geweest in Vlaanderen en Wallonië (2,7% en 2,3%). In het Brussels Gewest was die groei minder uitgesproken (1,7%), vooral als gevolg van de lagere groei van de pensioenuitgaven en het lagere gewicht van de pensioenen in de totale sociale uitkeringen in Brussel.

Voor in 2024 en in mindere mate in 2025 zou de stijging van de totale sociale uitkeringen ontvangen door de Belgische huishoudens meer uitgesproken zijn (respectievelijk 4,1% en 2,8%). Tijdens deze twee jaren, en vooral in 2024, zou de indexering van de sociale uitkeringen duidelijk groter blijven dan de groei van de deflator van de particuliere consumptie. In 2024 zou de reële groei van de uitgaven voor pensioenen en ziekte- en invaliditeitsuitkeringen bijzonder hoog zijn, terwijl de uitgaven aan werkloosheidsuitkeringen zouden dalen. Daarnaast zou in dat jaar de opvang van Oekraïense vluchtelingen pieken (op het vlak van het equivalent leefloon). Die impact zou nadien slechts langzaam afnemen en merkbaar blijven tot het einde van de projectieperiode. In 2025 zou het op kruissnelheid komen van de verhogingen van de minimumuitkeringen en de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd de groei van de pensioenuitgaven afremmen.

De sociale uitkeringen als geheel zouden in de drie gewesten hetzelfde profiel vertonen als op nationaal niveau, namelijk een bijzonder krachtige groei in 2024 en een nog steeds aanzienlijke maar minder uitgesproken groei in 2025. De groei van de sociale uitkeringen zou het laagste zijn in het Brussels Gewest en het hoogste in het Vlaams Gewest, met Wallonië daar tussenin.

In de periode 2026-2029 zou de groei van de sociale uitkeringen op nationaal niveau zich stabiliseren op gemiddeld 2,0% per jaar. Dat is nog steeds hoger dan het gemiddelde van 1,1% in het decennium vóór de gezondheidscrisis. De werkloosheidsuitgaven zouden licht stijgen in 2025-2026 (als gevolg van de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd) en in de daaropvolgende jaren steeds sterker dalen, vooral als gevolg van een afnemend aantal begunstigden (ondanks de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd). Over de gehele periode 2026-2029 zouden die uitgaven met 1,1% per jaar dalen. De uitgaven voor pensioenen zouden in die periode blijven toenemen met gemiddeld 2,6% per jaar als gevolg van de vergrijzing van de Belgische bevolking. Dat tempo zou echter lager liggen dan in het begin van de projectieperiode, vooral als gevolg van het wegvallen van de impuls voor de geleidelijke verhoging van het minimumpensioen. Ook de groei van de ziekte- en invaliditeitsuitkeringen zou op middellange termijn hoog blijven (maar lager dan in het begin van de projectieperiode), onder invloed van de toename van het aantal invaliden, die met name wordt beïnvloed door de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd. In de periode 2026-2029 zouden de uitgaven voor ziekte en invaliditeit gemiddeld met 2,0% per jaar toenemen in het stelsel voor loontrekkenden.

Op gewestelijk niveau zou Brussel, net als in het verleden, op middellange termijn een minder sterke stijging van de sociale uitkeringen laten optekenen dan de andere twee gewesten. **Over de periode 2026-2029 zou de groei van de sociale uitkeringen als geheel in het Brussels Gewest 1,5% per jaar bedragen, vergeleken met 1,9% in Wallonië en 2,2% in Vlaanderen.** Een aanzienlijk deel van dat verschil wordt opnieuw verklaard door de pensioenuitgaven, die in Brussel een beperkter gewicht hebben en minder snel zouden stijgen. Wat de werkloosheidsuitkeringen betreft, zou de verwachte daling van de uitgaven op middellange termijn zich vroeger en in sterkere mate voordoen in Vlaanderen dan in de andere twee gewesten.

4.3. Belastingen op inkomen

De personenbelasting is de belangrijkste component van het totaalbedrag aan belastingen op het inkomen van Belgische huishoudens. In de vooruitzichten is de evolutie van de personenbelasting die door huishoudens in een gewest wordt betaald, functie van de regionale belastinggrondslag (bestaande uit lonen, inkomens van zelfstandigen en vervangingsinkomens in elk gewest; zie afdelingen 4.1 en 4.2), het aantal belastingbetalers in het gewest, een progressiviteitscoëfficiënt die specifiek is voor elk gewest en maatregelen of hervormingen die gepland zijn op de verschillende overheidsniveaus die de personenbelasting innen (in het bijzonder, voor het federale niveau: de hervorming van de bedrijfsvoorheffing; voor het regionale niveau: de afschaffing van de woonbonus in Brussel en Vlaanderen en de creatie van de cheque habitat in Wallonië, ...).

Met uitzondering van 2023, zou het totaalbedrag aan belastingen op het inkomen van de Belgische gezinnen in de periode 2022-2025 sterk toenemen, wat vooral is toe te schrijven aan de sterke groei van de primaire inkomens (sterke herneming in 2021 na het dieptepunt van de gezondheidscrisis; positieve impact van de indexeringen in 2023 en 2024). De indexering van de belastingschalen als gevolg van de inflatie in 2022 remt de groei van de betaalde belastingen af in 2023.

In de periode 2026-2029 gaan de projecties uit van een gemiddelde jaarlijkse groei van de inkomstenbelastingen van 2,1% voor België. Op gewestelijk niveau zou de stijging van de

inkomstenbelastingen gemiddeld 2,4% per jaar bedragen voor Brussel, 2,2% voor Vlaanderen en 1,8% voor Wallonië. Die groeivoeten liggen in lijn met de evolutie van de primaire inkomens van elk gewest.

4.4. Beschikbaar inkomen

Door aan het saldo van de primaire inkomens (besproken in afdeling 4.1) de componenten van de rekening van de secundaire inkomensverdeling toe te voegen (waarvan de belangrijkste, nl. de sociale uitkeringen en de belastingen in afdelingen 4.2 en 4.3 zijn besproken) kan het beschikbaar inkomen van de huishoudens worden berekend. In wat volgt wordt de evolutie daarvan per gewest besproken, waarbij de belangrijkste elementen worden belicht.

In 2022 woog het historisch hoge inflatieniveau sterk op de koopkracht van de Belgische gezinnen. Door de uitgestelde effecten van de indexering van de lonen en de sociale uitkeringen daalde het reëel beschikbaar inkomen op nationaal niveau dat jaar met 1,9%, ondanks de dynamiek van de werkgelegenheid. Het beschikbaar inkomen van de Vlaamse huishoudens zou beter stand hebben gehouden (1,3%) dan dat van hun Brusselse en Waalse tegenhangers (respectievelijk 2,4% en 3,1%).

In 2023 werkte het vertragingseffect in de omgekeerde richting, waarbij de indexering de inflatie overtrof, die begon te dalen. Het beschikbaar inkomen van de Belgische gezinnen zou daardoor met 3,5% zijn gestegen. In het Brussels en het Vlaams Gewest zou de inkomensgroei (bijna 4%) beduidend hoger zijn geweest dan in Wallonië (2,8%).

De inflatie zou in 2024 en 2025 blijven dalen, maar de indexering van de lonen en de sociale uitkeringen zou hoger blijven dan de inflatie, wat de koopkracht van de Belgische gezinnen ondersteunt. Omgekeerd zou de iets minder gunstige dynamiek van de werkgelegenheid de groei van het arbeidsinkomen enigszins afzwakken. In die periode zou de sterkere groei van de sociale uitkeringen gepaard gaan met een eveneens snellere groei van de belastingen. Al bij al zou de groei van het beschikbaar inkomen vertragen, maar toch relatief sterk blijven (2,1% in 2024 en 1,7% in 2025 op Belgisch niveau). De toename van het beschikbaar inkomen in de drie gewesten voor deze twee jaren zou vrij dicht bij deze nationale cijfers liggen.

In de periode 2026-2029 zouden de inflatie en de groei van de verschillende componenten van het beschikbaar inkomen zich normaliseren. Bovendien doet de vergrijzing van de Belgische bevolking de uitgaven voor pensioenen, veruit de grootste post binnen de sociale uitkeringen, verder toenemen. Tegen deze achtergrond gaan de vooruitzichten uit van een **groei van het beschikbaar inkomen van de Belgische gezinnen van gemiddeld 1,4% per jaar in de jaren 2026-2029**. Ter vergelijking: dat percentage ligt hoger dan in de periode 2000-2019 (+1,1% per jaar). De drie gewesten zouden een gelijkaardige groei van het beschikbaar inkomen laten optekenen, ondanks soms sterk uiteenlopende ontwikkelingen van de verschillende componenten. Het Brussels Gewest wordt enerzijds gekenmerkt door een sterkere groei van het saldo van de primaire inkomens, dankzij de dynamiek van de beroepsbevolking, maar anderzijds door een beperktere stijging van de sociale uitkeringen, in het bijzonder de pensioenen. De uitgaven voor pensioenen zouden aanzienlijk meer stijgen in Wallonië en nog meer in Vlaanderen, twee gewesten waar het relatieve gewicht van die uitgaven ook groter is. Al bij al zou de groei van het beschikbaar inkomen van de Vlaamse gezinnen in de periode 2026-2029

gemiddeld 1,5% per jaar bedragen, tegenover respectievelijk 1,4% en 1,3% voor hun Brusselse en Waalse burens.

De koopkracht van de gezinnen kan op macro-economisch niveau worden gemeten door het reëel beschikbaar inkomen te delen door het aantal inwoners. Wanneer rekening wordt gehouden met de bevolkingsgroei, die in de periode 2010-2020 duidelijk sterker was in Brussel dan in de twee andere gewesten²³, leidt dat tot een andere conclusie over de relatieve positie van de drie gewesten. Gemiddeld is het reëel beschikbaar inkomen per inwoner in die periode met 0,4% per jaar gestegen in Wallonië, met 0,2% in Vlaanderen en met 0% in Brussel. In de periode 2026-2029 zou de bevolkingsgroei hoger zijn in Vlaanderen (gemiddeld +0,4% per jaar), gevolgd door Wallonië (+0,2%), terwijl de bevolking van Brussel nagenoeg zou stagneren (zie tabel 10). Bijgevolg zou het reëel beschikbaar inkomen per inwoner gemiddeld met 1,5% per jaar stijgen voor de Brusselse gezinnen in de periode 2026-2029, tegenover 1,1% voor de Waalse en 1,0% voor de Vlaamse gezinnen.

²³ In de periode 2010-2020 bedroeg de gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei 1,0% in Brussel, 0,6% in Vlaanderen en 0,4% in Wallonië. De meer dynamische groei in Brussel wordt vooral door de deelperiode 2010-2015 verklaard, met een gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei van respectievelijk 1,5%, 0,6% en 0,5%.

Tabel 12 Inkomensrekening van de huishoudens - België
Reële groeivoeten (%)

	2021	2022	2023	2024	2025	Gemiddelden		
						2026- 2029	2011- 2020	2023- 2029
1. Rekening voor bestemming van primaire inkomens								
Exploitatieoverschot (B.2n)	-3,0	-3,0	-3,0	0,7	1,7	1,7	2,5	0,9
Gemengd inkomen (B.3n)	7,4	-3,8	4,2	1,3	1,1	1,0	0,2	1,5
Lonen (D.11)	3,9	-0,2	3,1	1,9	2,1	1,3	0,9	1,8
Netto-inkomen uit vermogen (D.4)	10,0	6,1	8,3	3,8	1,1	0,9	-3,0	2,4
2. Saldo primaire inkomens (1)	4,6	-0,1	3,6	2,0	1,9	1,3	0,4	1,8
3. Secundaire inkomensverdelingsrekening								
a. Middelen								
Sociale uitkeringen, exclusief sociale overdrachten in natura (D.62)	-2,5	-4,4	2,5	4,1	2,8	2,0	2,3	2,5
b. Bestedingen								
Belastingen op inkomen, vermogen, ... (D.5)	2,6	4,7	0,5	3,1	3,8	2,1	0,6	2,2
Sociale premies ten laste van de huishoudens	1,3	-1,8	3,4	2,2	2,5	1,7	0,8	2,1
Netto overige inkomensoverdrachten (D.7)	40,9	-48,2	62,5	36,9	0,5	-7,3	7,7	7,5
4. Beschikbaar inkomen (B.6n)	2,2	-1,9	3,5	2,1	1,7	1,4	1,0	1,8
Beschikbaar inkomen per inwoner	1,8	-2,7	2,8	1,6	1,4	1,1	0,5	1,4
<i>p.m. Deflator van de particuliere consumptie</i>	2,5	9,8	5,4	1,9	1,9	1,8	1,5	2,3

(1) Exclusief sociale premies ten laste van de werkgevers

Tabel 13 Inkomensrekening van de huishoudens - Brussels Hoofdstedelijk Gewest
Reële groeivoeten (%)

	2021	2022	2023	2024	2025	Gemiddelden		
						2026- 2029	2011- 2020	2023- 2029
1. Rekening voor bestemming van primaire inkomens								
Exploitatieoverschot (B.2n)	-4,9	-4,1	-2,8	0,6	1,4	1,4	2,7	0,7
Gemengd inkomen (B.3n)	6,3	-5,8	2,3	-0,1	0,9	0,6	0,6	0,8
Lonen (D.11)	3,0	0,4	4,7	3,1	2,5	1,7	1,6	2,4
Netto-inkomen uit vermogen (D.4)	7,5	12,1	11,4	4,5	1,2	0,9	-3,0	2,9
2. Saldo primaire inkomens (1)	3,4	0,6	4,9	2,8	2,1	1,5	1,0	2,2
3. Secundaire inkomensverdelingsrekening								
a. Middelen								
Sociale uitkeringen, exclusief sociale overdrachten in natura (D.62)	-3,4	-7,8	1,7	3,4	2,4	1,5	2,0	1,9
b. Bestedingen								
Belastingen op inkomen, vermogen, ... (D.5)	2,4	4,7	2,1	4,1	4,1	2,4	0,4	2,8
Sociale premies ten laste van de huishoudens	0,7	-1,6	4,3	2,8	2,7	1,9	1,0	2,5
Netto overige inkomensoverdrachten (D.7)	23,8	-17,8	18,2	18,5	1,0	-4,7	13,0	2,2
4. Beschikbaar inkomen (B.6n)	0,9	-2,4	4,1	2,3	1,8	1,4	1,3	2,0
Beschikbaar inkomen per inwoner	0,7	-3,2	3,1	2,0	1,7	1,4	0,3	1,7
<i>p.m. Deflator van de particuliere consumptie</i>	2,5	9,8	5,4	1,9	1,9	1,8	1,5	2,3

(1) Exclusief sociale premies ten laste van de werkgevers.

Tabel 14 Inkomensrekening van de huishoudens - Vlaams Gewest
Reële groeivoeten (%)

	2021	2022	2023	2024	2025	Gemiddelden		
						2026- 2029	2011- 2020	2023- 2029
1. Rekening voor bestemming van primaire inkomens								
Exploitatieoverschot (B.2n)	-2,9	-2,2	-2,9	0,8	1,8	1,8	2,6	1,0
Gemengd inkomen (B.3n)	7,0	-3,6	4,6	1,7	1,3	1,2	0,4	1,8
Lonen (D.11)	4,0	-0,2	3,1	1,7	2,1	1,3	0,9	1,7
Netto-inkomen uit vermogen (D.4)	10,4	9,8	8,0	4,0	1,2	1,0	-2,9	2,4
2. Saldo primaire inkomens (1)	4,8	0,5	3,7	1,9	1,9	1,3	0,4	1,8
3. Secundaire inkomensverdelingsrekening								
a. Middelen								
Sociale uitkeringen, exclusief sociale overdrachten in natura (D.62)	-2,2	-4,0	2,7	4,3	2,9	2,2	2,5	2,6
b. Bestedingen								
Belastingen op inkomen, vermogen, ... (D.5)	1,2	4,7	0,3	3,1	4,0	2,2	0,8	2,3
Sociale premies ten laste van de huishoudens	1,5	-1,5	3,5	2,2	2,6	1,7	0,7	2,2
Netto overige inkomensoverdrachten (D.7)	48,2	-45,8	55,1	32,6	0,6	-6,7	6,6	6,6
4. Beschikbaar inkomen (B.6n)	2,8	-1,3	3,8	2,1	1,7	1,5	1,0	1,9
Beschikbaar inkomen per inwoner	2,3	-2,2	2,9	1,5	1,2	1,0	0,4	1,4
<i>p.m. Deflator van de particuliere consumptie</i>	2,5	9,8	5,4	1,9	1,9	1,8	1,5	2,3

(1) Exclusief sociale premies ten laste van de werkgevers.

Tabel 15 Inkomensrekening van de huishoudens - Waals Gewest
Reële groeivoeten (%)

	2021	2022	2023	2024	2025	Gemiddelden		
						2026- 2029	2011- 2020	2023- 2029
1. Rekening voor bestemming van primaire inkomens								
Exploitatieoverschot (B.2n)	-2,5	-4,5	-3,3	0,5	1,6	1,6	2,3	0,7
Gemengd inkomen (B.3n)	8,6	-3,6	3,6	0,8	0,7	0,5	-0,3	1,0
Lonen (D.11)	3,8	-0,4	2,6	1,9	2,0	1,2	0,8	1,6
Netto-inkomen uit vermogen (D.4)	9,8	-6,7	7,9	2,9	0,9	0,7	-3,0	2,0
2. Saldo primaire inkomens (1)	4,6	-1,5	3,0	1,8	1,8	1,1	0,3	1,6
3. Secundaire inkomensverdelingsrekening								
a. Middelen								
Sociale uitkeringen, exclusief sociale overdrachten in natura (D.62)	-2,6	-4,0	2,3	3,9	2,8	1,9	2,1	2,3
b. Bestedingen								
Belastingen op inkomen, vermogen, ... (D.5)	5,8	4,6	0,3	2,7	3,5	1,8	0,1	2,0
Sociale premies ten laste van de huishoudens	1,6	-1,7	2,9	2,1	2,4	1,5	0,4	1,9
Netto overige inkomensoverdrachten (D.7)	38,1	-86,5	426,4	78,3	-0,2	-11,6	6,9	28,3
4. Beschikbaar inkomen (B.6n)	1,3	-3,1	2,8	2,0	1,7	1,3	1,0	1,7
Beschikbaar inkomen per inwoner	1,1	-3,5	2,4	1,7	1,5	1,1	0,7	1,4
<i>p.m. Deflator van de particuliere consumptie</i>	2,5	9,8	5,4	1,9	1,9	1,8	1,5	2,3

(1) Exclusief sociale premies ten laste van de werkgevers.

5. Overheidsfinanciën

5.1. Inleiding

In dit hoofdstuk worden de vooruitzichten van de overheidsfinanciën van de individuele gemeenschappen en gewesten voorgesteld, waarbij er in tegenstelling tot de andere modules van het HERMREG-model wordt gewerkt vanuit een institutionele invalshoek. De module beperkt zich tot de gefedereerde entiteiten, hoewel de uitgaven en inkomsten van de andere overheidsniveaus (federale overheid, sociale zekerheid en lagere overheid²⁴) ook een invloed hebben op de binnenlandse economische activiteit (vooral in de tak 'overheidsadministratie en onderwijs', zie hoofdstuk 3) en het inkomen van huishoudens (bijvoorbeeld via sociale uitkeringen, zie hoofdstuk 4) van de drie gewesten. De institutionele deelgebieden waarvoor we de budgettaire middellangetermijnvooruitzichten belichten, zijn het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, de Vlaamse Gemeenschap (inclusief het Vlaamse Gewest), het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschap. Merk op dat zoals in de vorige editie van de regionale vooruitzichten, een geconsolideerde rekening voor het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie wordt voorgesteld (in plaats van een aparte rekening voor elk).

Het uitgangspunt van de projectie van de overheidsfinanciën zijn de voorlopige rekeningen voor 2023, die in april 2024 door het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) zijn gepubliceerd, waar nodig aangevuld met meer recente gegevens. In tegenstelling tot de rekeningen van het INR worden de ontvangsten uit de verkoop van emissierechten hier geregistreerd in de rekeningen van de drie gewesten volgens de verdeelsleutel die van toepassing was tot 2020, gezien het ontbreken van een nieuw akkoord over een verdeelsleutel.

Voor 2024 en de middellange termijn is de projectie gebaseerd op: het macro-economische en demografische kader van deze vooruitzichten, een modellering van de uitgaven en ontvangsten die rekening houdt met zowel hun structurele determinanten als de vigerende wetgeving, een analyse van de jaarlijkse en meerjarige begrotingsbeslissingen van de verschillende beleidsniveaus en, desgevallend, interpretatieve hypothesen van deze beslissingen die moeten worden opgesteld wanneer informatie ontbreekt. Aankondigingen van louter normatieve aard (begrotingsdoelstellingen zonder modaliteiten) worden niet in aanmerking genomen.

In het volgende deel wordt de gezamenlijke rekening van de gemeenschappen en gewesten voorgesteld, en vervolgens de individuele rekeningen van de gefedereerde entiteiten.

5.2. Geheel van de gemeenschappen en gewesten

Het vorderingensaldo van de gemeenschappen en gewesten is aanzienlijk verslechterd in 2023, ondanks een afrekeningssaldo van de Bijzondere Financieringswet (BFW) van 2 miljard euro. Deze verslechtering is voornamelijk te wijten aan de daling van de registratierechten als gevolg van de

²⁴ Details over de vooruitzichten van de financiën van deze overheidsniveaus worden gegeven in: Federaal Planbureau (2024), *Economische Vooruitzichten 2024-2029* - versie juni.

vertraging van de vastgoedmarkt, de stijging van de uitgaven voor de relanceplannen gefinancierd met eigen middelen in Vlaanderen en Wallonië, het jaareffect van de talrijke indexeringen van 2022, de steunmaatregelen om het hoofd te bieden aan de stijging van de energieprijzen, en de toename van de rentelasten.

Tabel 16 Rekening van de gemeenschappen en gewesten
In procent van het bbp

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Ontvangsten	18,9	19,3	19,0	19,0	18,9	18,7	18,8	18,8
Fiscale en parafiscale ontvangsten	4,7	4,6	4,6	4,7	4,7	4,7	4,8	4,9
Overdrachten van de overheid	10,7	11,2	10,7	10,7	10,6	10,5	10,5	10,5
Overige ontvangsten	3,5	3,6	3,7	3,6	3,6	3,5	3,5	3,5
Uitgaven	19,8	20,5	20,5	20,2	20,0	19,7	19,6	19,5
Werkingskosten	7,8	8,0	8,0	7,9	7,8	7,8	7,7	7,6
Sociale uitkeringen	4,8	4,9	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
Overige finale primaire lopende uitgaven	2,5	2,4	2,3	2,2	2,2	2,1	2,1	2,1
Investeringskosten	1,4	1,5	1,5	1,5	1,5	1,4	1,3	1,3
Overige finale kapitaaluitgaven	0,5	0,6	0,8	0,7	0,6	0,5	0,5	0,5
Overdrachten aan de overheid	2,5	2,6	2,5	2,5	2,4	2,4	2,4	2,4
Rentelasten	0,3	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6
Vorderingensaldo	-0,9	-1,2	-1,5	-1,3	-1,1	-1,0	-0,8	-0,6
Vlaamse Gemeenschap	-0,4	-0,4	-0,7	-0,5	-0,3	-0,3	-0,2	-0,1
Franse Gemeenschap	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Waals Gewest	-0,2	-0,4	-0,4	-0,3	-0,3	-0,3	-0,2	-0,2
Brussels Hoofdstedelijk Gewest en GGC	-0,2	-0,3	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Overige	0,1	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0

In 2024 blijven de regionale financiën verslechteren, voornamelijk als gevolg van de weerslag van het aanzienlijke afrekeningssaldo van de BFW in 2023. De uitgaven in procent van het bbp vertonen in 2024 weinig verandering. Nieuwe initiatieven, zoals een versterking van de kinderopvang, en een schuldovername van een aantal gefusioneerde Vlaamse gemeenten worden gecompenseerd door het verdwijnen van de uitgaven in verband met de energiecrisis. De uitgaven voor de met eigen middelen gefinancierde relanceplannen zijn ongewijzigd ten opzichte van 2023 in procent van het bbp.

Op middellange termijn daalt het gezamenlijk tekort van de gefedereerde entiteiten geleidelijk, vooral door het aflopen van de verschillende relanceplannen. Aan het einde van de projectieperiode blijft het tekort echter nog steeds hoger dan in 2019. De vermindering van het tekort van de rekening van de gemeenschappen en gewesten bij ongewijzigd beleid is toe te schrijven aan de Vlaamse Gemeenschap en het Waals Gewest. Het saldo van de Franse Gemeenschap en het geconsolideerde saldo van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie zijn stabiel op middellange termijn.

5.3. Vlaamse Gemeenschap

De lichte toename van het tekort van de Vlaamse Gemeenschap in 2023 was vooral toe te schrijven aan een gunstig afrekeningssaldo van de BFW, dat de forse daling van de ontvangsten uit registratierechten door minder vastgoedtransacties, de toename van de relance-uitgaven van het Plan Vlaamse Veerkracht (VVK), het jaareffect van de opeenvolgende indexeringen in 2022 op de lonen en sociale uitkeringen en de steunmaatregelen in het kader energiecrisis zo goed als compenseerde.

In 2024 neemt het tekort aanzienlijk toe. De evolutie van de ontvangsten wordt beïnvloed door de weerslag van het aanzienlijk afrekeningssaldo van de BFW in 2023, een daling van de indirecte belastingen (daling van de quotumverplichting m.b.t de groenestroomcertificaten, vertraging vastgoedmarkt). De uitgaven worden gekenmerkt door het terugdraaien van de eenmalige crisismaatregelen van 2023, een daling van de subsidies voor groenestroomcertificaten en een vermindering van de loonsubsidies (vnl. doelgroepverminderingen voor oudere werknemers). Die daling wordt echter meer dan tenietgedaan door een toename van de VVK-uitgaven, een schuldovername van gefusioneerde gemeenten, eenmalige initiatieven in het kader van klimaat- en energietransitie (o.a. premies voor zero-emissiewagens, verlenging van de hogere premiepercentages van de Mijn VerbouwPremie) en structurele impulsen zoals een versterking van de kinderopvang en het onderwijs.

In 2025 verbetert het saldo vooral als gevolg van een daling van de relance-uitgaven en het wegvallen van de tijdelijke maatregelen die genomen werden tijdens de begrotingsopmaak van 2023 en 2024. Ook de verwachte herneming van de vastgoedmarkt draagt bij tot een verbetering van het saldo.

Tabel 17 Rekening van de Vlaamse Gemeenschap
In miljard euro

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Ontvangsten	61,4	67,4	68,5	71,1	73,1	75,3	77,9	80,6
Fiscale en parafiscale ontvangsten	15,6	17,0	17,5	18,5	19,1	19,9	20,8	21,7
Overdrachten van de overheid	34,1	37,8	37,7	39,1	40,1	41,3	42,5	43,9
Overige ontvangsten	11,7	12,6	13,3	13,5	13,9	14,1	14,5	15,0
Uitgaven	63,7	69,8	72,5	74,2	75,3	77,0	79,1	81,0
Werkingskosten	24,9	27,0	28,0	28,7	29,4	30,2	30,9	31,6
Sociale uitkeringen	16,6	18,1	19,1	19,8	20,5	21,3	22,1	22,8
Overige finale primaire lopende uitgaven	7,9	8,3	7,8	8,0	8,0	8,1	8,2	8,2
Investeringskosten	5,1	5,6	5,6	5,7	5,7	5,6	5,7	5,8
Overige finale kapitaaluitgaven	1,6	2,0	2,7	2,5	2,1	1,9	1,9	1,9
Overdrachten aan de overheid	7,1	7,7	8,2	8,2	8,2	8,4	8,7	8,9
Rentelasten	0,5	1,0	1,1	1,3	1,4	1,5	1,6	1,8
Vorderingensaldo	-2,3	-2,4	-4,1	-3,1	-2,2	-1,7	-1,2	-0,5

Op middellange termijn, evolueren de Vlaamse financiën naar een begrotingsevenwicht, desondanks de stijgende rentelasten. Die evolutie wordt bepaald door de uitgaven die over het algemeen minder dynamisch zijn dan de ontvangsten. De dynamiek van de sociale uitgaven, zoals gezondheidszorg en kinderbijslag, en de investeringen in het Oosterweelproject worden meer dan gecompenseerd door het aflopen van het Plan Vlaamse Veerkracht (eind 2026) en de dynamische groei van de personenbelasting.

5.4. Franse Gemeenschap

Het saldo van de rekening van de Franse Gemeenschap bleef stabiel in 2023. Het aanzienlijke afrekeningssaldo van BFW maakte het mogelijk om de stijging van de uitgaven op te vangen, in het bijzonder het jaareffect van de indexering van de lonen in 2022, evenals de tijdelijke uitgaven naar aanleiding van de crisissen van de voorbije jaren.

In 2024 verslechteren de financiën van de Franse Gemeenschap als gevolg van de weerslag van het afrekeningssaldo van BFW en een stijging van de uitgaven in een aantal sectoren waarvoor de Franse Gemeenschap verantwoordelijk is (versterking van de non-profitsector, initiatieven in de

onderwijssector, zoals loonherwaarderingen en de hervorming van de initiële lerarenopleiding). Deze verslechtering wordt echter getemperd door het wegvallen van de steunmaatregelen ter compensatie van de stijging van de energieprijzen.

Tabel 18 Rekening van de Franse Gemeenschap
In miljard euro

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Ontvangsten	22,8	24,7	25,0	25,6	26,2	26,8	27,6	28,5
Fiscale en parafiscale ontvangsten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overdrachten van de overheid	18,6	20,4	20,4	20,9	21,3	21,9	22,5	23,2
Overige ontvangsten	4,1	4,2	4,6	4,7	4,9	5,0	5,1	5,3
Uitgaven	23,6	25,5	26,2	27,0	27,7	28,4	29,2	30,0
Werkingskosten	10,9	11,8	12,3	12,7	12,9	13,2	13,5	13,7
Sociale uitkeringen	2,9	3,1	3,3	3,4	3,5	3,6	3,8	3,9
Overige finale primaire lopende uitgaven	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1	1,1
Investeringskosten	1,2	1,3	1,4	1,3	1,4	1,4	1,5	1,6
Overige finale kapitaaluitgaven	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overdrachten aan de overheid	7,4	8,1	8,0	8,3	8,4	8,6	8,9	9,1
Rentelasten	0,2	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5	0,6
Vorderingensaldo	-0,8	-0,8	-1,3	-1,3	-1,4	-1,5	-1,6	-1,5

Op middellange termijn komen de financiering van non-profit akkoorden en de organisatie van een vierde studiejaar in het kader van de hervorming van de initiële lerarenopleiding op kruissnelheid, terwijl het project Media Square van de RTBF ten einde loopt. Het vorderingensaldo verslechtert door toenemende rentelasten en evolueert mee met de dynamiek van de investeringen in schoolgebouwen.

De vooruitzichten houden geen rekening met de impact op lonen van een invoering van een schaal 401 voor leerkrachten met een opleiding van vier jaar, aangezien deze nog niet is vastgesteld.

5.5. Waals Gewest

De financiën van het Waals Gewest verslechterden aanzienlijk in 2023. De uitgaven namen sterk toe voornamelijk door het jaareffect van de indexering van de lonen en sommige sociale uitkeringen in 2022, de stijging van de uitgaven in het kader van het Plan de relance de la Wallonie (PRW), de uitgaven in het kader de energiecrisis en de stijging van de rentelasten. De ontvangsten profiteerden van een gunstig afrekeningssaldo van de BFW en de Sainte-Emilie-overdrachten, en van de uitgestelde effecten van de inflatie in 2022 op opcentiemen op de personenbelasting, maar werden negatief beïnvloed door weerslag van het versnelde inkohieringsritme in 2022 en de daling van de ontvangsten uit registratie- en successierechten.

Het vorderingensaldo verslechtert licht in 2024 door de weerslag van het gunstige afrekeningssaldo van de BFW en de Saint-Emilie overdrachten, de stijging van de uitgaven van het Waals relanceplan en de aanhoudende stijging van de rentelasten. De verslechtering van het saldo wordt echter afgezwakt door het wegvallen van de uitgaven in het kader van de energiecrisis en meer ontvangsten uit registratierechten.

Het vorderingentekort blijft in 2025 hoog als gevolg van de aanhoudend hoge relance-uitgaven. Het tekort ligt echter iets lager dan in 2024, voornamelijk door de daling van de uitgaven in het kader van de Europese cofinanciering en het verwachte herstel van de vastgoedactiviteit.

Tabel 19 Rekening van het Waals Gewest
In miljard euro

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Ontvangsten	16,6	17,8	18,3	18,9	19,4	19,6	20,3	21,0
Fiscale en parafiscale ontvangsten	7,2	7,0	7,6	7,9	8,2	8,6	9,0	9,4
Overdrachten van de overheid	8,0	8,8	8,6	8,8	8,9	9,0	9,2	9,5
Overige ontvangsten	1,5	2,0	2,2	2,2	2,3	2,0	2,0	2,1
Uitgaven	17,8	19,9	20,7	21,0	21,6	21,4	21,6	22,1
Werkingskosten	3,4	3,6	3,8	3,9	4,0	4,1	4,2	4,3
Sociale uitkeringen	5,2	5,7	5,9	6,1	6,3	6,4	6,6	6,8
Overige finale primaire lopende uitgaven	3,3	3,5	3,4	3,5	3,6	3,6	3,7	3,7
Investeringskosten	0,7	0,7	1,2	1,2	1,2	0,8	0,6	0,6
Overige finale kapitaaluitgaven	0,9	1,3	1,6	1,5	1,5	1,2	1,1	1,1
Overdrachten aan de overheid	3,7	4,3	3,9	3,8	3,9	4,0	4,1	4,2
Rentelasten	0,6	0,9	1,0	1,1	1,1	1,2	1,3	1,4
Vorderingensaldo	-1,2	-2,1	-2,4	-2,1	-2,2	-1,8	-1,3	-1,1

Op middellange termijn verbeteren de financiën van het Waals Gewest door de daling van de uitgaven van het Waalse relance-plan (vanaf 2027 volgens de projectiehypothese), ondanks de aanhoudende stijging van de rentelasten en de geleidelijke verdwijning van het BFW-overgangsmechanisme.

5.6. Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

Het saldo van de geconsolideerde rekening van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie verslechterde in 2023 als gevolg van een vertraging van de vastgoedmarkt de uitgaven ter compensatie van de stijging van de energieprijzen, het jaareffect van de indexering van de overheidslonen en de sociale uitkeringen in 2022 en een toename van de investeringen van de MIVB (die in 2022 een daling 2022 kenden). Deze verslechtering werd enigszins getemperd door een gunstig afrekeningssaldo van de BFW en een uitzonderlijke ontvangsten op niveau van de successierechten.

Tabel 20 Geconsolideerde rekening van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie
In miljard euro

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Ontvangsten	7,1	7,6	7,8	8,1	8,2	8,4	8,6	8,8
Fiscale en parafiscale ontvangsten	2,7	2,7	2,9	3,0	3,1	3,3	3,4	3,6
Overdrachten van de overheid	3,5	3,8	3,8	3,9	3,9	4,0	4,0	4,1
Overige ontvangsten	0,9	1,1	1,2	1,2	1,1	1,1	1,2	1,2
Uitgaven	8,3	9,0	9,1	9,4	9,6	9,8	10,0	10,2
Werkingskosten	2,9	3,0	3,1	3,1	3,2	3,2	3,3	3,3
Sociale uitkeringen	1,5	1,6	1,7	1,7	1,7	1,8	1,8	1,9
Overige finale primaire lopende uitgaven	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3
Investeringskosten	0,6	0,9	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Overige finale kapitaaluitgaven	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Overdrachten aan de overheid	1,6	1,6	1,7	1,7	1,7	1,8	1,8	1,8
Rentelasten	0,2	0,3	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	0,7
Vorderingensaldo	-1,2	-1,5	-1,3	-1,3	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4

In 2024 verbetert het vorderingensaldo van de geconsolideerde entiteit als gevolg van de daling van de uitgaven in kader van de energiecrisis en de verschillende maatregelen (zoals het aanwervingsmoratorium en het uitstel van investeringen) die het Gewest voor 2024 heeft genomen om het tekort terug te dringen. Die verbetering wordt echter getemperd door de weerslag van de uitzonderlijke ontvangsten uit successierechten, de implementatie van nieuw beleid in de Gemeenschappelijke

Gemeenschapscommissie (hervorming van de financiering van de rusthuizen, versterking van de strijd tegen drugsverslaving, hervorming van de eerstelijnszorg en -bijstand, uitvoering van het geïntegreerd plan voor sociale gezondheid) en de financiering van de laatste tranches van de loonsverhogingen in de lagere overheid en de non-profitsector.

Het saldo blijft stabiel in 2025, waarbij het Gewest profiteert van het verwachte herstel van de vastgoedmarkt en het einde van de uitgaven om het hoofd te bieden aan de sterke stijging van de energieprijzen, maar de gevolgen ondervindt van de uitvoering van de investeringen in mobiliteit en communicatievoorzieningen (die in 2024 werden uitgesteld). In de daaropvolgende jaren wordt de stijging van de uitgaven voor gezondheidszorg en van de rentelasten getemperd door een dynamische groei van de personenbelasting, terwijl de uitgaven voor strategische investeringen in mobiliteit en veiligheid stabiel blijven.

6. Broeikasgasemissies

In dit hoofdstuk worden de resultaten besproken van de regionalisering van de nationale projectie van de broeikasgasemissies.^{25 26}

6.1. Rijk

De totale broeikasgasemissies daalden in 2022 en in 2023 als gevolg van de hoge energieprijzen, die de vraag naar energie temperden (zie tabel 21). Ze worden momenteel voor ongeveer driekwart veroorzaakt door energieverbruik.²⁷

De evolutie van het totale energieverbruik wordt in de projectieperiode hoofdzakelijk bepaald door de economische activiteit en de prijzen. De samenstelling van het elektriciteitsaanbod heeft ook een impact op de broeikasgasemissies. In deze projectie is dat aanbod gebaseerd op informatie over de beschikbaarheid van de kernreactoren (REMIT, Elia) en het WAM-scenario ('with additional measures') in het ontwerp van geactualiseerd Nationaal Energie-Klimaatplan 2021-2030 (NEKP 2023), dat in november 2023 is ingediend bij de Europese Commissie. Er wordt met name rekening gehouden met de meest recente planning voor de ontwikkeling van offshore windenergie (DG Energie), met de onderhoudswerken voor de verlenging van de levensduur van de kerncentrales Doel 4 en Tihange 3 en met de uitfasering van de overige kerncentrales tegen eind 2025. Het aandeel van de kerncentrales in het elektriciteitsaanbod zou daardoor geleidelijk dalen tot 2026 en vervolgens hernemen vanaf 2028 (na de onderhoudswerkzaamheden). Het aandeel van hernieuwbare energie in het elektriciteitsaanbod zou fors toenemen tot 40% in 2029, tegenover 30% in 2023.

In 2025 en vooral in 2026 zouden de emissies toenemen als gevolg van de onderhoudswerken aan Doel 4 en Tihange 3 en de stillegging van de resterende kerncentrales. In 2028 zouden ze relatief sterk terugvallen door de heropstart van Doel 4 en Tihange 3. De totale emissies zouden in 2029 95,6 miljoen ton CO₂-equivalenten bedragen. Hiervan zijn de emissies van de grote energie-intensieve industriële installaties onderworpen aan de Europese doelstelling van het Emission Trading System (ETS). Volgens de Fit-for-55 klimaatwetgeving moet die uitstoot op Europees niveau tegen 2030 verminderen met 62% t.o.v. 2005, maar er zijn geen reductiedoelstellingen per lidstaat vastgelegd. Voor de emissies die niet onder het ETS vallen (voornamelijk afkomstig van gebouwen, transport, landbouw en afval) heeft België een reductiedoelstelling tegen 2030 van -47% t.o.v. 2005.²⁸ In deze vooruitzichten blijft hun daling zonder bijkomende maatregelen echter beperkt tot 25,5% in 2029 t.o.v. 2005. Er is nog geen definitief akkoord over de regionale verdeling van de nationale doelstelling.

²⁵ Voor een methodologische beschrijving, zie Regionale economische vooruitzichten 2014-2019, FPB, BISA, SVR, IWEPS, p. 101, juli 2014. De verdeelsleutels voor 1990-2021 zijn berekend op basis van de Physical Energy Flow Accounts (PEFA).

²⁶ De geregionaliseerde energiebalansen en de geregionaliseerde evolutie van de verschillende broeikasgassen (CO₂, CH₄, N₂O en gefluoreerde gassen) worden weergegeven in de elektronische bijlage.

²⁷ De totale emissies omvatten ook nog de uitstoot van de industriële processen, van de landbouw en van afval.

²⁸ Overeenkomstig de herziene Europese Verordening inzake de verdeling van de inspanningen (EU) nr.2023/857, de zogenaamde "Effort Sharing Regulation".

6.2. Brussels Hoofdstedelijk Gewest

De uitstoot van de broeikasgassen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vertegenwoordigde 3% van de nationale emissies in 2022. Ze zijn hoofdzakelijk afkomstig van de verwarming van gebouwen (residentiële sector en tertiaire sector) en transport.

De totale uitstoot zou verder afnemen met jaarlijks gemiddeld 1,4% in de periode 2024-2029. In 2029 zou het niveau van de emissies in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 3,1 Mt CO₂-eq bedragen, wat meer dan 30% onder het niveau is van 2005.

6.3. Vlaams Gewest

De uitstoot van de broeikasgassen van het Vlaamse Gewest vertegenwoordigde 67% van de nationale emissies in 2022. De sectoren die daarin een belangrijk aandeel hebben zijn de transformatiesector, de industrie, de transportsector en de verwarming van gebouwen.

De emissies zouden relatief sterk toenemen in 2025 en vooral in 2026 als gevolg van de onderhoudswerken voor de verlenging van de kerncentrale Doel 4 en de stopzetting van Doel 1 en 2. In 2028 zouden ze terugvallen door de heropening van Doel 4.

De uitstoot zou in de periode 2024-2029 afnemen met gemiddeld 0,4% per jaar en in 2029 uitkomen op 64,1 Mt CO₂-eq. Dat is 30% onder het niveau van 2005.

6.4. Waals Gewest

De uitstoot van de broeikasgassen van het Waals Gewest vertegenwoordigde 30% van de nationale emissies in 2022. In het Waals Gewest werd de evolutie van de broeikasgasemissies vooral bepaald door de industrie, de transportsector en de verwarming van gebouwen.

De emissies zouden toenemen in 2025 en vooral in 2026 als gevolg van de onderhoudswerken voor de verlenging van de kerncentrale Tihange 3 en de stopzetting van Tihange 1. In 2028 zouden ze terugvallen door de heropening van de Tihange 3.

De uitstoot zou in de periode 2024-2029 afnemen met gemiddeld 1,3% per jaar en in 2029 uitkomen op 28,5 Mt CO₂-eq. Dat is ruim 40% onder het niveau van 2005.

Tabel 21 Evolutie van de totale broeikasgasemissies per sector
in Mt CO₂-equivalenten

	1990(1)	2005(1)	2021(1)	2022(1)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Het Rijk											
1. Energie	103,9	105,8	81,3	76,4	73,3	72,4	73,4	78,2	77,7	73,5	71,7
1.A. Verbranding van brandstoffen	102,5	105,0	80,7	75,7	72,7	71,8	72,8	77,6	77,0	72,8	71,1
1.A1. Transformatiesector	29,7	29,0	18,2	18,5	16,5	17,1	18,8	24,1	23,8	20,0	18,8
1.A2. Industrie	23,5	18,9	14,1	12,6	11,9	11,3	10,8	10,6	10,6	10,5	10,3
1.A3. Transport	20,9	26,7	23,9	24,2	24,3	23,7	23,5	23,4	23,3	23,2	23,0
1.A4. Andere sectoren	28,2	30,1	24,4	20,4	19,9	19,6	19,5	19,4	19,3	19,1	18,9
1.A5. Overige	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
1.B. Vluchtige emissies	1,4	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
2. Industriële processen	25,5	26,5	18,2	16,9	16,2	15,8	15,4	15,1	14,8	14,5	14,2
3. Landbouw	11,6	9,9	9,4	9,1	9,1	9,1	9,0	9,0	8,9	8,9	8,8
4. Afval	4,8	3,2	1,3	1,2	1,1	1,1	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9
Totaal	145,8	145,4	110,2	103,6	99,7	98,3	98,9	103,3	102,3	97,7	95,6
Brussels Hoofdstedelijk Gewest											
1. Energie	4,0	4,4	3,5	3,1	3,1	3,0	3,0	3,1	3,1	3,0	2,9
1.A. Verbranding van brandstoffen	3,9	4,3	3,4	3,1	3,1	3,0	3,0	3,0	3,0	2,9	2,9
1.A1. Transformatiesector	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3
1.A2. Industrie	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
1.A3. Transport	0,9	1,0	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
1.A4. Andere sectoren	2,6	2,9	2,2	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,7
1.A5. Overige	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.B. Vluchtige emissies	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2. Industriële processen	0,1	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
3. Landbouw	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
4. Afval	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal	4,1	4,6	3,7	3,4	3,3	3,2	3,2	3,2	3,2	3,1	3,1
Vlaams Gewest											
1. Energie	65,0	69,0	54,7	51,5	48,7	48,6	49,9	53,4	53,0	50,0	48,7
1.A. Verbranding van brandstoffen	64,0	68,5	54,2	51,1	48,2	48,2	49,5	53,0	52,6	49,6	48,3
1.A1. Transformatiesector	23,1	24,1	15,2	15,4	13,4	14,2	15,9	19,8	19,5	16,8	15,9
1.A2. Industrie	10,2	8,6	7,9	7,0	6,3	5,9	5,7	5,5	5,4	5,4	5,2
1.A3. Transport	13,8	17,7	16,0	16,4	16,6	16,2	16,1	16,1	16,0	15,9	15,8
1.A4. Andere sectoren	16,9	18,1	15,1	12,2	11,9	11,7	11,7	11,6	11,5	11,4	11,3
1.A5. Overige	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
1.B. Vluchtige emissies	0,9	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
2. Industriële processen	12,5	15,3	12,4	11,6	11,1	10,8	10,6	10,4	10,2	10,0	9,8
3. Landbouw	6,5	5,1	5,3	5,2	5,2	5,1	5,1	5,1	5,1	5,0	5,0
4. Afval	2,8	2,1	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,6	0,5
Totaal	86,8	91,6	73,3	69,0	65,6	65,2	66,2	69,5	68,8	65,5	64,1

VOORUITZICHTEN

	1990(1)	2005(1)	2021(1)	2022(1)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Waals Gewest											
1. Energie	35,0	32,4	23,2	21,8	21,5	20,8	20,5	21,7	21,6	20,5	20,1
1.A. Verbranding van brandstoffen	34,6	32,2	23,0	21,6	21,4	20,6	20,3	21,6	21,4	20,3	19,9
1.A1. Transformatiesector	6,4	4,7	2,7	2,8	2,8	2,5	2,6	3,9	3,9	2,9	2,6
1.A2. Industrie	13,2	10,2	6,1	5,5	5,5	5,3	5,1	5,0	5,0	5,0	5,0
1.A3. Transport	6,2	8,0	7,1	7,0	6,9	6,7	6,6	6,6	6,5	6,4	6,4
1.A4. Andere sectoren	8,6	9,2	7,1	6,3	6,1	6,0	6,0	6,0	5,9	5,9	5,8
1.A5. Overige	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.B. Vluchtige emissies	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
2. Industriële processen	13,0	11,0	5,5	5,1	4,9	4,7	4,6	4,6	4,5	4,4	4,3
3. Landbouw	5,1	4,7	4,1	4,0	4,0	3,9	3,9	3,9	3,9	3,9	3,8
4. Afval	1,9	1,1	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
Totaal	55,0	49,3	33,2	31,2	30,8	29,9	29,4	30,5	30,3	29,1	28,5

(1) De cijfers tot en met 2022 stemmen overeen met de inventariswaarden uit de nationale en regionale emissie-inventarissen van maart 2024.

7. Bijlage

7.1. Bijdrage van de bedrijfstakken tot de groei van de toegevoegde waarde en de binnenlandse werkgelegenheid

Tabel 22 Bijdrage van de bedrijfstakken tot de groei van de toegevoegde waarde en van de binnenlandse werkgelegenheid - Brussels Hoofdstedelijk Gewest
in procentpunt

	2021	2022	2023	2024	2025	2026- 2029	Gemiddelden 2016- 2022	2023- 2029
1. Toegevoegde waarde in volume								
1.1. Landbouw	-0,01	-0,00	-0,00	0,00	0,00	0,00	-0,00	0,00
1.2. Energie	0,30	0,07	-0,26	-0,13	0,00	0,02	-0,16	-0,05
1.3. Verwerkende nijverheid	-0,02	0,02	0,06	-0,07	-0,02	-0,02	-0,10	-0,01
1.4. Bouw	0,21	-0,22	0,01	0,01	0,02	0,01	-0,03	0,01
1.5. Marktdiensten	3,29	1,18	0,48	1,14	0,95	0,87	0,68	0,87
a. Vervoer en communicatie	0,27	0,66	-0,16	-0,04	0,11	0,17	0,16	0,09
b. Handel en horeca	0,23	0,39	0,16	0,03	-0,01	-0,03	-0,26	0,01
c. Krediet en verzekeringen	-0,02	-1,29	-0,38	0,61	0,28	0,17	-0,10	0,17
d. Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	0,58	0,30	0,08	0,07	0,06	0,05	0,06	0,06
e. Overige marktdiensten	2,23	1,12	0,78	0,47	0,51	0,50	0,82	0,54
1.6. Niet-verhandelbare diensten	0,52	0,46	0,30	0,32	0,12	0,10	0,27	0,16
a. Overheid en onderwijs	0,51	0,46	0,29	0,32	0,12	0,10	0,27	0,16
b. Huishoudelijke diensten	0,01	-0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	-0,00	0,00
1.7. Totaal	4,29	1,50	0,58	1,27	1,08	0,99	0,67	0,98
2. Werkgelegenheid								
2.1. Landbouw	0,01	0,00	-0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-0,00
2.2. Energie	0,01	0,01	0,00	0,02	-0,00	-0,00	0,01	0,00
2.3. Verwerkende nijverheid	-0,01	-0,02	0,00	-0,01	-0,03	-0,03	-0,07	-0,02
2.4. Bouw	-0,00	-0,01	0,03	-0,02	0,02	0,02	-0,01	0,02
2.5. Marktdiensten	0,46	1,48	0,11	-0,11	0,38	0,42	0,52	0,29
a. Vervoer en communicatie	0,15	0,13	0,01	0,03	-0,01	0,02	0,08	0,01
b. Handel en horeca	-0,55	0,31	-0,25	-0,12	-0,10	-0,09	-0,15	-0,12
c. Krediet en verzekeringen	-0,02	-0,07	0,01	0,04	-0,02	-0,05	-0,14	-0,02
d. Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	0,19	0,16	0,15	0,13	0,16	0,17	0,18	0,16
e. Overige marktdiensten	0,69	0,95	0,19	-0,19	0,35	0,36	0,55	0,26
2.6. Niet-verhandelbare diensten	0,54	0,13	0,29	0,23	-0,01	-0,01	0,31	0,07
a. Overheid en onderwijs	0,57	0,20	0,29	0,22	-0,01	-0,01	0,32	0,06
b. Huishoudelijke diensten	-0,04	-0,07	0,01	0,01	0,00	0,00	-0,01	0,00
2.7. Totaal	1,00	1,59	0,44	0,11	0,36	0,40	0,76	0,36

Tabel 23 Bijdrage van de bedrijfstakken tot de groei van de toegevoegde waarde en van de binnenlandse werkgelegenheid - Vlaams Gewest
in procentpunt

	2021	2022	2023	2024	2025	2026- 2029	Gemiddelden 2016- 2022	2023- 2029
1. Toegevoegde waarde in volume								
1.1. Landbouw	0,01	-0,13	0,00	0,12	0,01	0,01	-0,03	0,02
1.2. Energie	0,35	0,01	-0,10	0,00	0,02	0,02	0,01	0,00
1.3. Verwerkende nijverheid	0,65	-0,27	-0,36	-0,05	0,16	0,13	0,10	0,04
1.4. Bouw	0,35	-0,16	0,12	0,07	0,13	0,10	0,07	0,10
1.5. Marktdiensten	6,49	3,49	1,84	1,23	1,17	1,17	1,68	1,27
a. Vervoer en communicatie	0,24	0,51	-0,18	-0,13	0,11	0,10	0,07	0,03
b. Handel en horeca	2,37	0,98	0,88	0,27	0,15	0,15	0,26	0,27
c. Krediet en verzekeringen	0,15	-0,13	-0,04	0,15	0,06	0,06	0,07	0,06
d. Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	1,00	0,48	0,19	0,11	0,09	0,10	0,17	0,11
e. Overige marktdiensten	2,73	1,64	0,99	0,82	0,75	0,76	1,12	0,80
1.6. Niet-verhandelbare diensten	0,12	0,51	0,14	0,07	0,14	0,12	0,13	0,12
a. Overheid en onderwijs	0,10	0,49	0,13	0,07	0,13	0,12	0,12	0,11
b. Huishoudelijke diensten	0,02	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00
1.7. Totaal	7,96	3,44	1,63	1,44	1,63	1,54	1,95	1,55
2. Werkgelegenheid								
2.1. Landbouw	0,02	-0,00	-0,04	0,01	-0,01	0,00	0,00	-0,00
2.2. Energie	0,00	-0,00	0,01	0,02	-0,00	0,00	0,01	0,00
2.3. Verwerkende nijverheid	0,07	0,22	-0,04	-0,11	-0,07	-0,04	0,07	-0,05
2.4. Bouw	0,25	0,12	0,08	0,02	0,07	0,08	0,14	0,07
2.5. Marktdiensten	1,40	1,69	0,79	0,61	0,78	0,91	1,23	0,83
a. Vervoer en communicatie	0,05	0,17	0,11	-0,03	0,04	0,04	0,09	0,04
b. Handel en horeca	0,19	0,43	0,11	0,02	0,04	0,06	0,10	0,06
c. Krediet en verzekeringen	-0,04	-0,03	-0,01	-0,00	-0,01	-0,01	-0,03	-0,01
d. Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	0,12	0,18	0,23	0,19	0,24	0,25	0,25	0,24
e. Overige marktdiensten	1,08	0,95	0,36	0,43	0,47	0,57	0,82	0,51
2.6. Niet-verhandelbare diensten	0,30	0,39	0,19	0,10	0,08	0,06	0,20	0,09
a. Overheid en onderwijs	0,25	0,34	0,18	0,10	0,07	0,06	0,16	0,08
b. Huishoudelijke diensten	0,05	0,05	0,01	0,00	0,00	0,00	0,04	0,00
2.7. Totaal	2,05	2,41	0,98	0,66	0,85	1,02	1,65	0,94

Tabel 24 Bijdrage van de bedrijfstakken tot de groei van de toegevoegde waarde en van de binnenlandse werkgelegenheid - Waals Gewest
in procentpunt

	2021	2022	2023	2024	2025	2026- 2029	Gemiddelden 2016- 2022	2023- 2029
1. Toegevoegde waarde in volume								
1.1. Landbouw	0,04	-0,11	0,02	0,09	0,01	0,01	-0,02	0,02
1.2. Energie	-0,03	-0,63	-0,26	-0,04	0,01	0,02	-0,09	-0,03
1.3. Verwerkende nijverheid	-0,94	1,71	0,31	-0,07	0,15	0,13	0,29	0,13
1.4. Bouw	0,53	0,03	0,10	0,05	0,09	0,06	0,07	0,07
1.5. Marktdiensten	4,61	1,86	1,20	1,00	0,95	0,93	1,05	0,98
a. Vervoer en communicatie	0,18	0,17	-0,25	-0,08	0,06	0,07	0,04	0,00
b. Handel en horeca	1,19	-0,24	0,52	0,25	0,15	0,13	0,02	0,21
c. Krediet en verzekeringen	0,02	-0,02	-0,06	0,13	0,03	0,04	-0,00	0,04
d. Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	1,11	0,65	0,20	0,12	0,11	0,12	0,14	0,13
e. Overige marktdiensten	2,12	1,29	0,79	0,58	0,60	0,57	0,85	0,61
1.6. Niet-verhandelbare diensten	0,18	0,46	0,04	0,23	0,15	0,12	0,24	0,13
a. Overheid en onderwijs	0,18	0,46	0,04	0,23	0,15	0,12	0,24	0,13
b. Huishoudelijke diensten	0,00	-0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-0,00	0,00
1.7. Totaal	4,39	3,32	1,40	1,26	1,35	1,27	1,53	1,30
2. Werkgelegenheid								
2.1. Landbouw	0,00	-0,01	-0,03	-0,00	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01
2.2. Energie	-0,00	0,00	0,02	0,02	-0,00	0,00	0,01	0,01
2.3. Verwerkende nijverheid	0,01	0,08	0,03	-0,04	-0,03	-0,03	0,04	-0,02
2.4. Bouw	0,20	0,14	0,03	-0,02	0,01	0,03	0,07	0,02
2.5. Marktdiensten	1,59	1,34	0,38	0,36	0,55	0,65	0,94	0,55
a. Vervoer en communicatie	0,11	0,04	-0,00	-0,01	-0,00	0,01	0,04	0,00
b. Handel en horeca	0,21	0,43	-0,02	-0,06	0,02	0,04	0,13	0,02
c. Krediet en verzekeringen	-0,02	-0,02	-0,01	-0,00	-0,01	-0,01	-0,03	-0,01
d. Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	0,20	0,23	0,23	0,21	0,25	0,28	0,29	0,26
e. Overige marktdiensten	1,09	0,65	0,19	0,23	0,28	0,32	0,51	0,28
2.6. Niet-verhandelbare diensten	0,33	0,05	0,13	0,12	0,04	0,03	0,22	0,06
a. Overheid en onderwijs	0,35	0,08	0,13	0,09	0,04	0,03	0,23	0,05
b. Huishoudelijke diensten	-0,02	-0,03	0,00	0,02	0,00	0,00	-0,01	0,01
2.7. Totaal	2,13	1,60	0,57	0,44	0,55	0,67	1,27	0,61

7.2. Verklarende woordenlijst

- De **beroepsbevolking** (of het **arbeidsaanbod**) van een gewest bestaat uit alle werkende inwoners uit dat gewest (ongeacht hun werkplaats) en alle werkzoekende inwoners uit dat gewest. De FPB-definitie van de beroepsbevolking omvat ook de 'oudere werklozen' die vrijgesteld zijn van inschrijving als werkzoekende. De vooruitzichten voor het regionaal arbeidsaanbod worden berekend met behulp van een sociodemografische module. Het resultaat op nationaal niveau wordt bottom-up berekend, door somming van de regionale ramingen. De resultaten van de sociodemografische projectie van het arbeidsaanbod worden gebruikt als exogene hypothesen in de eigenlijke regionale economische projectie.
- De **activiteitsgraad** van een gewest is de verhouding tussen de beroepsbevolking en de bevolking op arbeidsleeftijd (15-64) van het gewest.
- De **binnenlandse werkgelegenheid** van een gewest bevat alle loontrekkenden en zelfstandigen voor wie dat gewest hun werkplaats is, ongeacht hun woonplaats. In lijn met de regionale rekeningen veronderstellen we voor zelfstandigen dat het gewest van de werkplaats overeenstemt met het gewest van de woonplaats.
- Het **pendelsaldo** van een gewest is gelijk aan het verschil tussen de uitgaande pendel en de inkomende pendel in dat gewest. Uitgaande pendel bestaat uit ingezetenen uit het gewest die hun werkplaats hebben in een ander gewest. Inkomende pendel bestaat uit ingezetenen uit een ander gewest die hun werkplaats hebben in het gewest.
- Het **saldo van de grensarbeid** van een gewest is gelijk aan het verschil tussen de uitgaande grensarbeid (inwoners uit het gewest die werken in het buitenland) en de inkomende grensarbeid (buitenlanders die werken in het gewest). Binnen de uitgaande grensarbeid kunnen twee types onderscheiden worden. Transfrontale grensarbeiders overschrijden de landsgrens minstens één maal per week, terwijl grensarbeiders door 'extraterritorialiteit' hun werkplaats hebben in enclaves (zoals internationale instellingen of ambassades) binnen de landsgrenzen.
- De **werkende beroepsbevolking** van een gewest bevat alle werkende ingezetenen van dat gewest, ongeacht hun werkplaats. De volgende identiteit geldt: regionale werkende beroepsbevolking is gelijk aan regionale binnenlandse werkgelegenheid plus regionaal pendelsaldo plus regionaal saldo van de grensarbeid.
- De **werkgelegenheidsgraad** van een gewest is de verhouding tussen de werkende beroepsbevolking en de bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar) van het gewest.
- De **administratieve werkloosheid** omvat de personen die als werkzoekende zijn ingeschreven bij de regionale bemiddelingsinstellingen. Dit concept heeft een exhaustief karakter waardoor het een basis vormt die coherent is met de overige boekhoudkundige aggregaten die in het model worden gebruikt (in het bijzonder de werkgelegenheid). Dit concept is dus geschikt voor een raming van de middellangetermijnevolutie van het arbeidsaanbod, waarbij rekening moet worden gehouden met een volledige opsplitsing van de bevolking per sociaaleconomische categorie.
- De **werkloosheid volgens de FPB-definitie** komt overeen met een uitgebreid concept van de administratieve werkloosheid. Het omvat ook de 'oudere werklozen' die vrijgesteld zijn van inschrijving als werkzoekende.
- De **werkloosheid volgens de 'Enquête naar de arbeidskrachten' (EAK)** wordt opgesteld op basis van een enquête bij een steekproef van de bevolking. Deze enquêtes worden uitgevoerd door

Statbel in opdracht van EUROSTAT, die het methodologisch kader ervan definieert. De hoedanigheid van werkloze wordt erkend na een individueel interview waarin wordt nagegaan of de werkloze effectief beschikbaar is voor de arbeidsmarkt en actief naar werk zoekt.

- De **werkloosheidsgraad** geeft het procentuele aandeel werklozen in de beroepsbevolking weer.
- De **reële arbeidsproductiviteit per hoofd** is de toegevoegde waarde (in kettingeuro's) gedeeld door de binnenlandse werkgelegenheid.
- De loonkosten van een gewest gedeeld door de binnenlandse werkgelegenheid geeft de nominale loonkosten per hoofd. De **reële loonkosten per hoofd** worden bekomen met behulp van de deflator van de particuliere consumptie.
- De **energiebalans** is het boekhoudkundig kader voor de energiestromen. De kolommen geven de gebruikte en beschikbare energiebronnen in de economie weer en de rijen de verschillende bewerkingen m.b.t. energie.
- Het begrip '**marktbedrijfstakingen**' slaat op het geheel van alle bedrijfstakingen, met uitzondering van de niet-verhandelbare diensten.
- Onder **tertiaire sector** verstaat men de som van de marktdiensten en de bedrijfstaking 'niet-verhandelbare' diensten. De **primaire sector** bestaat enkel uit de bedrijfstaking 'landbouw'. De bedrijfstakingen 'energie', 'verwerkende nijverheid' en 'bouw' vormen de **secundaire sector**.
- De **bedrijfstakingen** in het HERMES-HERMREG-systeem komen overeen met volgende hergroepering van NACE-BEL 2008 bedrijfstakingen:

Benaming van de bedrijfstak	NACE-BEL2008 (A38)
1. Landbouw	Landbouw, bosbouw en visserij (AA)
2. Energie	Vervaardiging van cokes en geraffineerde aardolieproducten (CD) + Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht (DD) + Distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering (EE)
3. Verwerkende nijverheid	Winning van delfstoffen (BB) + Vervaardiging van voedingsmiddelen, dranken en tabaksproducten (CA) + Vervaardiging van textiel, kleding, leer en producten van leer (CB) + Houtindustrie, vervaardiging van papier en papierwaren, drukkerijen (CC) + Vervaardiging van chemische producten (CE) + Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten (CF) + Vervaardiging van producten van rubber en kunststof en van anderen niet-metaalhoudende minerale producten (CG) + Vervaardiging van metalen in primaire vorm en van producten van metaal, exclusief machines en apparaten (CH) + Vervaardiging van informaticaproducten en van elektronische en optische producten (CI) + Vervaardiging van elektrische apparatuur (CJ) + Vervaardiging van machines, apparaten en werktuigen n.e.g. (CK) + Vervaardiging van transportmiddelen (CL) + Vervaardiging van meubelen en overige industrie, reparatie en installatie van machines en apparaten (CM)
4. Bouw	Bouwnijverheid (FF)
5. Marktdiensten	
a. Vervoer en communicatie	Vervoer en opslag (HH) + Telecommunicatie (JB)
b. Handel en horeca	Groot- en detailhandel; reparatie van auto's en motorfietsen (GG) + Verschaffen van accommodatie en maaltijden (II)
c. Krediet en verzekeringen	Financiële activiteiten en verzekeringen (KK)
d. Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	Menselijke gezondheidszorg (QA) + Maatschappelijke dienstverlening (QB)
e. Overige marktdiensten	Uitgeverijen, audiovisuele diensten en uitzendingen (JA) + Informaticadiensten en dienstverlenende activiteiten op gebied van informatica (JC) + Exploitatie van en handel in onroerend goed (LL) + Rechtskundige en boekhoudkundige dienstverlening, hoofdkantoren, adviesbureaus, architecten en ingenieurs, technische testen en toetsen (MA) + Speur- en ontwikkelingswerk op wetenschappelijk gebied (MB) + Reclamewezen en marktonderzoek; overige gespecialiseerde wetenschappelijke en technische activiteiten (MC) + Administratieve en ondersteunende diensten (NN) + Kunst, amusement en recreatie (RR) + Overige diensten (SS)
6. Niet-verhandelbare diensten	
a. Overheidsadministratie en onderwijs	Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen (OO) + Onderwijs (PP)
b. Huishoudelijke diensten	Huishoudens als werkgever; niet-gedifferentieerde productie van goederen en diensten door huishoudens voor eigen gebruik (TT)